

LATVIJAS REPUBLIKAS SAEIMA

PARLAMENTĀRĀS IZMEKLĒŠANAS KOMISIJA

"LAI IZMEKLĒTU LATVIJAS VALDĪBAS KĻŪDAINO RĪCĪBU COVID-19 PANDĒMIJAS PĀRVARĒŠANAS PROCESĀ, KĀ ARĪ NOSAUKTU TO POLITISKO AMATPERSONU VĀRDUS, KURAS IZRAISĪJUŠAS NEATGRIEZENISKI NEGATĪVAS SEKAS LATVIJAI"

Nod. maks. kods: LV 900 000 283 00 • Jēkaba iela 11, Rīga, LV-1811
Tālr.: 2942 8874 • E-pasts: pik.covid@saeima.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā

Nr. 232.9/18/1-3-13/22

Saeimas Prezidijam

Lūdzam iekļaut šā gada 10.februāra Saeimas sēdes darba kārtībā Saeimas Parlamentārās izmeklēšanas komisijas "Lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas sekas Latvijai" (turpmāk tekstā – Komisija) gala ziņojumu, kuru Komisija izskatīja, atbalstīja un nolēma virzīt izskatīšanai Saeimas sēdē.

Papildus lūdzu Komisijas gala ziņojumam pievienot, līdz Saeimas sēdei iesniegtās Komisijas deputātu atsevišķās domas.

Pielikumā:

1. Komisijas gala ziņojums uz 97.lpp.

Ar cieņu

Komisijas priekšsēdētājs

(paraksts*)

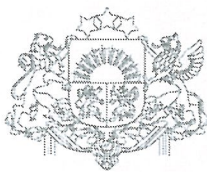
Laika zīmogs 06. 02. 2022.
plkst. 12. 42

Rihards Kozlovskis

* Šis dokuments ir elektroniski parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

Renārs Kurmis
29428874

SANĒMTS
Saeimas Administrācijas
Dokumentu pārvaldības nodaļā
07. 02. 20 12. plkst. 08 : 04

LATVIJAS REPUBLIKAS SAEIMA

PARLAMENTĀRĀS IZMEKLĒŠANAS KOMISIJA

"LAI IZMEKLĒTU LATVIJAS VALDĪBAS KĻŪDAINO RĪCĪBU COVID-19 PANDĒMIJAS PĀRVARĒŠANAS PROCESĀ. KĀ ARĪ NOSAUKTU TO POLITISKO AMATPERSONU VĀRDUS, KURAS IZRAISĪJUŠAS NEATGRIEZENISKI NEGATĪVAS SEKAS LATVIJAI"

Nod. maks. kods: LV 900 000 283 00 • Jēkaba iela 11, Rīga, LV-1811
Tālr.: 2942 8874 • E-pasts: pik.covid@saeima.lv

Parlamentārās izmeklēšanas komisijas

“Lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19
pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko
amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas
sekas Latvijai”

GALAZIŅOJUMS

Saturs

Izmantoto saīsinājumu un terminu saraksts.....	3
Ievads	5
1. Komisijas izveide, sastāvs un Saeimas dotais uzdevums.....	7
2. Parlamentārās izmeklēšanas komisijas veiktais darbs	9
2.1. Komisijas darbā iesaistītās personas	9
2.2. Komisijas saņemtie iesniegumi.....	14
2.3. Pārskats par Komisijas pieprasīto informāciju un saņemtajām atbildēm	14
3. Latvijas valdības vadības izvērtējums Covid-19 pandēmijas krīzes pārvarēšanas laikā.....	17
3.1. Krīzes vadības tiesiskais regulējums Latvijā Covid-19 pandēmijas sākumā ...	17
3.2. Valdības krīzes vadībai pieņemto lēmumu sagatavošanas procesa izvērtējums	18
3.3. Valdības veikto vakcīnu Covid -19 pandēmijas pārvarēšanai iepirkumu izvērtējums.....	29
3.4. Vakcinācijas projekta biroja izveides un darbības izvērtējums	43
3.5. Valdības noteikto atbalsta un infekcijas izplatības ierobežojošo pasākumu Covid -19 pandēmijas pārvarēšanai izvērtējums	53
3.6. Valdības pieņemto lēmumu komunikācijā izvērtējums.....	67
Secinājumi un priekšlikumi	81
Krīzes vadības tiesiskais regulējums un pieņemto lēmumu sagatavošanas procesa izvērtējums	81
Valdības veikto vakcīnu Covid -19 pandēmijas pārvarēšanai iepirkumu izvērtējums	81
Vakcinācijas projekta biroja izveides un darbības izvērtējums	83
Valdības noteikto atbalsta un infekcijas izplatības ierobežojošo pasākumu Covid -19 pandēmijas pārvarēšanai izvērtējums.	84
Valdības pieņemto lēmumu komunikācijā izvērtējums	87
Izmantoto avotu un literatūras saraksts	92

Izmantoto saīsinājumu un terminu saraksts

APA – *Advanced Purchase Agreement*

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija

Covid-19 – elpceļu infekcijas slimība, ko izraisa SARS-CoV-2 vīruss

EK – Eiropas Komisija

ES – Eiropas Savienība

EUR – *euro*, Eiropas Savienības vienotās valūtas vienības nosaukums

IVP – Imunizācijas valsts padome

KDG – Konsultatīvā darba grupa

Komisija – parlamentārās izmeklēšanas komisija “Lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas sekas Latvijai”

KVP – Krīzes vadības padome

LDDK – Latvijas Darba devēju konfederācija

LR – Latvijas Republika

LTRK – Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera

MK – Ministru kabinets

NMPD – Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests

NVD – Nacionālais veselības dienests

PKC – Pārresoru koordinācijas centrs

RSU – Rīgas Stradiņa universitāte

SPKC – Slimību profilakses un kontroles centrs

SDKG – starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa M. Baltmaņa vadībā

SDKG 2 – starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa J. Citkovska vadībā

SKKD – Stratēģiskās komunikācijas koordinācijas departaments

SPKC – Slimību profilakses un kontroles centrs

VID – Valsts ieņēmumu dienests

VM – Veselības ministrija

VUGD – Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

ZVA – Zāļu valsts aģentūra

Ievads

2019. gada izskaņā Ķīnā sāka izplatīties elpceļu infekcijas slimība, ko izraisa SARS-CoV-2 vīruss, kura apzīmēšanai tiek lietots nosaukums “koronavīruss” jeb Covid-19, bet 2020. gada janvārī šī slimība sāka izplatīties arī citur pasaulē.

Latvijā pirmo saslimšanas gadījumu konstatēja 2020. gada 2. martā, savukārt jau 2020. gada 11. martā ANO izsludināja, ka pasaulē sākusies Covid-19 pandēmija.

Pēc infekcijas globālās un straujās izplatības apmēriem bija nepārprotami skaidrs, ka infekcija sasniegs arī Latviju, turklāt bija jāgatavojas aktīvi pretdarboties tās izplatībai, pieņemot infekcijas izplatību ierobežojošus pasākumus. Tikpat skaidram bija jābūt tam apstāklim, ka nosakāmie ierobežojumi atstās ievērojamu iespaidu uz valsts ekonomiku.

Šāda apmēra globāla krīze ir izaicinājums jebkuras valsts valdībai. Tomēr, kā liecina dati, dažām valstīm infekcijas slimības izplatības rezultātā radušās krīzes seku likvidēšanā ir veicies labāk nekā citām.

Galvenie priekšnoteikumi veiksmīgai pandēmijas pārvarēšanai bija savlaicīga un plaša mēroga sabiedrības vakcinācija, savlaicīgi un pārdomāti ierobežojošie pasākumi, kā arī precīzi ekonomikas atbalsta pasākumi.

Nemot par pamatu Latvijas sasniegtos rezultātus pandēmijas pārvarēšanā, Saeima 2021. gada 8. aprīlī izveidoja Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisiju “Lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas sekas Latvijai” (turpmāk arī – Komisija).

Komisijai parlaments nedeva skaidrus un precīzus norādījumus par izmeklējamo notikumu vai valdības darbību saturu, kā arī netika skaidri definētas tās neatgriezeniskās sekas, kuru cēloņus likumdevēja vara vēlas izmeklēt un noskaidrot. Līdz ar to izmeklēšanas virzienu, saturu un robežas ir noteikusi pati Komisija, balstoties uz savu izpratni par būtiskākajiem valdības pasākumiem pandēmijas pārvarēšanai un, iespējams, būtiskākajām pieļautajām kļūdām.

Kā norādīts iepriekš, Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas process līdz Komisijas izveides brīdim Latvijā risinājās jau ilgāk nekā gadu, un šajā laika periodā valdība bija noteikusi ievērojamu skaitu pasākumu un veikusi ievērojamu skaitu darbību, lai pandēmiju pārvarētu.

Komisija par būtiskāko izmeklēšanas virzienu noteica kopēju valdības īstenotās krīzes vadības izvērtējumu, kas aptvertu gan normatīvo aktu līmeni, gan konkrētu politisko amatpersonu rīcību, tās atbilstību, pamatotību un savlaicīgumu.

Vērtējot valdības īstenoto krīzes vadību, Komisija padziļināti vērtējusi arī valdības rīcību, tostarp Covid-19 vakcīnu iepirkumus, vakcinācijas biroja izveidi un darbību, noteiktos Covid-19 infekcijas izplatību ierobežojošos pasākumus un ekonomikas atbalsta pasākumus, Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā īstenoto komunikāciju.

Komisija, ņemot vērā to, ka parlaments tai nebija definējis konkrētus uzdevumus, par savas darbības mērķi izvirzīja galvenokārt nevis koncentrēšanos uz konkrētu vainīgo personu nosaukšanu, bet gan cenšanos nodrošināt svarīgāko uz krīzes pārvarēšanu vērsto valdības lēmumu, to pieņemšanas struktūru, kā arī to pamatā esošo faktoru savlaicīgu novērtēšanu, veicot būtiskāko kļūdu un neveiksmju analīzi un tādējādi dodot savu pienesumu šādu vai līdzīgu nākotnē iespējamu krīžu pārvarēšanā.

1. Komisijas izveide, sastāvs un tai Saeimas izvirzītais uzdevums

2021. gada 8. aprīlī LR Saeima pēc 36 deputātu ierosinājuma izveidoja parlamentārās izmeklēšanas komisiju “Lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas sekas Latvijai”, nosakot, ka parlamentārās izmeklēšanas komisija izveidojama uz sešiem mēnešiem.

2021. gada 29. aprīlī Saeima ievēlēja Komisijas sākotnējo sastāvu, proti, deputātus:

Valēriju Agešinu;
Viktoru Valaini;
Ritvaru Jansonu;
Inesi Voiku;
Sandi Riekstiņu;
Rihardu Kozlovski;
Edgaru Kronbergu.

2021. gada 29. aprīlī par Komisijas priekšsēdētāju tika ievēlēts Rihards Kozlovskis un par sekretāru – Edgars Kronbergs.

2021. gada maijā Komisijas loceklis un vienlaikus sekretārs Edgars Kronbergs zaudēja Saeimas deputāta mandātu. Viņa vietā darbam Komisijā tika iecelts deputāts Ralfs Nemiro, kurš 2021. gada 18. jūlija Komisijas sēdē ar vienbalsīgu Komisijas locekļu lēmumu tika iecelts Komisijas sekretāra amatā.

Komisijas locekļi V. Valainis, R. Nemiro un V. Agešins norāda, ka parlamentārās demokrātijas un valdības darbības uzraudzības nodrošināšanai Komisijas vadībā būtu bijis lietderīgi deleģēt kādu opozīcijas pārstāvi, kas nodrošinātu nesaudzīgāku izpildvaras rīcības izvērtēšanu.

Laika periodā no 2021. gada 19. maija līdz Komisijas darbības perioda beigām – 2021. gada 23. decembrim – Komisijas darbam tika piesaistīts konsultants Renārs Kurmis.

Komisija konstatēja iespējamību, ka, veicot parlamentāro izmeklēšanu, Komisijas rīcībā var nonākt tāda informācija, kas ietvers norādījumus uz izdarītiem vai gatavotiem noziedzīgiem nodarījumiem, un tāpēc lūdza LR ģenerālprokuroru pastāvīgai darbībai Komisijā norīkot prokuroru. 2021. gada 19. maijā pastāvīgai darbībai Komisijā norīkots LR Ģenerālprokuratūras Darbības kontroles un starptautiskās sadarbības departamenta Prokuratūras funkciju īstenošanas koordinācijas nodaļas prokurors Gints Bērziņš.

Saeima 2021. gada 30. septembra sēdē pieņēma lēmumu par Komisijas darbības un pilnvaru laika pagarināšanu līdz 2021. gada 23. decembrim.

Komisijai izvirzītais vispārīgais mērķis ir izmeklēt Latvijas valdības rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, identificējot un analizējot konkrētas pieļautās kļūdas, kā arī nosaukt par šo kļūdu pieļaušanu atbildīgās politiskās amatpersonas.

2. Parlamentārās izmeklēšanas komisijas veiktais darbs

2.1. Komisijas darbā iesaistītās personas

Komisija kā primāro informācijas iegūšanas veidu noteica personu uzaicināšanu un to sniegto paskaidrojumu uzklaušāšanu Komisijas sēdēs. Komisijas darbības laikā ir notikušas 25 sēdes ar šādām aicinātajām personām un šādu darba kārtību:

N.p.k.	Datums	Aicinātās personas	Sēdē pārrunātie jautājumi
1.	29.04.2021.	- nav	Komisijas vadības vēlēšanas
2.	05.05.2021.	- nav	Par Komisijai doto uzdevumu
3.	14.05.2021.	- nav	Par Komisijas darba saturu un organizāciju; Komisijas konsultanta iecelšana
4.	21.05.2021.	- bijušais ZVA direktors Svens Henkuzens; - bijusī VM valsts sekretāre Daina Mūrmane-Umbraško	VM veiktie vakcīnu iepirkumi
5.	28.05.2021.	- bijusī NVD direktora p. i. Inga Milaševiča; - Slimību profilakses un kontroles centra direktore Iveta Gavare; - VM Juridiskās nodaļas vadītājs Raimonds Osis; - Ekonomikas ministrijas Administrācijas vadītāja Dace Gaile; - Tieslietu ministrijas Juridiskā departamenta direktora vietnieks Aleksejs Remesovs; - Finanšu ministrijas Iekšējā audita departamenta direktore Arina Andreičika	VM veiktie vakcīnu iepirkumi
6.	04.06.2021.	- NVD Iepirkumu nodaļas vadītājs Ainārs Lāčbergs;	VM veiktie vakcīnu iepirkumi

		<ul style="list-style-type: none"> - ZVA Veselības tehnoloģiju novērtēšanas nodaļas vecākā eksperte Jolanta Jonāne; - VM Vides veselības nodaļas vadītāja Jana Feldmane; - VM Eiropas lietu un starptautiskās sadarbības departamenta direktora p. i. Aleksandrs Takašovs; - VM Eiropas lietu un starptautiskās sadarbības departamenta direktore Līga Timša 	
7.	11.06.2021.	<ul style="list-style-type: none"> - Slimību profilakses un kontroles centra epidemioloģe Larisa Savrasova; - Slimību profilakses un kontroles centra direktora vietniece attīstības un epidemioloģiskās drošības jautājumos Ilona Liskova; - ZVA direktora vietnieks Jānis Zvejnieks; - VM Vides veselības nodaļas vecākā eksperte Inga Liepiņa 	VM veiktie vakcīnu iepirkumi
8.	18.06.2021.	<ul style="list-style-type: none"> - NVD Iepirkumu nodaļas vadītājs Ainārs Lāčbergs; - VM Eiropas lietu un starptautiskās sadarbības departamenta direktora p. i. Aleksandrs Takašovs; - VM Farmācijas departamenta direktore Inese Kaupere; - bijusī SPKC Infekcijas slimību uzraudzības un imunizācijas nodaļas vadītāja Elīna Dimiņa; - VM nozares padomniece LR pastāvīgajā pārstāvniecībā ES, Briselē, Karina Zālīte; - bijusī VM Sabiedrības veselības departamenta direktore Santa Līviņa 	VM veiktie vakcīnu iepirkumi
9.	09.07.2021.	<ul style="list-style-type: none"> - bijusī veselības ministre Ilze Viņķele; - bijusī VM valsts sekretāre Daina Mūrmane-Umbraško 	VM veiktie vakcīnu iepirkumi
10.	20.07.2021.	<ul style="list-style-type: none"> - Valsts kancelejas direktors Jānis Čitskovskis; 	Krīzes vadība Covid - 19 pandēmijas

		<ul style="list-style-type: none"> - Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta priekšnieka vietnieks Mārtiņš Baltmanis; - Pārresoru koordinācijas centra vadītāja vietnieks un Attīstības uzraudzības un novērtēšanas nodaļas vadītājs Vladislavs Vesperis 	pārvarēšanas procesā
11.	10.08.2021.	- bijusī VM valsts sekretāre Daina Mūrmane-Umbraško	Vakcinācijas projekta biroja izveides un darbības izvērtējums
12.	17.08.2021.	- veselības ministrs Daniels Pavļuts	Vakcinācijas projekta biroja izveides un darbības izvērtējums
13.	31.08.2021.	- Ekonomikas ministrijas valsts sekretāra vietnieks tautsaimniecības jautājumos Raimonds Aleksejenko	Valstī noteikto Covid-19 infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu un atbalsta pasākumu izvērtējums
14.	03.09.2021.	<ul style="list-style-type: none"> - Finanšu ministrijas valsts sekretāra vietniece nodokļu administrēšanas un ēnu ekonomikas ierobežošanas jautājumos Jana Salmiņa; - Finanšu ministrijas Fiskālās politikas departamenta direktors Nils Sakss; - Finanšu ministrijas Tautsaimniecības analīzes departamenta direktore Inta Vasaraudze 	Valstī noteikto Covid-19 infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu un atbalsta pasākumu izvērtējums
15.	14.09.2021.	<ul style="list-style-type: none"> - Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras valdes priekšsēdētājs Jānis Endziņš; - Latvijas Pašvaldību savienības padomnieks tautsaimniecības jautājumos Aino Salmiņš 	Valstī noteikto Covid-19 infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu un atbalsta pasākumu izvērtējums
16.	17.09.2021.	<p>Latvijas Darba devēju konfederācijas:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ģenerāldirektore Līga Meņģelsone; - ģenerāldirektors vietniece politikas plānošanas un administratīvajos jautājumos, politikas plānošanas dokumentu eksperte Ilona Kiukucāne; 	Valstī noteikto Covid-19 infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu un atbalsta pasākumu izvērtējums

		<ul style="list-style-type: none"> - jurists, darba tiesību eksperts Jānis Pumpiņš; <p>Latvijas Zinātņu akadēmijas:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas zinātņu nodaļas priekšsēdētājs Pēteris Trapencieris; - pārstāve, infektoloģe un profesore Ludmila Viksna; <p>Latvijas Jauno zinātnieku apvienības:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pārstāve, Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centra pētniece Elīna Cernooka 	
17.	24.09.2021.	<ul style="list-style-type: none"> - bijusī Valsts kancelejas Stratēģiskās komunikācijas koordinācijas departamenta vadītāja Daiga Holma; - Valsts kancelejas Komunikācijas departamenta vadītāja Ilze Pavlova; - Ekonomikas ministrijas Sabiedrisko attiecību nodaļas vadītāja Evita Urpena; - NVD Vakcinācijas projekta nodaļas vadītāja Eva Juhņēviča; - NVD Vakcinācijas projekta nodaļas komunikācijas konsultante Inga Vasiļjeva; - SPKC Komunikācijas nodaļas vadītāja Ilze Arāja; - VM Komunikācijas nodaļas vadītājs Oskars Šneiders 	Valdības īstenotā komunikācija Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā
18.	1.10.2021.	<ul style="list-style-type: none"> - Latvijas Bankas Monetārās politikas pārvaldes vadītājs Uldis Rutkaste 	Valstī noteikto Covid-19 infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu un atbalsta pasākumu izvērtējums
19.	8.10.2021.	<ul style="list-style-type: none"> - RSU Komunikācijas fakultātes dekāne prof. Anda Rožukalne; - RSU maģistrantūras programmas "Veselības komunikācija" vadītāja Vita Savicka; - Valsts kancelejas Stratēģiskās komunikācijas koordinācijas 	Valdības īstenotā komunikācija Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā

		departamenta konsultante Nora Biteniece; - komunikācijas stratēģis Zigurds Zaķis; - Latvijas Universitātes profesors sociālajā psiholoģijā Ivars Austers	
20.	29.10.2021.	- PKC vadītāja vietnieks un Attīstības uzraudzības un novērtēšanas nodaļas vadītājs Vladislavs Vesperis; - biedrības “Latvijas platforma attīstības sadarbībai” direktore Inese Vaivare; - RSU asoc. prof. Klāvs Sedlenieks	Valdības īstenotā komunikācija un krīzes vadība Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā
21.	05.11.2021.	- finanšu ministrs Jānis Reirs; - ekonomikas ministrs Jānis Vitenbergs	Valstī noteikto Covid-19 infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu un atbalsta pasākumu izvērtējums
22.	26.11.20218 .*	- Latvijas Republikas Ministru prezidents Arturs Krišjānis Kariņš	Valdības īstenoto Covid-19 infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu un atbalsta pasākumu izvērtējums
23.	16.12.2021.	- nav	Komisijas darbības termiņa pagarināšana
24.	25.01.2022.	- nav	Komisijas darbības termiņa pagarināšana
25.	04.02.2022.	- nav	Galaziņojuma apspriešana un pieņemšana

**Komisijas locekļa Viktora Valaiņa prombūtnes laikā 2021. gada 26. novembra sēdē piedalījās deputāts Uldis Augulis.*

2.2. Komisijas saņemtie iesniegumi

Komisija ir saņēmusi Saeimas deputāta Ivara Zariņa 2021. gada 17. maija vēstuli par *BioNTech/Pfizer* vakcīnu iepirkumu un pieņēmusi to zināšanai.

Tāpat Komisija ir saņēmusi Saeimas deputāta Ivara Zariņa 2021. gada 29. novembra iesniegumu saistībā ar nederīgo respiratoru iepirkumu no SIA "TITLED", kurā apkopota informācija un ziņas par konkrētā iepirkuma iespējamu neatbilstību normatīvo aktu prasībām. Ņemot vērā, ka Komisijas locekļi parlamentārās izmeklēšanas laikā nav paplašinājuši izmeklējamā jautājumu loku, Komisija, ievērojot Ivara Zariņa iesniegumā atspoguļoto, kā arī tajā izteikto lūgumu, šo iesniegumu novirzījusi izvērtēšanai LR Ģenerālprokuratūrai un Finanšu izlūkošanas dienestam.

2.3. Pārskats par Komisijas pieprasīto informāciju un saņemtajām atbildēm

Komisija ir nosūtījusi četrām institūcijām pieprasījumus sniegt informāciju un ziņas.

Saeimas Prezidijam

2021. gada 22. oktobrī Saeimas Prezidijam tika nosūtīts pieprasījums Nr. 232.9/18/1-12-13/21 uzdot Saeimas Analītiskajam dienestam veikt citu ES dalībvalstu ārkārtējās situācijas un krīzes vadības tiesiskā regulējuma salīdzinošo analīzi ar atbilstošu tiesisko regulējumu Latvijā.

Uz pieprasījumu 08.11.2021. tika saņemta atbilde Nr. 622.13/14-30-13/21 no Saeimas Analītiskā dienesta vadītājas p. i. Ilonas Beizīteres, tai skaitā divi pielikumi.

LR Ministru prezidentam

2021. gada 12. novembrī LR Ministru prezidentam A. K. Kariņam tika nosūtīts pieprasījums Nr. 232.9/18/1-13-13/21 par rakstveida izrakstu saņemšanu no Sadarbības sanāksmju sēžu protokoliem jautājumos, kas skar Covid-19 pandēmijas pārvarēšanu, laika periodā no 2021. gada 1. jūnija līdz 2021. gada 21. oktobrim.

Uz pieprasījumu 25.11.2021. tika saņemta atbilde Nr. 7.8.5./2021-DOC-2873-3094 ar pielikumu (pielikumā ietverta ierobežotas pieejamības informācija, sanāksmes atbilst slēgto sēžu formātam).

LR Veselības ministrijai

2021. gada 21. maijā LR VM tika nosūtīts pieprasījums Nr. 232.9/18/1-4-13/21 ar lūgumu sniegt Komisijai ziņas par visiem VM un tās padotības iestāžu veiktajiem vakcīnu pret Covid-19 iepirkumiem; sniegt Komisijai ziņas par visām VM un tās padotības iestāžu dienesta pārbaudēm un to rezultātiem saistībā ar vakcīnu pret Covid-19 iepirkumiem; sniegt Komisijai ziņas par visām VM un tās padotības iestāžu uzsāktām disciplinārlietām un to rezultātiem saistībā ar vakcīnu pret Covid-19 iepirkumiem, norādot amatpersonas, pret kurām disciplinārlietas ir uzsāktas; Komisijas pieprasīto informāciju sagatavot un iesniegt rakstveidā, pievienojot visu uz pieprasīto informāciju attiecināmo dokumentu apliecinātas kopijas.

Uz pieprasījumu 21.05.2021. tika saņemta atbilde Nr. 01-11.1/288 no D. Pavļuta ar vairākiem pielikumiem.

2021. gada 9. jūlijā LR Veselības ministrijai tika nosūtīts pieprasījums Nr. 232.9/18/1-10-13/21 “Par informācijas un materiālu izsniegšanu saistībā ar Vakcinācijas projekta biroja izveidi un darbību”, kurā lūgts izsniegt rakstveidā informāciju un dokumentus: 1) par biroja izveides pamatojumu; 2) biroja izveidi un darbību regulējošos tiesību aktus.

Uz pieprasījumu 14.07.2021. tika saņemta atbilde NR. 01-11.1/3811 no vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra A. T. Pleša ar vairākiem pielikumiem, tai skaitā rīkojumu par Vakcinācijas projekta biroja izveidi, rīkojumu par pretendentu vērtēšanas komisijas izveidi Vakcinācijas projekta biroja darbinieku amatu konkursam un Vakcinācijas projekta biroja reglamentu.

LR Valsts kancelejai

2021. gada 9. jūlijā LR Valsts kancelejai tika nosūtīts pieprasījums Nr. 232.9/18/1-9-13/21 par informācijas un materiālu izsniegšanu saistībā ar Covid-19 pandēmijas krīzes pārvarēšanas vadību, tai skaitā pieprasot:

- dokumentus par valdības lēmumu, kas saistīti ar Covid-19 pandēmijas pārvarēšanu, sagatavošanas procesu, sākot ar ekspertu līmeni;
- informāciju par pastāvīgajām un speciāli Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai izveidotajām struktūrvienībām, tai skaitā darba grupām, kuras iesaistītas valdības lēmumu sagatavošanā;
- informāciju par iepriekš minēto struktūrvienību kompetenci un savstarpējo koordināciju.

15.07.2021. tika saņemta atbilde Nr. 7.8.5./2021-DOC-1813-1830 no Valsts kancelejas direktora J. Citskovska.

3. Izvērtējums par Latvijas valdības īstenoto krīzes vadību Covid-19 pandēmijas laikā

3.1. Krīzes vadības tiesiskais regulējums Latvijā Covid-19 pandēmijas sākumā

Valsts apdraudējuma gadījumā Ministru kabineta rīcības tiesiskais pamats ir **Nacionālās drošības likums**. Nacionālās drošības likuma 23.¹ pantā noteikts, ka civilmilitāro sadarbību valsts apdraudējuma pārvarēšanai koordinē Krīzes vadības padome (turpmāk arī – KVP). Krīzes vadības padomi vada Ministru prezidents, un tās sastāvā ir deviņi ministri (aizsardzības ministrs, ārlietu ministrs, ekonomikas ministrs, finanšu ministrs, iekšlietu ministrs, tieslietu ministrs, veselības ministrs, satiksmes ministrs, vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs).¹ KVP darbu nodrošina KVP sekretariāts. Ministru kabinets, pamatojoties uz Nacionālās drošības likuma 23.¹ panta otro daļu, ir izdevis noteikumus Nr.42 “**Krīzes vadības padomes nolikums**”. Minētie noteikumi nosaka KVP funkcijas, uzdevumus un tiesības, kā arī darba organizāciju. Krīzes vadības jautājumu risināšanai var tikt izveidotas ekspertu grupas. Ekspertu grupas sastāvu un uzdevumus apstiprina padomes priekšsēdētājs.²

Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma mērķis ir noteikt civilās aizsardzības sistēmas un katastrofas pārvaldīšanas subjektu kompetenci, lai pēc iespējas pilnīgāk nodrošinātu cilvēku, vides un īpašuma drošību un aizsardzību katastrofu draudu gadījumā. Likuma 6. pants nosaka par katastrofu pārvaldīšanas koordinēšanu atbildīgās ministrijas atkarībā no apdraudējuma veida. Saskaņā ar likuma 6. panta pirmās daļas 7. punktu VM ir atbildīga par to katastrofu pārvaldības koordināciju, kuras saistītas ar cilvēku infekcijas slimību epidēmijām. Likuma 16. panta pirmā daļa nosaka, ka Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests sadarbībā ar citām institūcijām izstrādā Valsts civilās aizsardzības plānu.³ Ministru kabinets 2020. gada 26. augustā ar

¹ Nacionālās drošības likums: LR likums. 29.12.2000. *Latvijas Vēstnesis*. 473/476.

² MK noteikumi Nr.42 ” Krīzes vadības padomes nolikums”. 20.01.2011. *Latvijas Vēstnesis*. 11.

³ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums: LR likums. 25.05.2016. *Latvijas Vēstnesis*. 100.

rīkojumu Nr.476 ir apstiprinājis **Valsts civilās aizsardzības plānu**. Valsts civilās aizsardzības plānā paredzēta katastrofas pārvaldīšanas subjektu kompetence un rīcība katastrofas pārvaldīšanas pasākumu īstenošanā – preventīvajos, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumos. Civilās aizsardzības plāna 8. pielikums nosaka lēmuma pieņēmēju, par izpildi atbildīgo institūciju un izpildītāju epidēmiju un pandēmiju gadījumos, lai īstenotu preventīvos, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus.⁴

Epidemioloģiskās drošības likuma mērķis ir reglamentēt epidemioloģisko drošību un noteikt valsts institūciju, pašvaldību, fizisko un juridisko personu tiesības un pienākumus epidemioloģiskās drošības jomā, kā arī noteikt atbildību par šā likuma pārkāpšanu.⁵

Ministru kabineta rīcību, ja valsts apdraudējuma gadījumā ir nepieciešams noteikt īpašas pilnvaras un tiesību ierobežojumus, reglamentē likums **”Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”**⁶.

3.2. Krīzes vadībai pieņemto valdības lēmumu sagatavošanas procesa izvērtējums

Komisija konstatē, ka pirmo KVP sēdi sakarā ar Covid-19 infekcijas izplatību Ministru prezidents sasauca 2020. gada 4. februārī, gandrīz mēnesi pirms tam, kad Latvijā tika konstatēts pirmais inficēšanās ar Covid-19 gadījums. Šajā sēdē tika pieņemta zināšanai veselības ministres un VM institūciju (NMPD, SPKC) sniegtā informācija par esošo situāciju, atbildīgo institūciju gatavību, risku analīzi, paveikto un plānoto rīcību gadījumos, kad reģionā un Latvijā tiek identificēta Covid-19 klātbūtne. VM noteikta par atbildīgo ministriju, kurai jāvada un jākoordinē preventīvo, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu kopums. Nākamajās KVP sēdēs 25.02.2020. un 02.03.2020. VM sniedza informāciju par COVID-19 infekcijas izplatību kopumā pasaulē, kā arī kontinentu un atsevišķu valstu griezumā. KVP šo informāciju pieņēma zināšanai

⁴ Par Valsts civilās aizsardzības plānu: MK rīkojums Nr. 476, 26.08.2020. *Latvijas Vēstnesis*.

⁵ Epidemioloģiskās drošības likums: LR likums. 30.12.1997. *Latvijas Vēstnesis*. 342/345.

⁶ Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli: LR likums. 27.03.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 61.

un noteica preventīvos pasākumus, kas saistīti ar savlaicīgas informācijas aprites koordinēšanu, sabiedrības informēšanu, individuālo aizsardzības līdzekļu pieejamības plānošanu. 09.03.2020. KVP sēdē VM papildus informācijai par kopējo ar Covid-19 izplatību saistīto situāciju pasaulē sniedza informāciju par sešiem attiecīgās inficēšanās gadījumiem Latvijā. KVP lēmumā preventīvie epidemioloģiskie pasākumi ietverti aicinājumu un ieteikumu formā.

KVP 12.03.2020. sēdē nolemts pieprasīt, lai MK izsludina visā valsts teritorijā ārkārtējo situāciju līdz 2020. gada 14. aprīlim. MK, pamatojoties uz Pasaules Veselības organizācijas 2020. gada 11. marta paziņojumu, ka saslimstība ar Covid-19 ir sasniegusi pandēmijas apmērus, 2020. gada 12. martā pieņēma MK rīkojumu Nr.103⁷, izsludinot visā LR teritorijā ārkārtējo situāciju. Rīkojuma Nr.103 tiesiskais pamats bija Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4. panta pirmās daļas 1. punkta "e" apakšpunkts⁸, likuma "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4. pants, 5. panta pirmā daļa un 6. panta pirmās daļas 1. punkts un otrā daļa, 7. panta 1. punkts un 8. pants⁹, Epidemioloģiskās drošības likuma 3. panta otrā daļa¹⁰. Turpmāk laika periodā līdz 02.06.2020. valdības rīkojums Nr. 103 ir grozīts 23 reizes. Ārkārtējā situācija Latvijā ilgst no 12.03.2020. līdz 09.06.2020.

Ar Ministru prezidenta 2020. gada 16. marta rīkojumu Nr. 2020/1.2.1.-60 "Par starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu"¹¹ Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta (VUGD) priekšnieka vietnieka M. Baltmaņa vadībā tika izveidota starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa (SDKG), lai nodrošinātu MK 2020. gada 12. marta rīkojuma Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" izpildi un iesaistīto institūciju savstarpēju darbības koordināciju, veicot visu nepieciešamo drošības, preventīvo, gatavības,

⁷ Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu: MK rīkojums Nr.103. 09.10.2021. *Latvijas Vēstnesis*. 195A.

⁸ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums: LR likums. 25.05.2016. *Latvijas Vēstnesis*. 100.

⁹ Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli: LR likums. 27.03.2013. *Latvijas Vēstnesis*. 61.

¹⁰ Epidemioloģiskās drošības likums: LR likums. 30.12.1997. *Latvijas Vēstnesis*. 342/345.

¹¹ Par starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu: Ministru prezidenta rīkojums Nr.2020/1.2.1.-60. 17.03.2020. *Latvijas Vēstnesis*. 54.

reaģēšanas, kā arī iespējamo seku likvidēšanas pasākumu kopumu, kas saistīti ar Covid-19 izplatības ierobežošanu Latvijā. Par SDKG vadītāja vietniekiem tika iecelti VM valsts sekretāre D. Mūrmane-Umbraško un Iekšlietu ministrijas valsts sekretārs D. Trofimovs.

Tajā pašā dienā ar Ministru prezidenta 2020. gada 16. marta rīkojumu Nr. 2020/1.2.1.-62 "Par vadības grupu Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam" finanšu ministra vadībā tika izveidota vadības grupa Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam, lai rastu risinājumus, kas būtiski atvieglotu Covid-19 radītās īstermiņa ekonomiskās grūtības uzņēmējiem un darba ņēmējiem.¹²

Pamatojoties uz vadības grupā izvērtētajiem priekšlikumiem, atbildīgā ministrija iesniedza izskatīšanai MK attiecīgos atbalsta regulējuma tiesību aktu projektus. Vadības grupas sekretariāta funkcijas veic Finanšu ministrija.

Ar Ministru prezidenta 2020. gada 16. aprīļa rīkojumu Nr. 2020/1.2.1.-64 "Par ekonomikas attīstības grupu" ekonomikas ministra vadībā tika izveidota ekonomikas attīstības grupa, lai radītu daudzveidīgu atbalsta instrumentu kopumu ekonomikas stimulēšanai, mobilizējot esošos budžeta un ES fondu līdzekļus, tai skaitā pilnveidojot esošās atbalsta programmas, kā arī īstenojot jaunus atbalsta pasākumus Covid-19 izplatības radīto ekonomisko grūtību mazināšanai, un sniegtu priekšlikumus ilgtermiņa attīstībai. Pamatojoties uz attīstības grupā izvērtētajiem priekšlikumiem, atbildīgā ministrija iesniedza izskatīšanai MK attiecīgos atbalsta regulējuma tiesību aktu projektus. Attīstības grupas sekretariāta funkcijas veic Ekonomikas ministrija.¹³

Ar Ministru prezidenta 2020. gada 10. jūlija rīkojumu Nr. 2020/1.2.1.-84 "Par starpinstitutūciju darbības koordinācijas grupu"¹⁴ Valsts kancelejas direktora

¹² Par vadības grupu Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam: Ministru prezidenta rīkojums Nr.2020/1.2.1.-62. 18.03.2020. *Latvijas Vēstnesis*. 55.

¹³ Par ekonomikas attīstības grupu: Ministru prezidenta rīkojums Nr. 2020/1.2.1.-64. 17.04.2020. *Latvijas Vēstnesis*. 75.

¹⁴ Par starpinstitutūciju darbības koordinācijas grupu: Ministru prezidenta rīkojums Nr.2020/1.2.1.-60. 17.03.2020. *Latvijas Vēstnesis*. 54.

vadībā izveidota starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa (SDKG 2), lai nodrošinātu darbību un iesaistīto institūciju savstarpēju darbības koordināciju valsts apdraudējuma novēršanai un pārvarēšanai pēc Covid-19 infekcijas izplatības radītās ārkārtējās situācijas atcelšanas, kā arī savlaicīgi reaģētu uz epidemioloģiskās situācijas izmaiņām, veicot visu nepieciešamo drošības, preventīvo, gatavības, reaģēšanas, kā arī iespējamo seku likvidēšanas pasākumu kopumu, kas saistīti ar Covid-19 izplatības ierobežošanu Latvijā. Koordinācijas grupas sekretariāta funkcijas veic Valsts kanceleja. Pamatojoties uz koordinācijas grupā izvērtētajiem priekšlikumiem, atbildīgās ministrijas iesniedz izskatīšanai MK attiecīgos tiesību aktu projektus.

2021. gada 9. februārī MK izskatīja Stratēģiju par nepieciešamo pasākumu kopumu Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldīšanai 2021. gadam un atbalstīja tajā ietvertos rīcības virzienus un principus. Stratēģija paredz izveidot Covid-19 ierobežošanas stratēģiskās vadības grupu Ministru prezidenta vadībā. Stratēģiskās vadības grupai noteikti trīs galvenie darbības virzieni – veselība, ekonomika un sociālā drošība.

2021. gada martā Pārresoru koordinācijas centra vadītāja vietnieka V. Vespera vadībā tika izveidota akadēmiskās vides ekspertu grupa. Minētās ekspertu grupas izveidošanas mērķis bija novērtēt iespējamās valdības turpmākās rīcības scenārijus Covid-19 krīzes pārvaldībā no četriem galvenajiem aspektiem – ierobežojošo pasākumu ietekme uz vīrusa izplatību, ietekme uz sabiedrību sociālo seku izpratnē, ietekme uz tautsaimniecību, kā arī sabiedrības attieksme pret ierobežojumiem un to ievērošanu. Komisija konstatēja, ka akadēmiskās vides ekspertu grupa netika institucionalizēta un piesaistītie akadēmiskās vides eksperti darbojās pēc brīvprātības principa no tiešo pienākumu veikšanas brīvajā laikā. Komisija pievienojas tās sēdē V. Vespera izteiktajam viedoklim, ka institucionalizācija nebija nepieciešama.¹⁵

Valdība pirms MK rīkojumā Nr.103 noteiktās ārkārtējās situācijas beigām sagatavoja un iesniedza Saeimai likumprojektu "Covid-19 infekcijas izplatības

¹⁵ Vesperis, V. 20.07.2021. No Komisijas sēdes protokola.

pārvaldības likums”¹⁶. Minētā likumprojekta anotācijā bija norādīts: ņemot vērā to, ka likumā “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” ietvertie pasākumi un tiesiskie līdzekļi izmantojami vienīgi gadījumos, ja riskus vairs nav efektīvi novērst, piemērojot vispārējā tiesiskajā kārtībā noteiktos tiesiskos līdzekļus brīdī, kad vairs nepastāv objektīva nepieciešamība saglabāt būtiskākos personas ierobežojošos pasākumus, ārkārtējā situācija ir atceļama, tomēr apzinoties, ka personu tiesību īstenošanai būs nepieciešams noteikt papildu kritērijus un ierobežojošus nosacījumus uz ilgāku laika periodu, līdz tiks atrasts efektīvs medicīnisks risinājums pandēmijas kontrolei. Vienlaikus epidemioloģiskās drošības nolūkā visus ierobežojumus, kas noteikti saistībā ar Covid-19 izplatību, nav iespējams atcelt līdz ar ārkārtējās situācijas beigām. Līdz ar to Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma mērķis ir noteikt tiesisko kārtību Covid-19 infekcijas izplatības laikā, paredzot atbilstošu pasākumu kopumu, kas nodrošina ar sabiedrības veselības un drošības interesēm samērīgu privātpersonu tiesību un pienākumu apjomu un efektīvu valsts un pašvaldību institūciju darbību. Saeima minēto likumprojektu pieņēma 2020. gada 5. jūnijā.

Ņemot vērā, ka īpaši pasākumi un atbalsts uzņēmējdarbībai un nodarbinātajiem būs nepieciešami arī pēc ārkārtējās situācijas beigām, MK sagatavoja un iesniedza Saeimai Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumu¹⁷. Saeima Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumu pieņēma 05.06.2020. Likuma mērķis ir noteikt tiesisko kārtību Covid-19 infekcijas izplatības laikā, paredzot atbilstošu pasākumu kopumu Covid-19 izplatības seku pārvarēšanai un īpašos atbalsta mehānismus un izdevumus, kas tieši saistīti ar Covid-19 izplatības ierobežošanu, lai nodrošinātu sabiedrības ekonomiskās situācijas uzlabošanos un veicinātu valsts tautsaimniecības stabilitāti.

Komisija savā 2021. gada 20. jūlija sēdē, kas tika veltīta krīzes vadības jautājumiem Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, uzklausi un iztaujāja

¹⁶ Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likums: LR likums. 09.06.2020. *Latvijas Vēstnesis*. 110A.

¹⁷ Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likums: LR likums. 09.06.2020. *Latvijas Vēstnesis*. 110A.

Valsts kancelejas direktoru J. Citskovski, VUGD priekšnieka vietnieku M. Baltmani, PKC vadītāja vietnieku V. Vesperi.

Komisija konstatēja, ka faktiski visās nozaru ministrijās tika izveidotas darba grupas, kas nodarbojās ar Covid-19 pandēmijas pārvaldības jautājumiem. Komisija nav detalizēti analizējusi lēmumu pieņemšanas mehānismu atsevišķu nozaru ministriju darba grupās, izņemot turpmāk šajā ziņojumā Komisijas vērtēto kārtību, kādā Veselības ministrija organizēja vakcīnu iepirkumus.

Pēc Komisijas ieskata, būtiski ir jautājumi par vispārsaistošu ierobežojumu un atbalsta pasākumu ieviešanu Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai. Šādu pasākumu vērtējums ir iekļauts vienā no turpmākajām šā ziņojuma sadaļām.

Komisija konstatēja, ka līdz ārkārtējās situācijas ieviešanai 12.03.2020. krīzes vadībai nepieciešamo lēmumu sagatavošanas kārtība bija atbilstoša Nacionālās drošības likumā noteiktajam. Atbildīgā nozares ministrija, kas pandēmijas gadījumā ir VM, sadarbībā ar VUGD sagatavoja dažāda rakstura priekšlikumus un virzīja tos tālāk izskatīšanai KVP. Ja bija nepieciešams MK lēmums, tad KVP lēmumi tika virzīti to apstiprināšanai valdībā.

2020. gada martā, kad Latvijā tika konstatēts, ka inficēšanās ar Covid-19 gadījumu skaits pieaug, Ministru prezidents izdeva rīkojumu par SDKG izveidi. Šajā darba grupā tika integrēts KVP sekretariāts. Ņemot vērā to, ka Covid-19 pandēmija ir visaptveroša un ietekmē faktiski visas nozares, SDKG izveides mērķis bija ierobežojošo pasākumu ieviešanas starpnozaru koordinācija ārkārtējās situācijas laikā. Komisija konstatēja, ka KVP kā patstāvīga formāta loma krīzes pārvarēšanai sagatavoto pasākumu starpnozaru saskaņošanā līdz ar ārkārtējās situācijas izsludināšanu 2020. gada 12. martā sāk mazināties. Ministru prezidents, izdodot rīkojumu par SDKG izveidi, līdzīgi kā par finanšu un ekonomikas ministru vadīto darba grupu izveidi, neizmantoja KVP kā patstāvīgu formātu, kura ietvaros saskaņā ar KVP nolikumu var tikt izveidotas ekspertu darba grupas, bet izveidoja tās kā patstāvīgas darba grupas ārpus KVP formāta. Faktiski KVP tika integrēta MK sēžu formātā, organizējot MK un KVP kopsēdes. Saskaņā ar KVP nolikumu KVP lēmumi tiek pieņemti ar tās locekļu

(MP un deviņi ministri) balsu vairākumu. Šāda lēmumu pieņemšanas kārtība ir identiska MK lēmumu pieņemšanas kārtībai. Nenoliedzami viens no krīzes vadības lēmumu pieņemšanas efektivitātes kritērijiem ir šo lēmumu pieņemšanas ātrums. Viens no KVP uzdevumiem ir sagatavot MK priekšlikumus lēmumu projektu veidā, lai efektīvāk nodrošinātu kopējo krīzes vadību. Komisija konstatēja, ka praksē ne vienmēr šāda krīzes vadība izrādījies efektīva, īpaši gadījumos, kad ilgstošas politiskas debates par ekspertu sagatavotajiem lēmumu projektiem notiek gan KVP, gan MK. Komisija secina, ka aktualizējas jautājums par KVP lomu un vietu kopējā krīzes vadības lēmumu pieņemšanas mehānismā. Uz KVP funkcionālās lomas aktualizāciju ir norādīts arī *Dr. iur.* R. Baloža un *Dr. iur.* E. Danovska pētījuma pārskata ziņojumā “Konstitucionālais un administratīvais ietvars pandēmijas un citu ārkārtas situāciju efektīvai pārvaldībai”. Komisija pievienojas arī iepriekš minētajā pētījumā izteiktajam secinājumam, ka būtu jāveic Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai izveidoto darba grupu darbības apkopojums un analīze.

2016. gada 5. maijā pieņemtais Civilās aizsardzības likums nosaka krīzes vadību, kas balstīta uz nozaru risku analīzi. Detalizētāk apdraudējuma veidu, atbilstošus krīzes vadības pasākumus, kā arī par pasākumiem atbildīgo nozares ministriju un iestādes nosaka Civilās aizsardzības plāns. Kopumā Civilās aizsardzības plānā pašlaik ir definēti 35 apdraudējuma veidi. Kā jau šā ziņojuma sākumā minēts, VM ir atbildīga par to katastrofu pārvaldības koordināciju, kuras saistītas ar cilvēku infekcijas slimību epidēmijām. Komisija konstatēja, ka vadība un līdz ar to arī atbildība par krīzes vadības pasākumu koordināciju, izveidojot SDKG, tika uzdota VUGD, nevis VM.

Pēc Komisijas ieskata, šāda pieeja krīzes vadības pasākumu koordinācijai ir atbilstoša faktiskajai situācijai, jo nenoliedzami, īpaši Covid-19 pandēmijas sākumā, ar krīzes vadības pasākumu koordināciju saistītajos jautājumos speciāli apmācītajām VUGD amatpersonām gan zināšanu, gan pieredzes ir vairāk nekā VM amatpersonām. Ņemot vērā Civilās aizsardzības plānā noteikto nozaru atbildības principu, Komisija uzskata, ka aktuāls ir jautājums par amatpersonu

profesionālo sagatavotību krīzes vadības jautājumos un ne tikai pandēmiju gadījumos, bet arī attiecībā uz citiem apdraudējuma veidiem.

Komisija 2021. gada 20. jūlija sēdē pēc tās locekļa R. Nemiro uzdotā jautājuma par MK mācību organizēšanu attiecībā uz dažādu veidu apdraudējumu novēršanu konstatēja, ka pēdējās valsts līmeņa mācības civilās krīzes vadības jautājumos ir notikušas 2016. gadā un to laikā tika izspēlēts enerģētiskās krīzes scenārijs. Kopumā pēdējo gadu laikā valsts līmeņa mācības ar MK iesaisti organizējusi Aizsardzības ministrija sakarā ar iespējamo valsts ārējo apdraudējumu. Komisija konstatēja, ka valsts līmeņa mācības epidēmiju pārvarēšanai nav notikušas. Komisija pievienojas M. Baltmaņa viedoklim par to, ka ir nepieciešama obligāta atbildīgo politiķu (ministru) apmācība tieši civilās krīzes vadības jautājumos, īpaši ņemot vērā to, ka galīgos lēmumus par ekspertu sagatavotajiem priekšlikumiem pieņem MK.¹⁸

Tikpat svarīga kā krīzes vadības pasākumu koordinācija starp ministrijām ir arī krīzes vadības koordinācija reģionālā līmenī, īpaši visaptverošas pandēmijas gadījumā. Krīzes vadības pasākumu koordinācija pašvaldību līmenī tiek īstenota ar pašvaldību civilās aizsardzības komisiju starpniecību. Latvijā krīzes vadības pasākumu koordinācija pašvaldību līmenī notiek, pamatojoties uz MK 2017. gada 26. septembra noteikumiem Nr.582 "Noteikumi par pašvaldību sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijām". Minētie noteikumi nosaka, ka pašlaik Latvijā ir 37 sadarbības teritoriju civilās aizsardzības komisijas.

Komisija konstatē, ka krīzes vadības koordinācija ar pašvaldībām ne visos gadījumos ir bijusi pietiekami efektīva. Vadoties no M. Baltmaņa paskaidrojumiem, Komisija secina, ka sadarbību krīzes vadības koordinācijā apgrūtina cilvēkresursu trūkums. Tas ir saistīts ar pašvaldību iespējām nodrošināt finansējumu, kas mērķēts tieši krīzes vadības jautājumu risināšanai.¹⁹ No M. Baltmaņa sniegtajiem paskaidrojumiem izriet, ka virknē pašvaldību nav

¹⁸ Baltmanis, M. 20.07.2021. No Komisijas sēdes protokola.

¹⁹ Baltmanis, M. 20.07.2021. No Komisijas sēdes protokola.

iespējas deleģēt personas, kuru tiešajos pienākumos ietilptu tikai civilās aizsardzības jautājumu risināšana. Pašvaldību darbinieki civilās aizsardzības jautājumus risina papildus saviem tiešajiem darba pienākumiem. Komisija konstatē, ka efektīvāka civilās aizsardzības jautājumu koordinācija ir nodrošināta tajās pašvaldībās, kur ar šiem jautājumiem nodarbojas personas, kurām to risināšana ir tiešais darba pienākums. Kā pozitīvu piemēru civilās aizsardzības jautājumu koordinēšanā Komisija, atsaucoties uz M. Baltmaņa sniegto informāciju, var minēt Rīgas, Jelgavas, Ogres un Jūrmalas pašvaldības. Pēc Komisijas ieskata, ir nepieciešams vienots risinājums pietiekamu resursu nodrošināšanai, lai civilās aizsardzības jautājumu risināšana tiktu sekmīgi koordinēta visās pašvaldībās neatkarīgi no to finansiālās kapacitātes.

Laika periodā no 02.03.2020. līdz 01.09.2020., kas sakrīt ar Covid-19 pandēmijas pirmo vilni, Latvijā kumulatīvais septiņu dienu vidējais ar Covid-19 saistīto nāves gadījumu skaits dienā nepārsniedza vienu, savukārt vidējais jauno inficēšanās gadījumu skaits šajā pašā laika periodā nebija lielāks par 30.²⁰

Komisija uzskata, ka pozitīvie Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas rādītāji minētajā laika periodā ir skaidrojami ar ātru un efektīvu rīcību, savlaicīgi ieviešot ierobežojumus. Papildus tam, pēc Komisijas ieskata, pozitīvu efektu deva arī sabiedrības līdzestība, ievērojot valdības noteiktos ierobežojumus, – zināmā mērā tas bija izskaidrojams ar sākotnējo neziņu un uztraukumu par Covid-19 potenciālo ietekmi uz cilvēka veselību. Pateicoties Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas pozitīvajiem rādītājiem, 2020. gada pavasarī un vasarā netika pārslogota veselības aprūpes sistēma. Līdz ar to veselības nozarei, kā arī valdībai un visai sabiedrībai bija iespēja labāk sagatavoties 2020. gada rudens izaicinājumiem. Anglijas parlamenta apakšpalātas, Zinātnes un tehnoloģiju komitejas un Veselības un sociālās aprūpes komitejas kopīgi veidotajā ziņojumā, kas publicēts 2021. gada 12. oktobrī, ietverta virkne secinājumu, tai skaitā secinājums, ka Anglijas valdības novēlotā rīcība, ieviešot ierobežojumus Covid-

²⁰ Johns Hopkins University. 02.09.2020. *COVID-19 Data Repository by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University*. Pieejams: <https://github.com/CSSEGISandData/COVID-19>

19 pandēmijas pirmā viļņa laikā, salīdzinājumā ar citām valstīm vērtējama kā tāda, kas radījusi smagas sekas un nopietni apgrūtinājusi iespēju efektīvi plānot Covid-19 pandēmijas ierobežošanas vidēja termiņa pasākumus.²¹

Komisija neguva apstiprinājumu tam, ka Latvijas valdība 2020. gada vasarā būtu veikusi atbilstošus pasākumus Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai, gatavojoties 2020. gada rudenī gaidāmajam pandēmijas otrajam vilnim.

Komisija konstatē, ka, Covid-19 pandēmijai ieilgstot, krīzes vadības un pārvarēšanas pasākumu sagatavošanai un koordinācijai tiek izveidotas papildu struktūras un iesaistīti dažādu nozaru eksperti. Tā 2021. gada sākumā tika izveidota Covid-19 ierobežošanas stratēģiskās vadības grupa ar Ministru prezidentu priekšgalā un akadēmiskās vides ekspertu grupu PKC vadītāja vietnieka V. Vespera vadībā.

Pēc Komisijas ieskata, viens no būtiskiem sekmīgas krīzes vadības īstenošanas kritērijiem ir sabiedrības noturības rādītājs. Līdz ar to Komisija uzskata, ka, papildus iesaistot pandēmijas pārvarēšanas procesā arī dažādas nozares pārstāvošus nevalstiskā sektora ekspertus, tiek sekmēta lielākas sabiedrības daļas pārstāvība Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas pasākumu sagatavošanā un īstenošanā. Komisija konstatēja, ka SDKG 2 sēdēs piedalījušos personu skaits ir sniedzies līdz pat 70 un tas neizbēgami noved pie ilgstošām diskusijām un sarežģī viedokļu saskaņošanas procesu. Tāpat Komisija uzskata, ka akadēmiskās vides ekspertu grupas vienpusējā izstāšanās no sadarbības ar valdību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas pasākumu sagatavošanā ir negatīvi ietekmējusi sabiedrības noturību un attieksmi pret valdības īstenoto krīzes vadību kopumā.

Komisija konstatē, ka Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes vadība ir aktualizējusi veselu virkni jautājumu, kas saistīti ar lēmumu pieņemšanas mehānismu. Faktiski Latvijā līdz Covid-19 pandēmijai jau pārvarētās krīzes ar šo krīzi nav salīdzināmas ne ietekmes, nedz arī ilguma ziņā. Iepriekš pārvarētās krīzes bija ietekmējušas atsevišķas nozares vai teritorijas (sausums, plūdi). Šādas

²¹ Anglijas pārstāvju palāta. 12.10.2021. Ziņojums "*Coronavirus: lessons learned to date*". Pieejams: <https://committees.parliament.uk/publications/7497/documents/78688/default/>

krīzes bija jau vairākkārt pieredzētas, un to pārvarēšanai nepieciešamās rīcības algoritms bija diezgan skaidrs. Savukārt Covid-19 pandēmija ir visaptveroša, tā faktiski ietekmē visas nozares un ilgst jau divus gadus. Līdz ar to aktualizējas jautājums par šādu un citādu iepriekš nepieredzētu un ilgstošu krīžu efektīvu pārvaldības mehānismu, kas var būt nepieciešams arī nākotnē.

Komisija uzskata, ka civilo krīžu efektīvas vadības nodrošināšanai būtu jāveido pastāvīga struktūrvienība (iestāde), tās sastāvā iekļaujot profesionālus krīžu pārvaldības speciālistus, lai nepieciešamības gadījumā varētu īstenot efektīvu krīzes vadību un ar to saistīto pasākumu koordināciju. Komisija konstatē, ka pašlaik atbilstoši spēkā esošajiem tiesību aktiem ikdienā ar civilās krīzes vadības jautājumiem nodarbojas KVP sekretariāts, kas strukturāli iekļauts VUGD kā atsevišķa nodaļa, kuras sastāvā ir tikai viena amatpersona. Pēc Komisijas ieskata, viena pati amatpersona nevar tikt uzskatīta par atbilstošu resursu sekmīgai krīzes vadības koordinācijai. Pēc Komisijas ieskata, nav nepieciešams veidot arī tādu struktūrvienību, kuras sastāvā pastāvīgi būtu iekļauti visu iespējamo apdraudējuma veidu eksperti. Taču katrā nozarē vajadzētu būt tās specifikai atbilstošiem krīzes vadības ekspertiem, kuri pastāvīgi, ikdienas darbā, uzkrātu nepieciešamo pieredzi, lai nepieciešamības gadījumā pastāvīgi aktualizējamā ekspertu sarakstā reģistrēti konkrētas specializācijas eksperti varētu tikt piesaistīti konkrētas krīzes pārvaldības koordinācijai. Papildus tam, pēc Komisijas ieskata, šāda pastāvīgai struktūrvienībai vajadzētu būt nodrošinātai ar pietiekamu analītisko kapacitāti, lai tā spētu, pastāvīgi analizējot pieredzi, kas krīžu pārvarēšanā uzkrāta ne tikai Latvijā, bet arī citās valstīs, regulāri pilnveidot kopējo krīzes pārvaldības mehānismu, pārņemot un ieviešot labāko pārvaldības praksi.

Nacionālās drošības likuma 9. panta pirmās daļas 1. punkts nosaka, ka valsts apdraudējuma situāciju novēršanas un pārvarēšanas pasākumus vada Ministru prezidents. Savukārt Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 8. panta pirmās daļas 1. punkts nosaka, ka Ministru prezidents uzrauga civilās aizsardzības sistēmas darbību un tās uzdevumu izpildi. Līdz ar to

Komisija secina, ka iepriekš minētajai pastāvīgajai civilo krīžu pārvaldības struktūrvienībai jābūt pakļautai tieši Ministru prezidentam.

3.3. Valdības veikto vakcīnu Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai iepirkumu izvērtējums

Viena no efektīvām medicīniskajām metodēm jebkura vīrusa ierobežošanai nenoliedzami ir sabiedrības vakcinācija. Diemžēl vakcīnas nav pieejamas pret visām vīrusu izraisītām saslimšanām, īpaši jauna vīrusa izplatības gadījumā. Jaunas vakcīnas izstrādāšana var būt laikietilpīgs process, kas prasa ievērojamus ieguldījumus.

Tiklīdz sabiedrība pasaulē saprata Covid-19 infekcijas izplatības iespējamās apmērus un tās radīto visaptverošo seku nopietnību, viens no pasaules zinātnieku vidū aktuālākajiem uzdevumiem bija radīt šī vīrusa ietekmes mazināšanai efektīvu medicīnisku pretlīdzekli – izstrādāt, licenzēt un saražot vakcīnas un maksimāli īsā laikā vakcinēt pasaules iedzīvotājus.

Tieši pasaules zinātnes līmenis un sasniegumi medicīnas nozarē zinātniekiem deva iespēju šādu vakcīnu pret Covid-19 vīrusa infekciju izstrādāt ātrāk nekā gada laikā, kas noteikti ir uzskatāms par ārkārtīgi lielu sasniegumu.

Lai gaidāmā vakcinācija sniegtu maksimālu rezultātu, ļoti būtiska bija plaša vakcinācijas aptvere sabiedrībā un ātrs vakcinācijas temps. Kā Komisijai apliecināja arī Latvijas Zinātņu akadēmijas pārstāve infektoloģe un profesore Ludmila Vīksna, sabiedrības vakcinācijas aptverei un laika periodam, kādā vakcinācija tiek veikta, ir vitāla nozīme vīrusa izplatības ierobežošanā.²²

Pamatojoties uz iepriekš minēto, pēc Komisijas ieskata, ir nepārprotams, ka Latvijas valdībai bija jāsaprot situācijas nopietnība, veiksmīgas vakcinācijas procesa norises nozīmība un šo procesu ietekme uz Covid-19 infekcijas izplatību. Pēc Komisijas ieskata, valdības primārais uzdevums cīņā ar pandēmiju līdz vakcīnu reģistrācijai un to izplatīšanas uzsākšanai pasaules mērogā bija gatavoties šī procesa realizācijai – plānot un gatavoties vakcīnu piegādēm, izplatīšanai, sabiedrības informēšanai un masveida vakcinācijai.

²² Vīksna, L. 17.09.2021. No Komisijas sēdes protokola.

Komisija uzskata, ka šis ir jautājums, kur nopietnas kļūdas vai nolaidīga rīcība nebūtu attaisnojamas. Īpaši ņemot vērā to, ka vakcīnu izstrādei, iespējamai to reģistrācijai, pieejamībai un vakcinācijas procesa uzsākšanai rūpīgi sekoja ne tikai ES, bet visas pasaules līmenī, kas valstu valdībām deva pietiekamu laiku gatavoties un risināt iepriekš izvirzītos jautājumus.

Šī iemesla dēļ par vienu no būtiskākajiem parlamentārās izmeklēšanas laikā pētāmajiem jautājumiem Komisija jau savas darbības sākumā izvirzīja mērķi iegūt tiešu un nepastarpinātu informāciju par Latvijas valdības veiktajiem iepirkumiem pandēmijas seku novēršanai un pārvarēšanai, īpašu uzmanību pievēršot VM veiktajiem Covid-19 vakcīnu iepirkumiem un precizējot informāciju saistībā ar Latvijas atteikšanos iegādāties *Pfizer/BioNTech* vakcīnas atbilstoši EK kopējam iepirkumam (piedāvātajam daudzumam).

Šis jautājums jau pirms Komisijas izveides bija radījis plašu rezonansi sabiedrībā, un jau parlamentārās izmeklēšanas laikā tam uzmanību pievērsa tiesībsargājošās iestādes. 2021. gada 27. maijā prokuratūra saistībā ar iespējamu valsts amatpersonas pienākumu nepildīšanu (noziedzīgs nodarījums, par kuru Krimināllikuma 319. panta pirmajā daļā²³ paredzēta atbildība) uzsāka kriminālprocesu.

Ņemot vērā tiesībsargājošo iestāžu veikto izmeklēšanu paralēli Komisijas darbam, uzskatām par nepieciešamu norādīt, ka Komisija savā darbā neizvirzīja mērķi parlamentārās izmeklēšanas gaitā konstatēt un nosaukt apstākļus, kuri varētu norādīt uz kādu valsts amatpersonu darbību atbilstību jebkādu noziedzīgu nodarījumu sastāva pazīmēm, bet gadījumā, ja šādas ziņas Komisijas darba rezultātā tiktu iegūtas, un lai tās nepaliktu bez profesionālas vērības, Komisija lūdza LR prokuratūras ģenerālprokuroram pastāvīgai darbībai Komisijā norīkot prokuroru. Saistībā ar šo komisijas pieprasījumu 2021. gada 19. maijā pastāvīgai darbībai komisijā tika norīkots LR Ģenerālprokuratūras Darbības kontroles un

²³ Krimināllikums: LR likums. 08.07.1998. *Latvijas Vēstnesis*. 199/200.

starptautiskās sadarbības departamenta Prokuratūras funkciju īstenošanas koordinācijas nodaļas prokurors Gints Bērziņš.²⁴

Tāpat Komisija vēlas norādīt, ka saistībā ar atteikšanos iegādāties *Pfizer/BioNTech* vakcīnas atbilstoši EK kolektīvajā iepirkumā piedāvātajam daudzumam Veselības ministrijā un tās padotības iestādēs bija notikušas dienesta pārbaudes, kas rezultējās ar vairākām disciplinārlietām, kurās pie disciplinārās atbildības tika saukta tābrīža VM valsts sekretāre D. Mūrmane-Umbraško un tābrīža ZVA direktors S. Henkuzens. Savukārt pret NVD Finanšu vadības departamenta Iepirkumu nodaļas vadītāja vietnieku A. Lāčbergu ierosinātā disciplinārlieta tika izbeigta bez disciplinārsoda piemērošanas.

Komisija pieprasīja un ir izvērtējusi VM sniegtās ziņas par veiktajām dienesta pārbaudēm, disciplinārlietām un to rezultātiem, tomēr, ņemot vērā izmeklējamā jautājuma nozīmīgumu, uzskatīja par nepieciešamu ziņas par Latvijas valdības īstenotajiem vakcīnu iepirkumiem iegūt tieši un nepastarpināti, Komisijas sēdēs uzklusot iesaistītās personas.

Pirms aplūkot noskaidroto, Komisija norāda uz tās veikto normatīvo aktu analīzi un kopējo valsts institūciju un pašvaldību kompetenci epidemioloģiskās drošības jomā un lēmumu pieņemšanā.

Daļēji uz šo nodaļu attiecināmo normatīvo aktu analīze ir veikta ziņojuma iepriekšējās nodaļās, un šajā nodaļā tiek padziļināti aplūkots tikai uz konkrēto jautājumu tieši attiecināmais regulējums.

Ministru kabineta iekārtas likuma 4. pants nosaka, ka Ministru kabinets kopumā atbild par valdības īstenoto politiku. Katrs Ministru kabineta loceklis ir politiski atbildīgs par savu rīcību, savukārt Ministru prezidents ir politiski atbildīgs par Ministru kabineta darbu kopumā.²⁵

Saskaņā ar 2016. gada 1. oktobrī spēkā stājušos Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6. panta pirmās daļas 7. punktu VM koordinē

²⁴ Atbilde uz Komisijas 18.05.2021. ierosinājumu Nr. 232.9/18/1-1-B/21

²⁵ Ministru kabineta iekārtas likums. LR likums, 28.05.2008. *Latvijas Vēstnesis*.

katastrofu, kuras saistītas ar cilvēku infekcijas slimību epidēmijām, pārvaldīšanu.²⁶

Saskaņā ar šī likuma 9. panta pirmo daļu ministrija nodrošina civilās aizsardzības uzdevumu izpildi, nozarei nepieciešamo tiesību aktu projektu izstrādi un katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu valsts, reģionālā un vietējā mērogā.²⁷

Arī saskaņā ar Ministru kabineta rīkojuma Nr. 476 “Par valsts civilās aizsardzības plānu” 8. pielikumu par sagatavotību un sagaidāmo rīcību epidēmijas un pandēmijas gadījumā lēmumu pieņēmējs ir tieši VM. Savukārt pēc pašas VM iniciatīvas valsts civilās aizsardzības plānā par vakcinācijas pret infekcijas slimībām nodrošināšanu un kompensāciju mehānismu pilnveidošanu visām vecuma grupām, kā par izpildi atbildīgās institūcijas ir NVD, SPKC un ZVA.²⁸

Komisija, aplūkojot NVD, SPKC un ZVA kompetences, secina, ka:

1. **ZVA** ir veselības ministra pārraudzībā esoša valsts iestāde, kuras darbības mērķis ir īstenot kvalitatīvus un pamatotus pakalpojumus veselības aprūpē izmantojamo ārstniecības līdzekļu, cilvēka asiņu, audu, šūnu un orgānu ieguves un izmantošanas vietu, kā arī farmaceitiskās darbības uzņēmumu novērtēšanā atbilstoši valsts un sabiedrības interesēm veselības aprūpes nozarē. ZVA pārraudzību veselības ministrs īsteno ar VM starpniecību. ZVA funkcijas – novērtēt un reģistrēt zāles, veikt zāļu kvalitātes ekspertīzi, veidot un aktualizēt Latvijas zāļu reģistru, kā arī izsniegt zāļu ieviešanas, izvešanas, tranzīta, izplatīšanas un iegādes (savas darbības nodrošināšanai) atļaujas;²⁹
2. **NVD** ir veselības ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kuras darbības mērķis ir īstenot valsts politiku veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nodrošināšanā un administrēt veselības

²⁶ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas LR likums.25.05.2016. *Latvijas Vēstnesis*. 100.

²⁷ Turpat.

²⁸ MK rīkojums Nr. 476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”. 26.08.2020 *Latvijas Vēstnesis* 2020/167.3

²⁹ MK noteikumi Nr. 537 “Zāļu valsts aģentūras nolikums” 07.08.2012. *Latvijas Vēstnesis* 2012/123.4

aprūpei paredzētos valsts budžeta līdzekļus, nodrošinot racionālu un maksimāli efektīvu valsts budžeta līdzekļu izmantošanu veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanā, kā arī īstenot valsts politiku e-veselības ieviešanā, veselības un sabiedrības veselības datu iegūšanā un analīzē. Viena no NVD funkcijām ir organizēt un veikt normatīvajos aktos paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču valsts centralizētos iepirkumus veselības aprūpes jomā;³⁰

3. **SPKC** plāno iedzīvotāju vakcināciju, apkopo vakcinācijas iestāžu vakcīnu pasūtījumus un pasūta vakcīnas no zāļu lieltirgotavām, nodrošina vakcinācijas monitoringu, statistisko datu apkopošanu un analīzi, veic vakcinācijas komplikāciju gadījumu monitoringu un epidemioloģisko izmeklēšanu. Epidemioloģiskās drošības likumā noteikts, ka SPKC piedalās infekcijas slimību profilakses un apkarošanas valsts programmu projektu izstrādāšanā un īstenošanā, kā arī sadarbojas ar ārvalstu un starptautiskajām epidemioloģiskās uzraudzības institūcijām.³¹

Tāpat Komisija ir iepazinusies ar MK noteikumiem Nr. 330 “Vakcinācijas noteikumi” un konstatējusi, ka šo institūciju atbildība vakcinācijas procesa organizēšanā ir diezgan skaidri noteikta.³²

2021. gada 28. maija Komisijas sēdē bijusī NVD direktora p. i. Inga Milaševiča norādīja, ka visi centralizētie iepirkumi ir atrunāti iekšējos normatīvajos aktos. Centralizētie vakcīnu iepirkumi vakcinācijas kalendāra ietvaros ir NVD kompetencē, bet tā ir divu iestāžu kompetence. NVD kompetence ir vakcīnu iepirkums atbilstoši Publisko iepirkumu likumam.³³ Savukārt SPKC direktore I. Gavare šajā sēdē skaidroja, ka SPKC ir tieša VM pakļautības iestāde, kurai ir savas funkcijas un uzdevumi, ko nosaka reglamentējoši normatīvie akti. SPKC pilnībā izpildot MK noteikumus Nr. 330

³⁰ Nacionālā veselības dienesta nolikums: MK noteikumi Nr. 850. 10.11.2011. *Latvijas Vēstnesis*. 178.

³¹ Epidemioloģiskās drošības likums: LR likums. 30.12.1997. *Latvijas Vēstnesis*. 342/345.

³² MK noteikumi Nr. 330 “Vakcinācijas noteikumi”. 29.09.2000. *Latvijas Vēstnesis*. 341/34.

³³ Milaševiča, I. 28.05.2021. No Komisijas sēdes protokola.

“Vakcinācijas noteikumi”, kuri nosaka ikgadējo rutīnas vakcināciju pret konkrētām infekcijas slimībām. Vienu reizi divos gados pret visām infekcijas slimībām, kuras ir iekļautas vakcinācijas kalendārā, nosaka nepieciešamo vakcīnu daudzumu. NVD ierosina, savukārt SPKC skaita un pārbauda. Tomēr I. Milaševiča arī norādīja, ka noteikumi nekādā mērā nenoteic Covid-19 vakcīnu iepirkumu. Tā bija cita iepirkuma procedūra, tas bija EK iepirkums.³⁴

Izvērtējot tiesību aktos noteikto regulējumu un Komisijas sēdēs iegūto informāciju, Komisija konstatē, ka VM gan krīzes vadības aspektā, gan realizējot ikdienas funkcijas, ir galvenā par vakcināciju pret infekcijas slimībām atbildīgā ministrija.

Komisija konstatē, ka VM ietvaros pirms Covid-19 izplatīšanās bija izveidota un darbojās sistēma sabiedrības vakcinācijas nodrošināšanai, kā arī bija sadalīta atbildība par vakcīnu iepirkumiem, to skaita un veida noteikšanu, loģistikas jautājumu risināšanu un pašu vakcinācijas procesu un ar to saistītajiem pienākumiem.

Kā noskaidrojusi Komisija, faktiski vienīgais pamats, kādēļ ir bijušas nepieciešamas izmaiņas šīs sistēmas ietvaros noteiktajā iestāžu atbildībā, ir tas, ka šī ir bijusi cita iepirkuma procedūra – EK iepirkums.

Komisija konstatē, ka EK iepirkums notika, aktivizējot ārkārtas atbalsta instrumentus, kas ir balstīti uz vajadzībām un atbilst solidaritātes principam. EK noslēdz līgumus ar visām dalībvalstīm, lai to vārdā risinātu sarunas un noslēgtu pirkuma līgumus – *Advanced Purchase Agreement (APA)* – ar vakcīnu ražotājiem, lai palielinātu vakcīnu ražošanas ātrumu un apjomu. Savukārt dalībvalstīm tiek dotas tiesības noteiktā laika posmā un par noteiktu cenu iegādāties konkrētu skaitu vakcīnu devu. Kad EK ir noslēgusi līgumu ar kādu no vakcīnu ražotājiem, atbilstoši procedūrai ES dalībvalstis tiek aicinātas pievienoties *APA* ar konkrēto vakcīnas ražotāju. Lēmuma pieņemšanai katrai dalībvalstij tiek dotas piecas darbdienu, kuru laikā dalībvalsts pārstāvim elektroniski jāsniedz informācija par pievienošanos vai nepievienošanos *APA* ar

³⁴ Gavare, I. 28.05.2021. No Komisijas sēdes protokola.

miljonus papildu devu, kas tika sadalītas proporcionāli. Latvija elektroniski pieteicās uz 100 000 devu piegādēm no 420 770 piedāvātajām.

Kā vēlāk tika noskaidrots, Latvijas lēmums neiegādāties *BioNTech/Pfizer* vakcīnu atbilstoši EK piedāvātajam daudzumam nav bijis veiksmīgs. Tika plānots, ka *AstraZeneca* ražotās vakcīnas varētu būt pieejamas pirmās, turklāt kompānija jau bija informējusi valstis par iespējamo vakcīnu piegādes grafiku, taču, pretēji plānotajam, pirmā tika reģistrēta tieši *BioNTech/Pfizer* vakcīna un *BioNTech/Pfizer* vakcīna arī bija tā, kas pirmā tika piegādāta valstīm.

ES valstis vakcināciju uzsāka, izmantojot tieši *BioNTech/Pfizer* ražoto vakcīnu. Savukārt Latvija vakcinācijas portfeļa izveidē galveno uzsvāru, kā konstatēts iepriekš, bija likusi uz *AstraZeneca* ražoto vakcīnu. Jānorāda arī tas, ka *AstraZeneca* radās nopietnas problēmas ar saistību izpildi un vakcīnas piegādi kopumā.

Šo negatīvo apstākļu ietekmē Latvija masveida vakcināciju varēja uzsākt krietni vēlāk nekā citas dalībvalstis – pretēji tam kā būtu gadījumā, ja *BioNTech/Pfizer* vakcīnas tiktu iegādātas EK piedāvātajā daudzumā.

Vakcinācijas rādītāji kaimiņvalstīs (salīdzināšanai izvēlētas, jo ir līdzīgi kopējie vakcinācijas rādītāji, kas atspoguļoti tabulas pēdējā rindā)³⁵:

Datums	Latvija		Lietuva		Igaunija	
	1. pote	pilnībā vakcinēti	1. pote	pilnībā vakcinēti	1. pote	pilnībā vakcinēti
01.02.21.	0,5 %	0,4 %	1,83 %	0,9 %	1,2 %	0,9 %
01.03.21.	1,6 %	0,9 %	3,7 %	2,8 %	3,3 %	2,8 %
01.04.21.	5,15 %	1,3 %	7,3 %	6,3 %	10,4 %	5,5 %
01.05.21.	11,6%	2,9 %	14,3%	11,5	15,3%	10,1 %
31.01.22	2,7%	69%	3%	69%	1,83%	63%

Aplūkojot tabulā Komisijas apkopotos datus, redzams, ka Latvija attiecībā uz vakcinācijas rādītājiem par pirmo vakcīnas devu no kaimiņvalstīm konkrētos datumos, vērtējot laika periodu līdz 2021. gada maijam, atpaliek par

³⁵ Mathieu, E., Ritchie, H., Ortiz-Ospina, E. 2021. *A global database of COVID-19 vaccinations*. Pieejams <https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>.

aptuveni mēnesi. Savukārt attiecībā uz statistikas rādītājiem par pilnībā vakcinētām personām Latvija no kaimiņvalstīm atpaliek par aptuveni diviem mēnešiem. Komisija konstatē, ka, piemēram, maijā atšķirība no kaimiņvalstīm ir aptuveni 10 % no Latvijas iedzīvotāju skaita, kas, pēc Komisijas ieskata, ir ievērojama atšķirība, jo ir ietekmēti aptuveni 190 000 Latvijas iedzīvotāju.

Attiecībā uz to, kā un kāpēc tika pieņemts lēmums neiegādāties *BioNTech/Pfizer* vakcīnas, Komisija ir noskaidrojusi turpmāk norādīto.

Komisija piekrīt tās sēdēs vairākkārt izskanējušām norādēm par to, ka ne ārējos, ne iekšējos normatīvajos aktos nav bijusi tieši noteikta šādu iepirkumu kārtība un atbildīgās institūcijas, kas izvērtē un pieņem gala lēmumu par noteiktu vakcīnu iegādi un to apjomu gadījumos, kad EK dalībvalstu vārdā slēdz pirkumu līgumus ar dažādiem Covid-19 vakcīnu ražotājiem.

Tomēr Komisija nekādā ziņā nevar piekrist tam, ka šāda precīza regulējuma neesība neļāva VM radīt uz plānveida vakcinācijas procesa iestrādnēm balstītu un funkcionēt spējīgu sistēmu, lai pieņemtu lēmumus par noteiktu vakcīnu iegādi un to apjomu. Vēl jo vairāk – Komisija uzskata, ka tā bija tieša VM atbildība un uzdevums, kas noteikts iepriekš minētajos normatīvajos aktos.

Turklāt, pēc Komisijas ieskata, īpaši izceļams tas, ka VM bija pietiekams laika periods konstatēt normatīvā regulējuma trūkumus, ja tādi ir bijuši, un nepieciešamības gadījumā tos novērst. Kā Komisija konstatēja iepriekš, veiksmīgai vakcinācijas procesa norises koordinēšanai bija jābūt vienam no valdības primārajiem uzdevumiem faktiski visa 2020. gada laikā un tā izpildei bija jāgatavojas laikus.

Lai risinātu krīzes situāciju, apspriestu un pieņemtu lēmumus, VM izveidoja tā saucamo *ad hoc*³⁶ darba grupu. *Ad hoc* darba grupā ietilpa pārstāvji no NVD (Ainārs Lāčbergs, reizēm tika pieaicināta arī Inga Milaševiča), ZVA (Svens Henkuzens un Jānis Zvejnieks), IVP vadītāja Dr. Zavadska, VM Sabiedrības veselības departamenta pārstāvji (Santa Līviņa, Jana Feldmane un

³⁶ “Ad hoc” termina definīcija. Pieejams: <https://tezaurs.lv/mwe:1727>

Inga Liepiņa), VM nozares atašēja Briselē Karina Zālīte, VM Eiropas lietu un starptautiskās sadarbības departamenta pārstāvji (Līga Timša un Aleksandrs Takašovs), SPKC pārstāvji (Elīna Dimiņa, Jurijs Perevoščikovs, Ilona Liskova – atkarībā no tā, kurā reizē kurš tiek) un tika pieaicināta VM Farmācijas departamenta pārstāve Inese Kaupere.

Kā noskaidrots, darba grupā tika diskutēts par plašu ar Covid-19 pandēmijas apkarošanu saistīto jautājumu loku. Viens no šajā darba grupā pārrunātajiem jautājumiem ir bijis arī jautājums par pieteikšanos *BioNTech/Pfizer* ražotajai vakcīnai novembrī un papilddevu pasūtīšanu decembrī.

Komisija sēdēs uzklusēja faktiski visas *ad hoc* grupas darbā iesaistītās personas un var norādīt, ka neguva apstiprinājumu tam, ka lēmums par konkrētu *BioNTech/Pfizer* vakcīnas daudzumu būtu pieņemts šajā *ad hoc* darba grupā. Pēc būtības Komisija par *ad hoc* grupas darbu konstatēja, ka tas drīzāk bija atbilstošs nesaistošām publiskām apspriedēm. Pēc Komisijas ieskata, pārsteidzoši bija tas, ka dalībniekiem nebija zināma to loma, pilnvaras, pienākumu un atbildības sadalījums, turklāt daži no *ad hoc* darba grupas locekļiem pat nezināja, ka piedalās darba grupas apspriedēs, no kurām izriet lēmumu pieņemšana. Kā pārliecinājās Komisija, darba grupas dalībnieki bieži nezināja grupas izveides mērķus un uzdevumu un norādīja, ka tā bija reaģēšana uz notiekošo.³⁷

Tāpat Komisijai nav izdevies noskaidrot, kurš tieši un kādā veidā pieņēmis lēmumu par konkrēta *BioNTech/Pfizer* ražotās vakcīnas devu skaita pasūtīšanu.

Komisija konstatē, ka lēmumu pieņemšanas gaitas izsekošanai nopietnus šķēršļus rada tas, ka *ad hoc* darba grupas darbība nekādā veidā netika institucionalizēta, fiksēta vai protokolēta un netika atspoguļota lēmumu pieņemšanas gaita. Uzklusot iesaistītās personas, Komisijai pat bija grūtības noskaidrot to, kas un kādā veidā sasauca šīs grupas sanāksmes vai rosināja jautājumu apspriedes. Komisijai parlamentārās izmeklēšanas gaitā radās iespāids

³⁷ Feldmane, J. 04.06.2021. No Komisijas sēdes protokola.

(kas noteikti nevar būt paties), ka *ad hoc* darba grupa ir sanākusi gluži nejauši. Komisijai nav arī izdevies iegūt pilnīgu priekšstatu par to, kas un pēc kādiem kritērijiem ir izvēlēties jeb nominējis konkrētas personas dalībai šajā grupā un vai tai vispār ir doti rīkojumi un pilnvaras pieņemt lēmumus.

Komisija šajā sakarā secina, ka VM izveidotā sistēma ar Covid-19 infekcijas izplatību saistīto jautājumu apspriešanai un lēmumu pieņemšanai, kura, iespējams, tapusi kā ielāps iepriekš konstatētajai normatīvā regulējuma neesībai, nav atbildusi vispārējiem krīzes vadības principiem. *Ad hoc* darba grupas izveide un tās darbība ir radījusi iespaidu par efektīvu jautājumu apspriešanas un lēmumu pieņemšanas gaitu, bet faktiski ir mazinājusi MK rīkojumā Nr. 476 “Par valsts civilās aizsardzības plānu” norādīto lēmumu pieņemšanā iesaistīto kompetento institūciju (NVD, SPKC un ZVA) reālo atbildību par vakcinācijas nodrošināšanu un citiem to kompetencē ietilpstošiem jautājumiem.

Komisijas iepriekš konstatētais pilnībā sakrīt ar tās sēdēs NVD, SPKC un ZVA vadītāju norādīto, ka nevienai no šīm institūcijām atbildības sfērā nav ietilpis uzdevums nosaukt konkrētu pasūtāmo vakcīnas devu skaitu.³⁸ Tas apliecina, ka VM šī būtiskā jautājuma izlemšanu nav deleģējusi nevienai institūcijai.

Komisija pēc būtības nevar izvērtēt jautājumu par to, vai *ad hoc* darba grupā iesaistītie ierēdņi, pieņemot lēmumu par pieteikšanos konkrētam skaitam *BioNTech/Pfizer* vakcīnas devu, ir rīkojušies attaisnojoši un to motīvi ir bijuši pamatoti un tiesiski vai arī šāds lēmums ir bijis nepamatots un prettiesisks.

Iesaistītās personas, apspriežot jautājumu par konkrētu *BioNTech/Pfizer* vakcīnas devu skaitu, ir balstījušās uz to rīcībā esošo informāciju, kas bija pieejama konkrētā lēmuma pieņemšanas brīdī.

Komisija izprot VM institūciju amatpersonu Komisijas sēdēs norādīto par satraukumu un bailēm, kas pastāvējušas amatpersonu vidū par būtisku lēmumu pieņemšanu, jo VM institūciju vidū nav bijušas sadalītas noteiktas pilnvaras un

³⁸ Milaševiča, I., Gavare, I., Henkuzens S., 28.05.2021. No Komisijas sēdes protokola.

atbildības sfēras. Ir likumsakarīgi, ka šādā situācijā personām varēja būt bailes par iespējamu atbildību saistībā ar publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanu.

Iesaistītās personas Komisijas sēdēs ir norādījušas vairākus argumentus tam, kāpēc *BioNTech/Pfizer* vakcīna netika iegādāta EK piedāvātajā daudzumā. No tiem galvenie ir šādi:

- *BioNTech/Pfizer* vakcīnai atšķirībā no citām vakcīnām ir sarežģīta loģistika;
- Latvija bija pieteikusies ievērojamam daudzumam citu ražotāju vakcīnu, kuru reģistrācija tobrīd šķita sagaidāma ātrāk nekā *BioNTech/Pfizer*;
- lēmuma pieņemšanas brīdī *AstraZeneca* jau bija informējusi valstis par iespējamo vakcīnu piegādes grafiku. Par pārējām kompānijām šādas informācijas nebija;
- *BioNTech/Pfizer* vakcīnas cena bija ievērojami augstāka nekā citu ražotāju vakcīnām;
- *BioNTech/Pfizer* vakcīnai ir īss realizācijas un glabāšanas termiņš.

Pēc Komisijas ieskata, izvirzītie argumenti paši par sevi varēja tikt ņemti vērā, veidojot Latvijas vakcinācijas portfeli. Turklāt Komisija, iepazīstoties ar VM sniegto informāciju, kurai ir noteikts ierobežotas pieejamības statuss, ir pārliecinājusies, ka ne VM, ne valdība tobrīd nebija izvirzījusi konkrētu mērķi iegādāties visu pieejamo vakcīnu maksimālo pieejamo devu skaitu.

Tai pašā laikā Komisija ar iepriekš izteikto vērtējumu nekādā veidā nemazina VM vadības atbildību par atteikumu iegādāties *BioNTech/Pfizer* vakcīnu. Komisija uzskata, ka, līdzīgi kā “saindētā koka augļa” teorijā³⁹, arī šajā gadījumā ievērojamie trūkumi VM radītajā lēmumu apspriešanas un pieņemšanas mehānismā rada neatgriezenisku iespaidu uz pašu lēmumu.

Pašlaik vairs nav iespējams izdarīt secinājumu par to, vai lēmums būtu tāds pats kā pieņemtais, ja šī nozīmīgā jautājuma apspriešana un lēmumu

³⁹ Tiesību doktrīnas teorija, kas paredz, ka gadījumos, kad ziņu iegūšanas avots (koks) ir bojāts, no tā iegūtais (auglis) arī nevar būt labs.

pieņemšana būtu notikusi atbilstoši un, pats būtiskākais, ja būtu zināma konkrēta par šī jautājuma risinājumu atbildīgā persona.

Tā, piemēram, viens no būtiskiem iemesliem, kas it kā ietekmējis viedokli par Latvijai nepieciešamo *BioNTech/Pfizer* vakcīnas devu skaitu, ir šo vakcīnu sarežģītā loģistika, turklāt vakcīnas uzglabāšanai ir nepieciešamas īpašas saldētavas, kuru skaits Latvijā ir ierobežots.

Tai pašā laikā Komisijas sēdē 2021. gada 11. jūnijā uz Komisijas locekļa V. Valaiņa jautājumu par to, kad kļuva zināma informācija par *BioNTech/Pfizer* vakcīnas specifikācijām un tās uzglabāšanai vajadzīgajām saldētavām, ZVA direktora vietnieks J. Zvejnieks norādīja, ka tas bija zināms pašā sākumā, kad bija runa par visu vakcīnu specifikāciju, vēl pirms reģistrācijas.⁴⁰

Savukārt Komisijas sēdē 2021. gada 18. jūnijā uz Komisijas priekšsēdētāja R. Kozlovskas jautājumu, kad uzsākts *Pfizer/BioNTech* vakcīnas uzglabāšanai nepieciešamo saldētavu apzināšanas process, VM Farmācijas departamenta direktore Inese Kaupere norādīja, ka tas bijis decembra sākums – piektais vai septītais datums.⁴¹

No konkrētajiem apstākļiem ir secināms, ka saldētavu pieejamības jautājuma risināšana ir notikusi stipri novēloti. Komisija uzskata, ka šāda jautājuma novēlota risināšana varēja atstāt ievērojamu ietekmi uz lēmumu par *BioNTech/Pfizer* pasūtāmo vakcīnu skaitu, kas, pēc Komisijas ieskata, nekādā gadījumā nedrīkstēja būt par ieganstu nepirkt konkrētā ražotāja vakcīnu.

Veselības ministrijā par nepieteikšanos *BioNTech/Pfizer* vakcīnai un attiecībā uz šī lēmuma pieņemšanā iesaistīto personu darbībām saskaņā ar D. Pavļuta 2021. gada 13. janvāra un 2021. gada 5. marta rīkojumiem tika veiktas dienesta pārbaudes, lai izvērtētu līdz 2021. gada 8. janvārim Latvijas veiktos pieteikumus vakcīnām un noskaidrotu ar attiecīgajiem pieteikumiem saistīto lēmumu pieņemšanas faktiskos apstākļus, kā arī argumentus, kas bija lēmumu pieņemšanas pamatā. Arī dienesta pārbaudēs tika atzīts, ka vērtējums

⁴⁰ No 11.07.2021. Komisijas sēdes protokola.

⁴¹ Kaupere, I. 18.06.2021. No Komisijas sēdes protokola.

par pieteikšanos uz *BioNTech/Pfizer* vakcīnas pamatdevām tika veikts Veselības ministrijas organizētajā *ad hoc* darba grupā, tas pilnībā saskan ar Komisijas konstatēto. Tāpat dienesta pārbaudēs secināts, ka jautājums par pieteikšanos uz *BioNTech/Pfizer* vakcīnas papilddevām tika izskatīts Ministru kabineta 2020. gada 22. decembra sēdē, kurā Zāļu valsts aģentūras tālaika direktors S. Henkuzens Ministru kabinetam sniedza informāciju par pieejamo *BioNTech/Pfizer* vakcīnas papilddevu skaitu, un tad Ministru kabinets pieņēma lēmumu uzdot Veselības ministrijai organizēt līdz 100 000 papilddevu iegādi, lai gan Latvijai pieejamais papilddevu daudzums patiesībā bija 420 707 devas.

Valsts sekretārs ir ministrijas administratīvais vadītājs, organizē iestādes funkciju izpildi un atbild par to, vada iestādes administratīvo darbu, nodrošinot tā nepārtrauktību, lietderību un tiesiskumu. Valsts sekretārs kā iestādes vadītājs nosaka iestādes pārvaldes amatpersonu un darbinieku pienākumus, izveido iestādes iekšējās kontroles sistēmu,⁴² kā arī uzrauga un uzlabo to, veic attiecīgā MK locekļa dotos uzdevumus, iestādes nolikumā noteiktos pienākumus, kā arī citas normatīvajos aktos noteiktās funkcijas un atbild par to izpildi.⁴³

VM valsts sekretārs organizē nozares politikas un stratēģijas izstrādi un nozares politikas īstenošanu, pieņem pārvaldes lēmumus un izdod iekšējos normatīvos aktus, veic citas Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktās tiešās valsts pārvaldes iestādes vadītāja funkcijas un citos normatīvos aktos noteiktās funkcijas.⁴⁴

Ņemot vērā konstatētos apstākļus, Komisija secina, ka valsts sekretārs ir atbildīgs par darba organizāciju ministrijā.

Komisija konstatē, ka pašlaik Veselības ministrijā ir izveidota Vakcīnu pieteikumu izvērtēšanas darba grupa, kurai ir precīzi noteikta kompetence, ir apstiprināts iekšējais normatīvais akts Nr. IeNA/6 "Kārtība, kādā notiek pieteikšanās uz vakcīnu pret Covid-19 piegādēm Latvijai un vakcīnu pret Covid-

⁴² Iekšējās kontroles sistēmas pamatprasības un tās izveidošanas, uzraudzības un uzlabošanas kārtība tiešās pārvaldes iestādēs noteiktas Ministru kabineta 2012. gada 8. maija noteikumos Nr. 326 "Noteikumi par iekšējās kontroles sistēmu tiešās pārvaldes iestādēs".

⁴³ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. 21.06.2002. *Latvijas Vēstnesis*. 94.

⁴⁴ Veselības ministrijas nolikums: MK noteikumi Nr. 286. 16.04.2004. *Latvijas Vēstnesis*. 60.

19 iegāde”, nosakot vienotu lēmumu pieņemšanas kārtību, atbilstoši kurai Vakcīnu pieteikumu izvērtēšanas darba grupa sagatavo argumentos balstītu rekomendāciju veselības ministram, savukārt veselības ministrs virza izskatīšanai un lēmuma pieņemšanai Ministru kabinetā jautājumu par Latvijas pieteikšanos uz konkrētu ražotāju vakcīnām un to daudzumu.

3.4. Vakcinācijas projekta biroja izveides un darbības izvērtējums

Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 19. panta otrās daļas 5. punktu un MK 2004. gada 13. aprīļa noteikumu Nr. 286 “VM nolikums” 9.11. apakšpunktu tika izdots VM 27.01.2021. rīkojums “Par Vakcinācijas projekta biroja izveidi”.⁴⁵

Atbilstoši MK 21.04.2021. rīkojuma Nr. 265 “Grozījums MK 2021. gada 19. janvāra rīkojumā Nr. 34 “Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”” un MK rīkojuma projekta “Grozījums Ministru kabineta 2021. gada 19. janvāra rīkojumā Nr. 34 “Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumam bija plānots, ka Vakcinācijas projekta birojs realizēs pārresoru koordināciju vakcinācijas pret Covid-19 realizēšanā.⁴⁶

Saskaņā ar Vakcinācijas projekta biroja reglamenta 1. punktu Vakcinācijas projekta birojs ir VM struktūrvienība, kuras darbības mērķis ir efektīvi īstenot vienotu vakcinācijas pret Covid-19 ieviešanas stratēģiju, vakcinācijas projekta pārvaldības mehānisma realizācija un uzraudzība, ieteikumu sniegšana vakcinācijas politikas izstrādē.⁴⁷

Komisija sēdēs ir guvusi apstiprinājumu publiski izskanējušai informācijai, ka Vakcinācijas projekta birojs ir ticis izveidots pēc veselības

⁴⁵ Veselības ministrijas rīkojums Nr. 13-04/45 “Par Vakcinācijas projekta biroja izveidi”.

⁴⁶ Veselības ministrijas vēstule par informācijas un materiālu izsniegšanu saistībā ar Vakcinācijas projekta biroja izveidi un darbību.

⁴⁷ Veselības ministrija. Vakcinācijas projekta biroja reglaments.

ministra D. Pavļuta iniciatīvas kā alternatīva bijušās VM vadības redzējumam vakcināciju veikt, pastiprināti iesaistot ģimenes ārstu prakses.

Uz to 2021. gada 26. novembra sēdē norādīja arī Ministru prezidents A. K. Kariņš, skaidrojot, ka VM nebija sagatavojusi vakcinācijas plānu un noteikusi, kā vakcinācija tiks īstenota. VM vadības argumentos bija norāde, ka vakcinācija var tikt īstenota ar ģimenes ārstu starpniecību – līdzīgi kā vakcinācija pret gripu, kad katru sezonu vakcīnas saņem 200 000 personu. Ministru prezidents A. K. Kariņš norādīja, ka Covid-19 pandēmijas apstākļos VM nebija izpratnes par to, ka šī faktiski ir ārkārtēja situācija, kad mērķis ir vakcinēt vismaz 1 500 000, nevis 200 000 personu, kā arī par to, ka vakcinācija jāveic ļoti īsā laika periodā un tas nozīmē papildu resursu piesaisti. Pēc veselības ministres I. Viņķeles aiziešanas no šā amata nākamais veselības ministrs D. Pavļuts ierosināja izveidot Vakcinācijas projekta biroju. Vakcinācijas projekta biroja izveides rezultātā tika radīta sistēma un izstrādāti plāni par lielajiem vakcinācijas centriem un loģistiku, lai varētu īstenot šāda apjoma vakcināciju.⁴⁸

Minēto savos paskaidrojumos apstiprina arī bijusī VM valsts sekretāre D. Mūrmane-Umbraško. Viņa 2021. gada 10. augusta Komisijas sēdē skaidroja, ka Vakcinācijas projekta biroja izveide bija veselības ministra D. Pavļuta iniciatīva uzreiz pēc ministra amata pienākumu pildīšanas uzsākšanas. Iepriekš Vakcinācijas projekta biroja izveidi VM neplānoja, jo, kamēr veselības ministre bija Ilze Viņķele, vakcinācijas gaita tika prognozēta citādi, uzsvaru liekot uz esošo sistēmu un aicinot ģimenes ārstus uzrunāt pacientus. D. Mūrmane-Umbraško norādīja, ka, pēc viņas tā brīža uzskatiem, ģimenes ārstiem būtu viena no galvenajām lomām vakcinācijā, izmantojot esošo vakcinācijas kabinetu pieredzi, jo vakcinācijas kabineti Latvijā darbojas jau ilgu laiku, un varbūt atsevišķos izņēmuma gadījumos varētu veidot kādu vakcinācijas centru. Tāds bijis redzējums par vakcinācijas nodrošināšanu, pirms amatā stājies veselības ministrs Pavļuts.⁴⁹

⁴⁸ No 26.11.2021. Komisijas sēdes protokola.

⁴⁹ No 10.08.2021. Komisijas sēdes protokola.

Komisijas 2021. gada 17. augusta sēdē Vakcinācijas projekta biroja izveidi pamatoja arī veselības ministrs D. Pavļuts, norādot, ka viņš, uzsākot darbu Veselības ministrijā un iepazīstoties ar reālo situāciju ministrijā, ļoti ātri guvis pārliecību par to, ka no vakcinācijas projekta pārvaldības viedokļa nekas daudz Veselības ministrijā nebija izdarīts. Vakcinācijas projekta stratēģijas vai vakcinācijas projekta ieviešanas plāni nebija apstiprināti. Faktiski ar vakcinācijas projekta vadību nodarbojās darba grupa, kuru tobrīd vadīja ZVA vadītājs S. Henkuzens. Šī starpinstitūciju darba grupa iepriekš bija nodarbojusies pārsvarā ar vakcīnu iepirkumiem, kas ir cita darbības joma. Veselības ministrs D. Pavļuts norādīja, ka, viņam sākot pildīt amata pienākumus, ministrijā neviens speciālists nestrādāja ar vakcinācijas projektu kā vienīgo vai galveno sava amata pienākumu vai darba uzdevumu.

Kā Komisijai norādījis D. Pavļuts, ņemot vērā projektu vadības pieredzi citās jomās, viņš uzskatījis šo situāciju par nepieņemamu un ar attiecīgu priekšlikumu vērsies pie Ministru prezidenta.

Šim nolūkam D. Pavļuts piedāvājis izveidot starpministriju koordinācijas mehānismu, iesaistot arī valdības locekļus un citas puses. Šo lomu beigās vienojās uzticēt KVP un kā organizatorisko kodolu izveidot tādu vadības komandu jeb, kā to nosauca, projekta vadības biroju, kurā strādātu tieši šim nolūkam darbā pieņemti cilvēki ar pieredzi šādu sarežģītu pārnozaru projektu vadībā, pēc analogijas, kā tas ir darīts daudzos citos gadījumos.

Par piemēru D. Pavļuts minēja NATO valstu un valdību vadītāju Rīgas samita organizēšanu, eiro ieviešanas Latvijā projektu, Latvijas prezidentūras ES organizēšanu.⁵⁰

Pamatojoties uz iepriekš norādītajām ziņām, Komisija konstatēja, ka Vakcinācijas projekta biroja izveides mērķis bija vienotas vakcinācijas pret Covid-19 ieviešanas stratēģijas efektīva īstenošana, vakcinācijas projekta pārvaldības mehānisma pārresoriska realizācija un uzraudzība, ieteikumu sniegšana vakcinācijas politikas izstrādē.

⁵⁰ No 17.08.2021 Komisijas sēdes protokola.

Komisija parlamentārās izmeklēšanas gaitā, balstoties uz iegūtajām ziņām, ir konstatējusi tādas nepilnības Vakcinācijas projekta biroja izveidē un darbībā, kuru rezultātā tiek ietekmēta sabiedrības uzticība valsts pārvaldei, kas savukārt var ietekmēt vakcinācijas tempu un aptveri.

Komisija, balstoties arī uz personiskiem novērojumiem, konstatē, ka Vakcinācijas projekta biroja izveide un turpmākā darbība kopumā sabiedrībā radīja negatīvu noskaņu.

Par sabiedrības negatīvo noskaņojumu liecina arī platformā *Manabalss.lv* (kurā Latvijas pilsoņi var ievietot savu iniciatīvu un vākt parakstus tās izskatīšanai Saeimā) sabiedrības izveidotā iniciatīva “Par Vakcinācijas biroja likvidēšanu”, kurai nepieciešamie 10 000 parakstu tika savākti ļoti īsā laikā un par kuru kopumā parakstījās 21 660 personas.⁵¹

Pēc neilga darbības laika Vakcinācijas projekta birojs tika restrukturizēts. Komisija uzskata, ka tas notika sabiedrības ietekmes un spiediena dēļ.

Atbilstoši Ministru kabineta 2021. gada 21. aprīļa rīkojumam Nr. 265 “Grozījums Ministru kabineta 2021. gada 19. janvāra rīkojumā Nr. 34 (prot. Nr. 34 44. §) “Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”” un protokollēmumā ietvertajam tika atbalstīts lēmums par Vakcinācijas projekta biroja nodošanu NVD, līdz ar to no 2021. gada 21. aprīļa tika likvidēta (beidza pastāvēt) Vakcinācijas projekta biroja struktūrvienība Veselības ministrijā. Saskaņā ar veselības ministra rīkojumu, pamatojoties uz Darba likuma 117. panta otro daļu un noslēgto vienošanos starp Veselības ministriju, NVD un konkrētu struktūrvienības darbinieku, tika noteikts, ka konkrēti VM Vakcinācijas projekta biroja darbinieki turpina darbu NVD. Ar veselības ministra rīkojumu netika noteikts, kādā amatā vai struktūrvienībā tiek turpinātas darba tiesiskās attiecības.⁵²

Komisija vēlas norādīt, ka tā saņēmusi dažādas ziņas par iespējamām vakcinācijas īstenošanas stratēģijām vakcinācijas realizācijas nodrošināšanai.

⁵¹ Manabalss.lv. 06.03.2021. Iedzīvotāju iniciatīva “Par vakcinācijas biroja likvidēšanu”.

⁵² Veselības ministrijas vēstule “Par informācijas un materiālu izsniegšanu saistībā ar Vakcinācijas projekta biroja izveidi un darbību”.

Komisijas sēdē bijusī veselības ministre I. Viņķele norādīja, ka sākotnējā vakcinācijas stratēģija paredzēja pamatuzsvaru likt uz decentralizētu vakcināciju, plaši iesaistot ģimenes ārstus.⁵³ Par šādas vakcinācijas stratēģijas plusiem Komisijas sēdēs pozitīvi izteicās arī deputāti V. Agešins un V. Valainis, uzskatot, ka tieši ģimenes ārsti ir vistuvāk pacientiem.

Savukārt veselības ministrs D. Pavļuts Komisijai norādīja, ka aprēķini un modelēšanas rezultāti skaidri parādīja – ar vakcināciju pienācīgā ātrumā atbilstoši piegādēm, kuru straujš pieaugums bija sagaidāms aprīlī un maijā, ģimenes ārstu prakses nebūtu tikušas galā. Esot bijis jāveido vakcinācijas papildu jaudas – gan vakcinācijas centri, gan izbraukumu vakcinācijas projekti, vakcinācija mājās, vakcinācija dažādu pasākumu norises vietās, mobilās teltis un vakcinācijas punkti. D. Pavļuts piekrīt, ka būtu bijis labi vēl vairāk runāt ar ģimenes ārstiem, bet toreiz tam neesot bijis politiska atbalsta.⁵⁴

Komisija atzīmē, ka, lai īstenotu decentralizētu vakcināciju, plaši iesaistot ģimenes ārstus, gatavošanās šī procesa nodrošināšanai bija jāuzsāk krietni ātrāk, nekā to faktiski uzsāka VM. Šāds secinājums Komisijai rodas, aplūkojot informatīvā ziņojuma “Par Covid-19 vakcinācijas plānu”, kas izskatīts Ministru kabineta 2021. gada 28. janvāra sēdē, kurā atspoguļota 2021. gadā veiktā ģimenes ārstu aptauja par to gatavību veikt vakcināciju pret Covid-19.⁵⁵

Ievērojot Komisijas izveides mērķi un uzdevums, Komisija ir izskatījusi un izvērtējusi tieši Vakcinācijas projekta biroja izveidi un darbību, to uzskatot par būtisku jautājumu, jo Vakcinācijas projekta biroja kā VM struktūrvienības likvidācijai un tās kā nodaļas iekļaušanai NVD, pēc Komisijas ieskata, par pamatu ir bijušas vairākas Vakcinācijas projekta biroja izveidē un darbībā pieļautas nepilnības.

Komisija savā darbā ir ieguvusi noteiktas ziņas un uzskata par nepieciešamu šajā ziņojumā apskatīt Vakcinācijas projekta biroja izveidē un

⁵³ Viņķele, I. 09.07. 2021. No Komisijas sēdes protokola.

⁵⁴ Pavļuts, D. 17.08.2021. No Komisijas sēdes protokola.

⁵⁵ Informatīvais ziņojums “Par Covid-19 vakcinācijas plānu”. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40497572&mode=mk&date=2021-01-28>

darbībā, iespējams, šādas pieļautās nepilnības, sakarā ar kurām ir biežāk publiski izskanējuši pārmetumi:

1. Vakcinācijas projekta biroja funkcijas dublē PKC funkcijas, nepamatoti palielinot valsts pārvaldes administratīvās izmaksas.

2. Vakcinācijas projekta biroja darbinieku atlases process ir bijis nepamatoti īss un nav bijis pietiekami caurskatāms.

3. Vakcinācijas projekta biroja darbinieki netika atlasīti no nozaru speciālistu vidus, tas sākotnējā Vakcinācijas projekta biroja darbībā un komunikācijā ar citām vakcinācijas procesā iesaistītajām valsts pārvaldes iestādēm radīja papildu slogu, nevis atviegloja vakcinācijas procesa organizāciju.

4. Vakcinācijas projekta biroja izveides un darbības pamatojums tika nepilnīgi atspoguļots valdības īstenotajā komunikācijā.

Komisija par publiski biežāk izskanējušām nepilnībām Vakcinācijas projekta biroja izveidē un darbībā sniedz šādu kopēju vērtējumu.

Vakcinācijas projekta biroja funkciju iespējamu dublēšanos ar PKC funkcijām un uzdevumiem sēdēs uztvēris deputāts R. Nemiro. Atbildot uz komisijas locekļa R. Nemiro jautājumiem, veselības ministrs D. Pavļuts norāda, ka bija svarīgi, lai Vakcinācijas projekta biroja kompetences būtu atbilstošas tam uzdevumam, kas ir pārnozaru koordinēšana. Pēc D. Pavļuta ieskata, PKC atbildība nav nozaru politiku īstenošana. Atbilstoši valdības, tās vadītāja un koalīcijas izpratnei vakcinācijas projekts tomēr tiek uzskatīts par veselības nozares atbildības jautājumu, nevis Valsts kancelejas vai Ministru prezidenta atbildības jautājumu, kuru varētu risināt vai nu Valsts kanceleja, vai PKC. Līdz ar to no veselības nozares tika gaidīts (un tika dots attiecīgs uzdevums), ka veselības nozare nāks klajā ar vakcinācijas projekta ieviešanas plānu un nodrošinās šā projekta ieviešanas modeli.⁵⁶

Komisija izceļ jau iepriekš norādīto un arī paša veselības ministra D. Pavļuta minēto, ka Vakcinācijas projekta biroja izveides pamatuzdevums ir bijis

⁵⁶ No 17.08.2021. Komisijas sēdes protokola.

izveidot projekta vadības biroju, kurā strādātu īpaši šim nolūkam darbā pieņemti cilvēki ar pieredzi sarežģītu projektu vadībā.

Komisija nav padziļināti vērtējusi Vakcinācijas projekta biroja darbinieku atlases kritērijus un kārtību. Tāpat Komisija savā darbībā nav vērtējusi Vakcinācijas biroja amatos pieņemto darbinieku, tai skaitā par vadītāju pieņemtās Evas Juhņēvičas, pieredzi un atbilstību ieņemamajiem amatiem, attiecīgi ziņojumā par šo jautājumu nekādi secinājumi netiek pausti.

Komisija konstatē, ka Vakcinācijas projekta biroja darbības nodrošināšanai tika izveidota pilnībā jauna darbinieku komanda, kurā iesaistītās personas nebija atlasītas no VM sistēmas un kuras pienākums ir vakcinācijas nodrošināšana, – tas ir būtiski turpmāko Komisijas vērtējumu izdarīšanai.

Pēc Komisijas ieskata, vakcinācijas procesa organizēšana, īpaši krīzes apstākļos, ir uzskatāma par ļoti sarežģītu uzdevumu un tā uzticēšana izveidotajai Vakcinācijas projekta biroja komandai neatkarīgi no iesaistīto darbinieku profesionalitātes līmeņa būs neizbēgami saistīta ar zināmām grūtībām un prasīs ievērojamus laika resursus, lai iekļautos pastāvošajā sistēmā. Tāpat tas rada papildu administratīvo izmaksu slogu.

Komisijas paustais viedoklis apstiprinās arī ar Komisijas sēdēs iegūto informāciju, kad, atbildot uz Komisijas locekļa V. Agešina jautājumu par Vakcinācijas projekta biroja izveides nepieciešamību un to, vai tā nav bijusi kļūda, D. Mūrmane-Umbraško atzina, ka Vakcinācijas projekta biroja iekļaušanās veselības nozari koordinējošo institūciju sastāvā ir bijusi smagnēja un ir bijis nepieciešams ievērojams ieskriešanās periods, jo šie cilvēki neorientējušies sistēmā un tādēļ process bijis lēns.⁵⁷

Valsts prezidents Egils Levits publiski ir norādījis: “Vakcinācijas projekta birojam bija zināms ieskriešanās periods, kas ir vajadzīgs. Bet tas ir mēģinājums uzlabot situāciju. Tagad, kad birojs ir integrēts veselības sistēmā, darbības rezultātus mēs redzēsim samērā drīz, pēc Lieldienām, jo VM kopā ar

⁵⁷ Mūrmane-Umbraško, D. 10.08.2021. No Komisijas sēdes protokola.

Vakcinācijas projekta biroju ir sagatavojuši plānus, kas ir izšķirošie masveida vakcinācijai.”⁵⁸

Pēc Komisijas ieskata, VM, ja tā, veidojot Vakcinācijas projekta biroju, gaidīja, ka tas nekavējoties sniegs pienesumu veselības nozarei un atvieglos vakcinācijas procesa organizēšanu, nebija pamata kadru atlasīti veikt tikai ārpus veselības aprūpi koordinējošo institūciju vidus, jo ir likumsakarīgi, ka šādas jaunizveidotas institūcijas iekļaušanās esošajā sistēmā var notikt tikai pakāpeniski un tas neizbēgami prasa noteiktu laiku.

Savukārt gadījumā, ja VM apzinājās Komisijas iepriekš konstatētos apstākļus, nav attaisnojama steiga, kādā notika amata kandidātu atlase un Vakcinācijas projekta biroja izveide kopumā, jo arī pēc biroja izveides vakcinācijas procesa koordinācijā liela nozīme bija VM un tās pakļautības iestādēm.

Vakcinācijas projekta biroja izveide līdz ar darbinieku un vadītāja atlasīti, reglamentējošo dokumentu izstrādi VM aizņēma aptuveni trīs nedēļas. Kā Komisijai norādīja D. Mūrmane-Umbraško, kura bija Vakcinācijas projekta biroja darbinieku pretendentu vērtēšanas komisijas locekle, pretendenti amata pieteikumus konkursam varēja iesniegt tikai vienu dienu. Tāpat D. Mūrmane-Umbraško Komisijai raksturojusi kopējo steigu, kādā tapis Vakcinācijas projekta birojs.⁵⁹

Par zināmām pretrunām iepriekš minētajā sakarā, pēc Komisijas ieskata, liecina arī fakts, ka veselības ministrs D. Pavļuts Vakcinācijas projekta biroja izveides lietderības pamatošanai atsaucas uz citu sarežģītu projektu vadības biroju izveidi, kā tas esot darīts daudzos citos gadījumos, un par piemēru minējis NATO samitu organizēšanu, eiro ieviešanas projektu vai Latvijas prezidentūras ES organizēšanu.⁶⁰

⁵⁸ Ziņu aģentūra LETA, LA.lv. 20.03.2021. *Levits: Vakcinācijas projekta biroja darbības rezultātus redzēsīm pēc Lieldienām*. Pieejams: <https://www.la.lv/levits-par-vakcinacijas-biroju>

⁵⁹ Mūrmane-Umbraško, D. 10.08.2021. No Komisijas sēdes protokola.

⁶⁰ Pavļuts, D. 17.08.2021. No Komisijas sēdes protokola.

Komisija uzskata par nepieciešamu norādīt, ka, atšķirībā no Vakcinācijas projekta biroja, veselības ministra D. Pavļuta minēto projektu vadība un darba organizēšana daudz lielākā mērā tika veikta, piesaistot šādos projektos atbildīgo nozaru ministriju un to pakļautības iestāžu amatpersonas un darbiniekus.

Piemēram, lai nodrošinātu efektīvu eiro ieviešanas procesu Latvijā, ņemot vērā esošo eirozonas dalībvalstu pieredzi eiro ieviešanas organizēšanā, tika izveidota par šo procesu atbildīga Vadības komiteja, kuras galvenie uzdevumi bija izstrādāt stratēģiju un rīcības plānu eiro ieviešanai, koordinēt un vadīt visus nepieciešamos pasākumus tā izpildei. Lai nodrošinātu eiro ieviešanas procesa uzraudzību, Vadības komitejai par paveikto bija regulāri jāsniedz pārskats MK un Eiro ieviešanas koordinācijas padomei. Vadības komiteju vadīja Finanšu ministrijas valsts sekretārs. Vadības komitejas sastāvā bija Latvijas Bankas, Valsts kancelejas, Finanšu ministrijas un citu iestāžu augstākā līmeņa amatpersonas.⁶¹ Eiro biroja vadītājas amatā tika iecelta Dace Kalsone, kura jau pirms amata ieņemšanas lielā mērā bija saistīta ar eiro ieviešanas procesu LR.⁶² Arī Eiro biroja izveidotās darba grupas lielā mērā sastāvēja no atbildīgo nozaru ministriju un to pakļautības iestāžu amatpersonām un darbiniekiem.

Līdzvērtīga situācija ar vadības organizāciju bija, realizējot projektu, lai nodrošinātu Latvijas prezidentūru ES Padomē. Arī NATO valstu un valdību vadītāju sanāksmes organizācijas biroja darbības nodrošināšanas vadību veidoja no nozaru ministriju un to pakļautības iestāžu amatpersonām un darbiniekiem, tos novirzot uz Aizsardzības ministriju. Biroju vadīja LR Aizsardzības ministrijas valsts sekretārs Edgars Rinkēvičs.

Iepriekš minētā kopsakarā Komisija pretrunīgi vērtē ieceri Vakcinācijas projekta biroja veidošanā pilnībā atteikties no nozarē nodarbināto personu iesaistes.

⁶¹ LR Finanšu ministrija. *Informatīva mājaslapa par eiro*. Pieejams: <http://www.eiro.lv/lv/kas-ir-eiro-/latvijas-soli-cela-uz-eiro-ieviesanu/projekta-struktura>

⁶² LR Finanšu ministrija. 09.03.2012. *FM valsts sekretāres S. Bajāres komentārs par eiro projekta vadītāja konkursa rezultātiem*. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=k0vUR7bE38k>

Kā Komisija norādījusi iepriekš, Vakcinācijas projekta izveide un turpmākā darbība daļā sabiedrības radīja negatīvu noskaņu.

Publiski plaši tika apspriestas Vakcinācijas biroja projekta izmaksas un darbiniekiem noteiktais atalgojums. Pēc Komisijas ieskata, negatīvu iespaidu atstāja arī laika periods, kādā tika izveidots Vakcinācijas projekta birojs un tika veikta darbinieku atlase. Iepriekš minētie apstākļi radīja neizbēgamus priekšnoteikumus tam, lai sabiedrībā attīstītos negatīvs noskaņojums un pretestība pret Vakcinācijas projekta biroja pastāvēšanu. Šāda situācija kopumā noveda pie tā, ka mazinājās sabiedrības uzticēšanās valsts pārvaldei. Kā Komisija norādījusi arī citās šī ziņojuma nodaļās, tas, cik lielā mērā sabiedrība uzticas valstij, var atstāt būtisku iespaidu uz vakcinācijas aptveri.

3.5. Valdības noteikto atbalsta un infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai izvērtējums

Viens no efektīvākajiem Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanas nemedicīniskajiem mehānismiem, kuru var īstenot valdības, ir tieši uz sabiedrības savstarpējo klātienes kontaktu mazināšanu vērsti ierobežojumi. Dažādu veidu ierobežojumi, kas vērsti uz sabiedrības pulcēšanās mazināšanu, var tikt noteikti tirdzniecības vietām, kultūras un izklaides pasākumu norises vietām, izglītības iestāžu darbam, sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumu sniedzējiem, sportam un daudzās citās jomās.

Tāpat, mazinot sabiedrības veselības apdraudējumu, ierobežojošo pasākumu kopums var būt ar dažādu pakāpju iedarbību, sākot ar konkrētu to personu skaita noteikšanu, kuras var atrasties vienā telpā vai apmeklēt vienu pasākumu, beidzot ar komandantstundu vai pat pilnīgu mājsežu noteikšanu.

Tikpat skaidrs ir tas: lai gan ierobežojumi atstāj ļoti pozitīvu ietekmi uz slimības izplatības rādītājiem un krīzes situācijā krietni var atvieglot medicīnas personāla darba apstākļus un slimnīcu noslodzi, tie neizbēgami rada negatīvu iespaidu uz ekonomiku, kā arī ilgtermiņā rada neiecietību sabiedrībā.

Pēc Komisijas ieskata, Covid-19 infekcijas izplatību ierobežojošajiem pasākumiem jābūt nesaraucjami saistītiem ar valstī nosakāmajiem ekonomikas un sabiedrības atbalsta mehānismiem.

Šā iemesla dēļ Komisija valdības noteiktos atbalsta un infekcijas izplatību ierobežojošos pasākumus Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai vērtēja kopsakarībā un tā arī atspoguļo šajā galaziņojumā.

Lai varētu izvērtēt atbalsta pasākumu ieviešanas un realizācijas efektivitāti un apzinātu, iespējams, pieļautās kļūdas, uz Komisijas sēdēm paskaidrojumu sniegšanai tika aicinātas vairākas nozarē kompetentas un atbalsta pasākumu plānošanā un izveidē iesaistītas personas. Tāpat Komisija šajā jautājumā uzklusījusi arī nevalstiskās organizācijas.

Komisijas sēdēs iegūta nozīmīga informācija, kā arī vairāku atbildīgu personu vērtējumi par procesa gaitu un iespējamām atbalsta pasākumu plānošanas un ieviešanas kļūdām.

Viens no svarīgākajiem faktoriem visā infekcijas izplatības pārvarēšanas procesā, kuru minējušas vairākas uz Komisijas sēdēm aicinātās personas, ir bijusi tieši valdības īstenotā stratēģija Covid-19 krīzes vadībā.

Pamatojoties uz iegūto informāciju un viedokļiem, Komisijai ir pamats uzskatīt, ka Latvijas valdība pašā krīzes sākumā, nosakot ierobežojošo pasākumu kopumu, ir rīkojusies precīzi un apsteidzoši. Komisija izceļ to, ka pašā krīzes sākumā daudz kas bija grūti paredzams un attiecīgo lēmumu pieņemējiem nebija un nevarēja būt pārliecības par infekcijas slimības izplatības tempiem, apmēriem un nepieciešamo pasākumu kopumu tās izplatības ierobežošanai. To Komisijai vairākkārt uzsvērušas arī uzklausītās personas.

No Ķīnas un Itālijas piemēra, kuras uz to brīdi infekcijas izplatība bija skārusi vismagāk, bija skaidrs, ka Covid-19 infekcijai ir raksturīga strauja izplatība, kas vērsta no cilvēka uz cilvēku, kā arī paliekošas medicīniskās sekas un tās izraisītajai saslimšanai ir pieejama tikai simptomātiska ārstēšana. Tas savukārt norādīja uz to, ka infekcijas izplatības mazināšana var notikt tikai ar tādu pasākumu kopumu, kas vērsti uz sabiedrības kontaktu mazināšanu.

Pēc Komisijas ieskata, valdības īstenoto ierobežojošo pasākumu kopums pandēmijas izplatības pirmā viļņa laikā Latvijai bija ļoti nozīmīgs.

Arī Anglijas parlamenta apakšpalātas, Zinātnes un tehnoloģiju komitejas un Veselības un sociālās aprūpes komitejas kopīgi veidotajā ziņojumā, kas publicēts 2021. gada 12. oktobrī, īpaši uzsvērtā savlaicīgu, pirmā izplatības viļņa laikā noteiktu ierobežojumu vitāli svarīgā nozīme.⁶³ Apskatot Apvienotās Karalistes piemēru, profesors N. Fergusons uzsvēris ierobežojumu spēju ārkārtīgi efektīvi samazināt mirstības līmeni, norādot: “Pat ja nacionālais

⁶³ No angļu valodas *lockdown* latviskots jēdziens. Ja termins tiek lietots Covid-19 kontekstā un ir attiecināts uz stingriem pārvietošanās ierobežojumiem, Valsts valodas centrs iesaka to atveidot kā stingra izolācija mājoklī vai daļēja izolācija mājoklī atkarībā no situācijas. 16.12.2020. *Mājās aiz atslēgas vai tomēr ne: ko nozīmē termins “totāls lokdauns”?* Pieejams: <https://www.la.lv/majas-aiz-atslegas-vai-tomer-ne-ko-nozime-termins-totals-lokdauns>

lokdauns būtu ieviests vienu nedēļu ātrāk, mēs būtu samazinājuši galīgo bojā gājušo skaitu vismaz uz pusi.”⁶⁴

Latvija pēc pirmā infekcijas izplatības viļņa varēja uzrādīt ļoti labus rezultātus gan attiecībā uz slimības izplatību kopumā, gan arī letālo iznākumu skaitu. Šajā ziņā Latvija pat ieguva starptautisku atzinību un tika minēta kā viena no pandēmijas pirmo vilni visveiksmīgāk pārvarējušām valstīm pasaulē.⁶⁵

Pēc Komisijas ieskata, valdības rīcība ierobežojošo pasākumu noteikšanā pirmajā infekcijas izplatības viļņa laikā kopumā ir vērtējama pozitīvi. Tomēr Komisija var atzīt, ka daži no vadības noteiktajiem ierobežojumiem, piemēram, pirmā infekcijas izplatības viļņa laikā veidotais tirdzniecības vietās pieejamo preču saraksts, nav bijis veiksmīgākais veids, kā mazināt sabiedrības savstarpējos kontaktus. Atbildot uz deputāta V. Agešina jautājumiem, to par kļūdu Komisijas 2021. gada 31. augusta sēdē atzinis arī Ekonomikas ministrijas valsts sekretāra vietnieks tautsaimniecības jautājumos R. Aleksejenko.⁶⁶ Tomēr Komisija neuzskata par lietderīgu šajā ziņojumā izvērtēt un analizēt katru valdības noteikto ierobežojumu atsevišķi, bet tos vērtēs savstarpējā kopsakarībā. Pēc Komisijas ieskata, ir būtiski, ka Komisijas 2021. gada 26. novembra sēdes laikā šo ierobežojumu par neveiklu ir atzinis arī Ministru prezidents, norādot, ka valdība turpmāk neplāno atgriezties pie šādu ierobežojumu noteikšanas⁶⁷, tas savukārt norāda, ka no situācijas ir izdarīti nepieciešamie secinājumi un iegūtas vērtīgas atziņas nākotnei.

Kā norādīts iepriekš, Komisija, veicot parlamentāro izmeklēšanu, koncentrējās uz valdības stratēģiskajiem lēmumiem infekcijas izplatības ierobežošanā un korelējošu atbalsta pasākumu īstenošanā. Un tieši šajā sakarā Komisija ir konstatējusi, ka turpmākie Latvijas uzrādītie Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas rezultāti otrā viļņa laikā nav bijuši tik veiksmīgi kā pirmajā. Pēc

⁶⁴ Anglijas pārstāvju palāta. 12.10.2021. Ziņojums “*Coronavirus: lessons learned to date*”. Pieejams: <https://committees.parliament.uk/publications/7497/documents/78688/default/>

⁶⁵ Sander, G.F. 13.05.2020. *Facing Pandemic, Latvia Follows the Lead of Its Experts*. Pieejams: <https://foreignpolicy.com/2020/05/13/coronavirus-pandemic-latvia-follows-lead-medical-experts-science/>

⁶⁶ Aleksejenko, R. 31.08.2021. No Komisijas sēdes protokola.

⁶⁷ Kariņš, A. K. 26.11.2021. No Komisijas sēdes protokola.

Komisijas ieskata, Latvijas labie rezultāti infekcijas izplatības pirmā viļņa laikā deva valdībai iespēju un tā bija jāizmanto, lai labāk sagatavotos infekcijas izplatības otram vilnim, uz kura neizbēgamību bija norādījuši gan ārvalstu eksperti, gan arī vietējie eksperti.

Taču, pēc Komisijas ieskata, pirmā infekcijas izplatības viļņa laikā uzrādītie labie saslimstības izplatības rādītāji valdībai radīja zināmu pašpalāvību un, gluži pretēji gaidāmajam, gatavošanās otram vilnim notika nepilnīgi un novēloti.

Par nepienācīgu gatavošanos otram infekcijas izplatības vilnim kopumā liecina arī pieļautās un Komisijas konstatētās nepilnības Covid-19 vakcīnu iepirkumā, kuras Komisija analizējusi citā šā ziņojuma sadaļā un kuras, kā atzīts, lielā mērā notikušas, tieši nepilnīgi un nesavlaicīgi gatavojoties vakcinācijas procesa uzsākšanai, kurš iepriekš paredzami sakrita ar infekcijas izplatības otro vilni.

Komisijas sēdēs izskanējis pamatots viedoklis par to, ka arī 2021. gada septembrī valdībai nebija izstrādāta pavisam konkrēta un skaidra stratēģija par rīcību atkārtota Covid-19 infekcijas izplatības viļņa gadījumā. Kā piemēru var minēt A. Salmiņa pausto, ka nav bijuši atrunāti konkrēti rādītāji un atskaites punkti, kas būtu kā skaidra norāde uz jaunu ierobežojumu un līdz ar to arī atbalsta mehānismu iedarbināšanas nepieciešamību.⁶⁸

Pēc Komisijas ieskata, viena no sabiedrības kopumā pamatvajadzībām ir tiesiskā noteiktība un spēja plānot savu un arī savas saimnieciskās darbības nākotni. Uz šo sabiedrības vajadzību apmierināšanu ļoti negatīvu iespaidu atstāj pēkšņa un iepriekš neparedzama valdības veikta Covid-19 infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu īstenošana.

Kā ļoti pozitīva iecere būtu vērtējama tādu konkrētu ierobežojumu noteikšana, kuri ir atkarīgi no konkrētiem rādītājiem un atskaites punktiem. Tā būtu kā skaidra norāde uz jaunu, iepriekš paredzamu ierobežojumu un līdz ar to arī atbalsta mehānismu iedarbināšanas nepieciešamību.

⁶⁸ No 14.09.2021. Komisijas sēdes protokola.

Komisija konstatē, ka Latvijas valdība ir centusies šādu mehānismu ieviest. MK 2021. gada 4. februārī izskatīja VM informatīvo ziņojumu par Covid-19 izplatības risku novērtējumu un uz to balstītu lēmumu pieņemšanu par piesardzības un drošības pasākumu ieviešanu. MK atbalstīja minētajā ziņojumā noteikto luksofora principu, kurš sastāvēja no četrām riska pakāpēm. Bija paredzēts, ka riska pakāpe ļaus prognozēt, kā varētu mazināt piesardzības pasākumus. Piemēram, augsta riska situācijā varēs pulcēties pieci un, iespējams, vairāk cilvēku, bet pasākumi joprojām būs aizliegti. Tie varētu atsākties, ja saslimstība samazinātos, sasniedzot vidēja riska līmeni. Arī izklaides vietas pakāpeniski varētu atsākt darbu tikai tad, kad būtu vidēja riska situācija. Tas pats attiecas uz sporta grupu nodarbībām iekštelpās. Bija plānots, ka katrai riska pakāpei rekomendētie drošības pasākumi tiks ieviesti pakāpeniski, vadoties pēc situācijas, nevis vienlaikus. Luksofora darbības princips tika balstīts uz kumulatīvo rādītāju jeb saslimšanas gadījumu skaitu uz 100 000 iedzīvotājiem.⁶⁹

Kā Komisijai norādīja vairākas aicinātās personas un kā arī Komisijas locekļiem bija iespējas pārliecināties pašiem, minētā principa ieviešana praksē faktiski nenotika un valdība pie iepriekš noteiktajiem luksofora principiem politiskā atbalsta trūkuma dēļ nepieturējās.

Pēc Komisijas ieskata, šāda situācija bija likumsakarīga. Kā norādīts iepriekš, luksofora princips tika balstīts tikai uz kumulatīvās saslimstības līmeņa rādītājiem. Pieaugot vakcinācijas aptverei, kā arī veselības aprūpes sistēmai kopumā uzkrājot pieredzi un zināšanas cīņā ar konkrēto saslimstību, kumulatīvā rādītāja nozīme mazinās, jo ierobežojumu primārais uzdevums ir veselības aprūpes sistēmas darbības atslogošana, smagu un letālu saslimšanas gadījumu skaita mazināšana.

Komisija uzskata, ka valdības atteikšanās no tādu sabiedrībai iepriekš paredzamu un plānojamu ierobežojumu noteikšanas mehānisma ieviešanas, lai katram sabiedrības loceklim, kuram tas ir svarīgi, būtu iespēja sekot līdzi

⁶⁹ Veselības ministrija. 04.02.2021. *Covid-19 drošības pasākumus mazinās saskaņā ar "luksofora principu"*. Pieejams: <https://www.vm.gov.lv/lv/jaunums/covid-19-drosibas-pasakumus-mazinas-saskana-ar-luksofora-principu>

statistikas rādītājiem un laikus paredzēt un plānot savu ikdienu vai saimniecisko darbību, ir notikusi pāragri. Pēc Komisijas ieskata, sistēmu varēja uzlabot, īpaši ņemot vērā, ka valdībai bija pieejami daudz plašāki dati, tai skaitā Veselības ministrijas gatavotās slimnīcu aizpildījuma prognozes u. c.

Kā liecina vairākums Komisijas apskatīto piemēru, ārvalstīs, kur līdzīga sistēma ir darbojusies veiksmīgāk, tā tikusi balstīta uz komplicētu datu kopumu. Piemēram, papildus par pamatu sistēmas darbībai varēja ņemt Covid-19 izraisītās mirstības un smago saslimšanas gadījumu skaitu. Pēc Komisijas ieskata, Latvijas gadījumā luksofora sistēmas principa balstīšana papildus arī uz reģionālās nozīmes slimnīcu kapacitātes un noslodzes rādītājiem būtu ļāvusi šo principu reāli ieviest un valdībai pie tā turēties.

Pēc Komisijas ieskata, negatīvu iespaidu uz sabiedrību atstāja ne tikai sistēmas neesības radītā neziņa, bet arī apstākļi, ka valdība nepieturas pie pašas izstrādātās metodoloģijas. Tas kopumā mazināja uzticību valsts pārvaldei, bet šī uzticība, kā norādīts iepriekš, krīzes apstākļos ir ļoti būtisks faktors vēlamu rezultātu sasniegšanai. Tāpat darbspējīgas sistēmas izstrāde un ieviešana ļautu valdībai labāk sekot dažādu noteikto ierobežojumu ietekmei uz slimības izplatības līmeni.

Attiecībā uz atbalsta mehānismu izstrādi un ieviešanu Komisija norāda uz vairākiem tās vērtētiem apstākļiem.

Kopskatam Komisija var norādīt, ka ar Ministru prezidenta rīkojumu Nr. 2020/1.2.1.-62 tika izveidota vadības grupa Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam, šo grupu paši dalībnieki dēvē par OVG jeb operatīvo vadības grupu. Rīkojums stājies spēkā jau 2020. gada 16. martā. Darba grupa izveidota konkrēti tam, lai rastu risinājumus, kas būtiski atvieglotu Covid-19 radītās īstermiņa ekonomiskās grūtības uzņēmējiem un darba ņēmējiem.⁷⁰

2020. gada 23. aprīlī spēkā stājušies grozījumi ES fondu regulās, kas paredz, ka dalībvalstis visus fondus var mobilizēt kā pagaidu ārkārtas pasākumu

⁷⁰ Par vadības grupu Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam: Ministru prezidenta rīkojums 2020/1.2.1.-62. 18.03.2020. *Latvijas Vēstnesis*, 55.

cīņai ar Covid-19 ietekmi uz ekonomiku un sabiedrību. Laika posmā no 2020. gada 2. aprīļa līdz 28. aprīlim notikušas astoņas attālinātas KDG sanāksmes, kurās valsts pārvaldes iestādes sadarbībā ar LR Saeimas pārstāvjiem un sociālajiem partneriem pārrunājušas dažādu ES fondu projektu ieviešanu. Kā norādīts informatīvajā ziņojumā, šo diskusiju rezultātā tapis finansējuma pārdales piedāvājums kopumā 499 miljonu eiro apmērā, kas saskaņots finanšu ministra J. Reira vadītajā darba grupā.⁷¹ Līdzekļi novirzīti atbalsta mehānismu darbināšanai.

Komisijas 2021. gada 1. oktobra sēdē Latvijas Bankas Monetārās politikas pārvaldes vadītājs U. Rutkaste norādīja, ka Latvijas dalība eirozonā un Latvijas ekonomikas pietiekami labais veselības stāvoklis, ieejot krīzē, ļāva mums kā valstij aizņemt visus nepieciešamos līdzekļus ar ļoti izdevīgām procentu likmēm un ļāva valdībai veidot atbalsta pasākumus.⁷²

Pēc Komisijas ieskata, ir pašsaprotami, ka, šādi veidojot atbalsta pasākumus, neizbēgami arī palielinājās Latvijas ārējais parāds. Tas, piemēram, attiecībā pret 2021. gadu pieaug par 2,9 procentiem un 2022. gadā būs aptuveni 51,7 procenti no IKP.⁷³

Komisijas sēdēs šo jautājumu vairākkārt aktualizēja arī Komisijas loceklis R. Nemiro, paužot bažas par šī parāda apkalpošanas izmaksu kāpšanu un slogu uz nākamajiem valsts budžetiem.

Arī Ministru prezidents A. K. Kariņš Komisijas 2021. gada 26. novembra sēdē, atbildot uz jautājumiem, piekrita R. Nemiro norādītajam, paužot, ka šis ir būtisks jautājums, kuram rūpīgi jāseko līdzi, nepieļaujot Latvijas finansiālo iespēju robežu pārkāpšanu.⁷⁴

⁷¹ Reirs, J. 12.05.2020. *Informatīvais ziņojums par Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda finansējuma pārdalēm un risinājumiem COVID-19 seku mazināšanai*. Pieejams: [http://tap.mk.gov.lv/doc/2020_05/FMZIN_12052020_COVID19\[1\].882.DOCX](http://tap.mk.gov.lv/doc/2020_05/FMZIN_12052020_COVID19[1].882.DOCX)

⁷² Rutkaste, U. 01.10.2021. No Komisijas sēdes protokola.

⁷³ <https://www.fm.gov.lv/lv/jaunums/deficita-un-parada-prognozes-eirozonas-valstu-2022-gada-budzeta-planosatti>,

⁷⁴ Kariņš, A. K. 26.11.2021. No Komisijas sēdes protokola.

Uzņēmumiem, kurus ekonomiski skāra pirmā Covid-19 viļņa laikā ieviestie ierobežojumi, efektīvi atbalsta mehānismi sākuši funkcionēt nedaudz novēloti. To efektivitāte uzlabota laika gaitā, tos mainot un pielāgojot. Iepriekš konstatēto apstiprina LDDK ģenerāldirektors vietnieces I. Kiukucānes Komisijas sēdē norādītais, ka sākotnēji ieviestie atbalsta mehānismi nav bijuši, pēc viņu ieskatiem, pietiekami un nepieciešamie papildinājumi tika ieviesti tikai 2020. gada novembrī. Arī LTRK valdes priekšsēdētājs J. Endziņš norādījis, ka atbalsta mehānismi nav nākuši kopā ar ierobežojumu ieviešanu. Bet, atsaucoties uz Covid-19 otro vilni, viņš norādījis, ka atbalsta rīku komplektus ļoti pozitīvi novērtēja tieši paši uzņēmēji.⁷⁵

OVG kopumā, kā norādījusi J. Salmiņa, tika iesaistītas 15 dažādas institūcijas – gan valsts pārvalde, tai skaitā ministri – finanšu, zemkopības, vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministri, ekonomikas ministrs, gan attiecīgi arī nevalstiskais sektors, kuru pārstāvēja LDDK, LTRK, gan arī specifiski saistībā ar finansējumu un ekonomiskās situācijas vērtējumu Latvijas Banka un Latvijas Finanšu nozares asociācija, Finanšu un kapitāla tirgus komisija un, protams, Latvijas Pašvaldību savienība. Šī darba grupa strādāja no 2020. gada marta līdz 2021. gada jūlijam.⁷⁶ Šajā sakarā Komisija uzskata par svarīgu norādīt uz Komisijas sēdēm aicināto partneru izteiktajiem viedokļiem par to, ka 2020. gadā sadarbība starp valdību un partneriem svarīgu lēmumu pieņemšanā varēja noritēt veiksmīgāk.

Kā, piemēram, norādīja LTRK valdes priekšsēdētājs Jānis Endziņš, lai gan LTRK ir pieteikts kā cieši valdības sadarbības partneris, tomēr 2020. gadā partnerība nav bijusi vērā ņemama.⁷⁷ Arī LDDK pārstāvji norādījuši uz zināmām grūtībām sadarbības jautājumos.⁷⁸

Kā komisijai norādīja J. Salmiņa, lai atbalsta mehānismus varētu grozīt un pielāgot attiecīgi aktuālajai sistēmai, darba grupa regulāri saņēma informāciju

⁷⁵ No 14.09.2021. Komisijas sēdes protokola.

⁷⁶ Salmiņa, J. 03.09.2021. No Komisijas sēdes protokola.

⁷⁷ Endziņš, J. un Salmiņš, A. 14.09.2021. No Komisijas sēdes protokola.

⁷⁸ No 14.09.2021. Komisijas sēdes protokola.

no VID, Nodarbinātības valsts aģentūras un Ekonomikas ministrijas par ekonomisko situāciju, nodarbinātību, par to, kādā veidā notiek vai tiek atteiktas valsts atbalsta izmaksas. 2021. gada februārī priekšlikumu izskatīšanai tika izveidota arī Covid-19 ierobežošanas stratēģiskā vadības grupa, kuru vadīja Ministru prezidents.

MK noteikumi paredz konkrētus nosacījumus, kādi jāievēro attiecībā uz atbalsta saņemšanu, un VID noteikts pienākums pārliecināties par šo noteikumu izpildi.

Kā secināts, katrai nozarei ir bijusi iespēja nākt uz Finanšu ministriju ar saviem piedāvājumiem jautājumos par atbalstu, un, kā norāda J. Salmiņa, Finanšu ministrija šos piedāvājumus izvērtēja. Par iespējamu trūkumu atzītas konkrēti algu un apgrozāmo līdzekļu subsīdiju noteikumu nepilnvērtības, šie noteikumi veidoti ļoti universāli, kas savukārt var novest pie tā, ka konkrētas grupas nesaņem atbalstu un nekvalificējas palīdzībai. J. Salmiņa norāda uz tādu specifisku regulējumu trūkumu konkrētās nozarēs, kuriem būtu jābūt šādās situācijās.⁷⁹

Viss, kas attiecas uz nepieciešamajiem lēmumiem un jautājumiem, kuri tika risināti kā likumprojekti vai apropriācijas, tika nodots izskatīšanai Saeimā, un priekšlikumu izskatīšana lielākoties notika Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijā, kas bija tieši saistīta ar finansējuma sadalījumu.

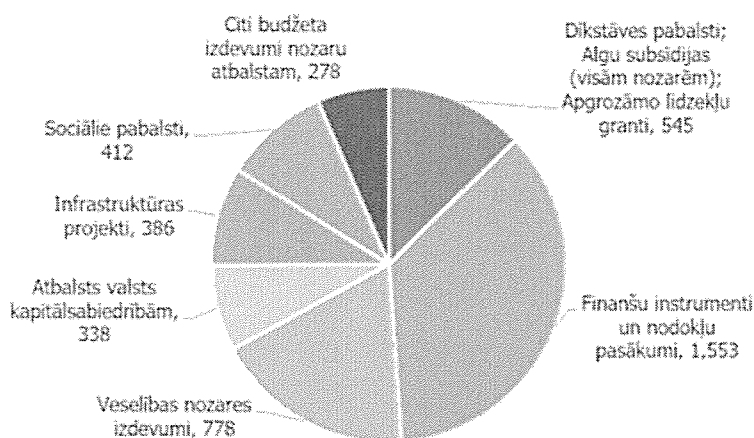
Komisijai norādīts, ka kopumā piešķirtais finansējums Ekonomikas ministrijas programmās ir 940 miljoni eiro, atbalstīts 161 tūkstošs privāto un juridisko personu. Lielākie atbalsta mehānismi bija saistīti ar dīkstāves pabalstu, algu subsīdijām, apgrozāmo līdzekļu grantiem, papildus tam bija arī eksporta granti, tūrisma pakalpojumu granti, aizdevumi apgrozāmajiem līdzekļiem, virkne finanšu instrumentu – nodokļu nomaksas termiņu pagarinājums, garantijas.⁸⁰

⁷⁹ No 03.09.2021. Komisijas sēdes protokola.

⁸⁰ No 03.09.2021. Komisijas sēdes protokola.

Līdz sēdei 2021. gada 3. septembrī dīkstāves un algu subsīdijās izmaksāti kopā 165 miljoni eiro. Apgrozāmo līdzekļu grants bija 485 miljoni eiro. Atbalstīti arī tirdzniecības un sporta centri, kopā 17 miljonu eiro apmērā.

Nozīmīgs atbalsts bijis medicīnas nozarei un izpaudies kā piemaksas ārstniecības personālam un kā papildu finansējums medicīniskajam aprīkojumam, papildu gultas vietu ierīkošanai un citiem saistītiem izdevumiem.⁸¹ Komisijas sēdēs iegūtie dati norāda, ka atbalsts veselības nozarei līdz minētās sēdes datumam bija 254,2 miljoni eiro, ietverot atalgojumu, pamatkapitāla palielināšanu, kā arī testēšanas jaudas palielināšanu.⁸² Šis atbalsts kopumā vērtējams pozitīvi, un šobrīd nav saskatāmas kļūdas vai nepilnības konkrēti šīs nozares finansiālā atbalsta jautājumos.

1.attēls. Valdības apstiprinātā atbalsta apjoms 2020.-2021. gadā (18.04.2021.), miljoni eiro.⁸³

Izvērtējot konkrēti dīkstāves pabalsta realizācijas aspektus, Komisijas sēdēs konstatēti divi būtiskākie trūkumi. Komisija pievienojas 2021. gada 14. septembrī LTRK valdes priekšsēdētāja J. Endziņa norādītajam, ka ne visai veiksmīgs bijis dīkstāves pabalstu realizācijas risinājums pirmajā vilnī

⁸¹ No 17.09.2021. Komisijas sēdes protokola.

⁸² No 03.09.2021. Komisijas sēdes protokola.

⁸³ Brusbārde, B. 28.04.2021. *Uzņēmējdarbība Covid-19 gadā: krīze un atbildes*. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/uznemejdarbiba-covid-19-gada-krize-un-atbildes>

uzņēmumiem, kas bija pieteikušies un saņēmuši šo atbalstu, – tiem bija noteikts absolūts liegums strādāt.⁸⁴ Šis konkrētais nosacījums daudzus uzņēmumus bija piespiedu kārtā iedzinis dīkstāvē, kas nebūt nav visām situācijām atbilstošākais un efektīvākais risinājums.

Kā otrs trūkums norādāms dīkstāves pabalstu aprēķināšanas mehānisms. Sākotnēji dīkstāves pabalstus rēķināja, skatoties tikai algu nomaksu apmērus, kas tika deklarēti. Esošā situācija iezīmēja negatīvas tendences atlīdzības nodokļu nomaksā, kas liecināja, ka liela daļa strādājošo netiek sociāli aizsargāti. Jau otrā Covid-19 viļņa laikā šī kļūda tika ņemta vērā, nosakot minimālo izmaksu summu, un līdz ar to ievērojami pieauga kopējās atbalsta izmaksas attiecībā pret deklarētajiem ienākumiem.

Komisijas sēdēs izskanējušie viedokļi par to, ka ieviestie atbalsta mehānismi ir palielinājuši nevienlīdzības plaisu sabiedrībā, ir daļēji atspēkoti ar Latvijas nodokļu sistēmu kopumā. To Komisijas sēdē norādījusi LDDK pārstāve I. Kiukucāne.⁸⁵ Kā trūkums konstatēts arī tas, ka nav ņemts vērā reģionālais faktors, rēķinot pabalstu apmērus un izmaksu kritērijus, un tas arī, iespējams, veicināja nevienlīdzības plaisas palielināšanos sabiedrībā.

Dīkstāves pabalsti, kas esot veicinājuši šo nevienlīdzību, tomēr vērtējami pozitīvi, un ir apzinātas kļūdas, kas daļēji novērstas jau nākamo ierobežojumu viļņu laikā. Respektīvi, tika mainīts dīkstāves pabalsta izmaksas princips un pieļauta iespēja uzņēmumiem neapstādināt darbību pilnībā.

Vairāki ekonomikas nozares speciālisti Komisijai norādījuši, kā par to liecina sēdēs iegūtie dati un informācija, ka dīkstāves un algu subsīdiju atbalsts kopumā pozitīvi ietekmējis darba tirgu un arī atbalsts nozarēm ir novērsis to, ka pieaug maksātnespējīgo uzņēmumu skaits.⁸⁶ Atbalsta mehānismu galvenie mērķi bija noturēt valsts ekonomiku un nepieļaut bezdarba līmeņa strauju pieaugumu, kas ilgtermiņā atstātu nozīmīgas, negatīvas sekas ekonomikā. Kā sēdēs norādījis

⁸⁴ No 14.09.2021. Komisijas sēdes protokola.

⁸⁵ Kiukucāne, I. Rīgā 17.09.2021. No Komisijas sēdes protokola.

⁸⁶ Brusbārde, B. 28.04.2021. *Uzņēmējdarbība Covid-19 gadā: krīze un atbildes*. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/uznemejdarbiba-covid-19-gada-krize-un-atbildes>

gan ekonomikas ministrs J. Vitenbergs, gan arī Latvijas Bankas Monetārās politikas pārvaldes vadītājs U. Rutkaste, šā brīža pieejamie dati norāda, ka šie mērķi šobrīd ir veiksmīgi sasniegti.⁸⁷

Kā norādīts Komisijas sēdēs, no 2020. gada oktobra līdz 2021. gada janvārim bija novērojams lielo un eksportējošo uzņēmumu ekonomikas būtisks pieaugums, kam par iemeslu bija atbalsta instrumenti un to sniegtā drošības sajūta. J. Vitenbergs Komisijas sēdē komentēja, ka arī tas bijis viens no atbalsta mehānismu ieviešanas mērķiem – atbalstīt tieši eksporta nozari, kopumā nodrošinot ekonomisko izaugsmi nākotnē kā papildu instrumentu Covid-19 ietekmes kopējai mazināšanai.⁸⁸

Eksperti Komisijas sēdēs minējuši vairākas nepilnības atbalsta mehānismu izstrādē un ieviešanā, piemēram, par nozīmīgām nepilnībām uzskatāmas komunikācijas problēmas krīzes sākumā. Konstatēts, ka ir pietrūcis viegli saprotamas un pieejamas informācijas tieši uzņēmumu līmenī, daudzi uzņēmumi nemaz neapzinājās iespējas saņemt pieejamo atbalstu. Veiksmīgā kārtā kļūda tikusi ātri apzināta, un Finanšu ministrija un Valsts ieņēmumu dienests apzvanīja uzņēmējus nolūkā nodot informāciju par pieejamo atbalstu.⁸⁹

Pozitīvi vērtējams ir nesen spēkā stājies regulējums, kas nosaka atbalsta mehānismus uzņēmumiem, kuros darbinieki ir vakcinēti. Šis apstāklis, kā redzams no aktuālās situācijas, sākot ar 2021. gada novembri, ir noteikti veicinājis tik ļoti nepieciešamo vakcinācijas tempa pieaugumu. Šis regulējums, pēc Komisijas ieskatiem, nācis novēloti un ir bijis nepieciešams kā reakcija uz zemajiem vakcinācijas tempiem jau krietni agrāk.

Kā norādīts VID tīmekļvietnē, ir iespējams pieteikties algu subsīdijām par laiku no 2021. gada 1. oktobra līdz 30. novembrim ar piebildi, ka algu subsīdiju var saņemt tikai tie darbinieki, kuriem:

- “ir sadarbaspējīgs Covid-19 vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts vai

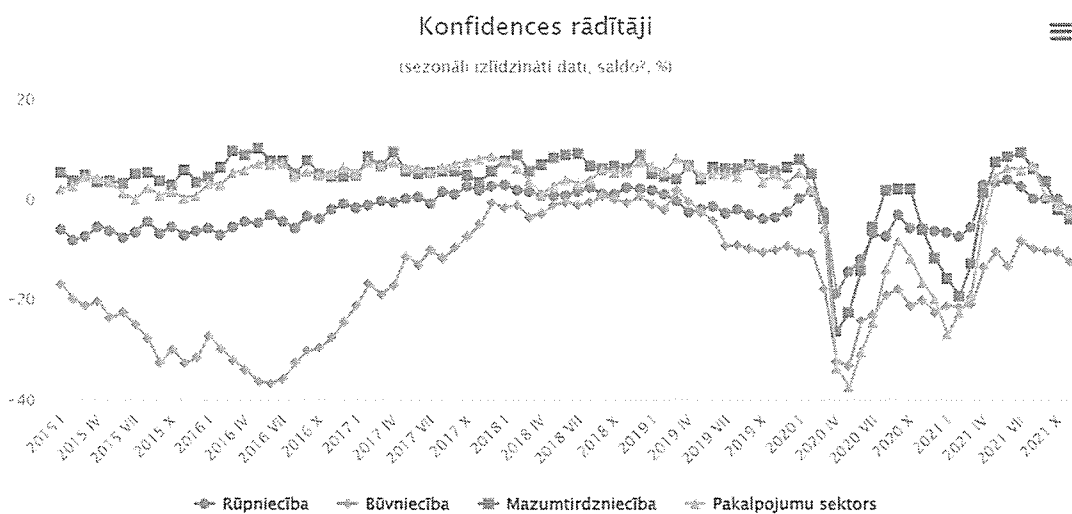
⁸⁷ No 01.10.2021. Komisijas sēdes protokola.

⁸⁸ No 05.11.2021. Komisijas sēdes protokola.

⁸⁹ No 31.08.2021. Komisijas sēdes protokola.

- piesakoties uz atbalstu par oktobri, ir uzsākta vakcinācija un, piesakoties uz atbalstu par novembri, ir pabeigta vakcinācija vai
- ir ārstu konsīlija slēdziens par atļauju nevakcinēties”.⁹⁰

Centrālās statistikas pārvaldes organizētajos un publiski pieejamos pētījumos par Covid-19 ietekmi ir atrodami statistikas dati par šīs krīzes ietekmi uz uzņēmumu noskaņojuma rādītājiem. Rezultātu atspoguļošanai tiek izmantots rādītājs, kuru sauc par uzņēmējdarbības konfidences rādītāju. Šis rādītājs raksturo vispārējo situāciju nozarē un tiek iegūts, veicot rūpniecības, būvniecības, mazumtirdzniecības un pakalpojumu nozaru konjunktūras apsekojumus. Ja šis rādītājs ir virs nulles, uzņēmējdarbības vidē ir pozitīvs noskaņojums, ja zem nulles – negatīvs uzņēmēju noskaņojums.

2.attēls. Konfidences rādītāji.⁹¹

Diagrammā redzams, ka visās nozarēs bez izņēmuma 2020. gada martā ļoti strauji nokritās konfidences rādītājs. 2020. gada februārī vidējais visu četru

⁹⁰ Valsts ieņēmumu dienests. 2022. *Covid-19*. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/covid-19>

⁹¹ Latvijas oficiālās statistikas portāls. 2021. *COVID-19 ietekme: uzņēmumu noskaņojuma rādītāji*. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/covid/7494-covid-19-ietekme-uznemumu-noskanojuma-raditaji?themeCode=COVID>

nozaru rādītājs bija -0,45, viszemākais (-10,7) tas bijis būvniecībā un visaugstākais (5,1) – mazumtirdzniecībā. Martā vidējais rādītājs nokritās jau līdz -7,55. Savukārt zemāko punktu kopš 2016. gada tas sasniedza 2020. gada maijā, kad zemākais konfidences rādītājs bijis pakalpojumu sektorā -37,4 un augstākais rūpniecībā -14,4. Kopumā šie konfidences rādītāji praktiski visām nozarēm bijuši ar negatīvu atzīmi diezgan ilgu laiku – līdz pat 2021. gada aprīlim. Protams, kopš 2020. gada maijā novērotā lielā krituma līknes gan ir straujāk gājušas uz augšu, gan arī atkal piedzīvojušas nozīmīgu kritumu, kas, pēc Komisijas ieskata, norāda uz ļoti lielu nepastāvīguma faktora klātbūtni. Situācija uzņēmumos viena gada griezumā bijusi nestabila un neprognozējama, un ir pamats uzskatīt, ka tieši tas bijis par iemeslu šiem līknēs atspoguļotajiem rezultātiem.⁹²

Nobeigumā Komisija atspoguļo galvenos ES dalībvalstu makroekonomiskos rādītājus, kas ietverti Ekonomikas ministrijas 2021. gada Latvijas ekonomikas attīstības pārskatā. Šajā pārskatā tiek vērtēta situācija ekonomikā, kā arī prognozētas ekonomikas attīstības perspektīvas Latvijā.⁹³

⁹² Latvijas oficiālās statistikas portāls. 2021. *COVID-19 ietekme: uzņēmumu noskaņojuma rādītāji*. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/covid/7494-covid-19-ietekme-uznemumu-noskanojuma-raditaji?themeCode=COVID>

⁹³ Ekonomikas ministrijas 2021. gada Latvijas ekonomikas attīstības pārskats. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/latvijas-ekonomikas-attistibas-parskats>

ES dalībvalstu galvenie makroekonomiskie rādītāji procentos									
	Reālais IKP			Inflācija			Bezdarba līmenis		
	2020	2021p	2022p	2020	2021p	2022p	2020	2021p	2022p
Eiropas Savienība	-6,4	5,0	4,3	0,3	2,4	2,2	7,9	7,9	7,5
Lielbritānija	-9,7	6,9	4,8	1,0	2,4	3,2	4,5	4,9	4,7
Austrija	-6,7	4,4	4,9	1,4	2,7	2,5	5,4	5,0	4,6
Beļģija	-5,7	6,0	2,6	0,4	2,7	2,3	5,6	6,2	6,3
Bulgārija	-4,4	3,8	4,1	1,2	2,4	2,9	5,1	5,1	4,6
Čehija	-5,8	3,0	4,4	3,3	3,3	3,4	2,6	2,7	2,6
Dānija	-2,1	4,3	2,7	0,3	1,7	1,9	5,6	4,8	4,5
Francija	-7,9	6,5	3,8	0,5	1,9	2,1	8,0	8,0	8,0
Grieķija	-9,0	7,1	5,2	-1,3	0,1	1,0	16,3	15,3	15,0
Horvātija	-8,1	8,1	5,6	0,0	2,2	2,0	7,5	6,7	6,2
Igaunija	-3,0	9,0	3,7	-0,6	4,0	3,9	6,8	6,8	5,7
Itālija	-8,9	6,2	4,3	-0,1	1,8	2,1	9,2	9,8	9,3
Īrija	5,9	14,6	5,1	-0,5	2,3	3,1	5,7	7,5	6,8
Kipra	-5,2	5,4	4,2	-1,1	1,9	1,7	7,6	7,5	7,1
Latvija	-3,6	4,7	5,0	0,1	3,1	3,6	8,1	7,3	6,9
Lietuva	-0,1	5,0	3,6	1,1	3,8	3,1	8,5	7,1	6,3
Luksemburga	-1,8	5,8	3,7	0,0	3,2	2,2	6,8	6,1	5,8
Malta	-8,3	5,0	6,2	0,8	1,1	1,6	4,3	4,0	3,8
Nīderlande	-3,8	4,0	3,3	1,1	2,1	2,2	3,8	3,5	3,6
Polija	-2,5	4,9	5,2	3,7	5,0	5,2	3,2	3,3	3,1
Portugāle	-8,4	4,5	5,3	-0,1	0,8	1,7	6,9	6,7	6,5
Rumānija	-3,9	7,0	5,1	2,3	4,0	4,0	5,0	5,0	4,8
Slovākija	-4,4	3,8	5,3	2,0	2,8	4,3	6,7	6,8	6,4
Slovēnija	-4,2	6,4	4,2	-0,3	1,7	2,1	5,0	4,6	4,5
Somija	-2,9	3,4	2,8	0,4	1,8	1,9	7,8	7,7	6,9
Spānija	-10,8	4,6	5,5	-0,3	2,8	2,1	15,5	15,2	14,3
Ungārija	-4,7	7,4	5,4	3,4	5,1	4,8	4,3	4,1	3,1
Vācija	-4,6	2,7	4,6	0,4	3,1	2,2	3,8	3,6	3,4
Zviedrija	-2,8	3,9	3,5	0,7	2,4	1,9	8,3	8,2	7,1

Avots: European Commission – European Economic Forecast, Autumn 2021
p – prognoze

Kā Komisija norādījusi iepriekš, kopējā Latvijas realizētā stratēģija, nosakot ierobežojošos un atbalsta pasākumus, ir bijusi apmierinoša, bet tajā pašā laikā valdībai bija jāreķinās ar to, ka tās lēmumi šajos jautājumos bieži no sabiedrības skatupunkta var tikt vērtēti kā nepopulāri un tas prasa valdības veiksmīgu un profesionālu komunikāciju. Valdības pieņemto lēmumu komunikācijas izvērtējums pieejams galaziņojuma turpinājumā.

3.6. Valdības pieņemto lēmumu komunikācijas izvērtējums

Komisija, vērtējot valdības īstenoto Covid-19 krīzes pārvarēšanas vadību, uzskatījusi par svarīgu izpētīt valdības īstenoto komunikāciju attiecībā uz šo krīzes situāciju. Komunikācijas jautājums kopumā un tās loma mūsdienu

sabiedrībā ir ārkārtīgi būtiska. Tehnoloģiju attīstība, pieejamās informācijas apjoms un aprites tempi arvien pieaug, manāmi iespaidojot arī aprītē esošās informācijas kvalitāti. Cilvēkam plašajā informācijas telpā ir ļoti viegli apmaldīties, nonākt pie nepatiesas un nepamatotas informācijas un gūt nepareizus priekšstatus par ļoti svarīgiem jautājumiem. Pēc Komisijas ieskata, tieši Covid-19 krīze ir norādījusi uz to, cik vitāli svarīga ir pareizas stratēģiskas komunikācijas esība valstī.⁹⁴ Kā formulē Vidzemes Augstskolas rektors Gatis Krūmiņš, stratēģiskā komunikācija ir lēmumu, rīcību, to interpretāciju un mērķtiecīgu komunikācijas iniciatīvu kopums, kas vērsts uz ilgtermiņa mērķa sasniegšanu.⁹⁵ Profesors norāda, ka pamatā tas ir darbs ar sabiedrību kā mērķauditoriju, ietekmējot sabiedrības kopējo, kā arī atsevišķu tās grupu attieksmi un rīcību. Komisija pilnībā piekrīt arī apgalvojumam, ka ilgtermiņa perspektīva un kopīgi mērķi, kuriem sabiedrība tic, spēj sabiedrību mobilizēt, motivē to būt vairāk vienotai un sekmē līdzdalību.⁹⁶

Pēc Komisijas ieskata, stratēģiskās komunikācijas galvenais uzdevums šajā Covid-19 krīzē ir bijis un ir nodrošināt Latvijas sabiedrību ar kvalitatīvu un uztveramu, drošu, pamatotu un argumentētu informāciju. Informācijai jābūt vienotai un jāsasniedz maksimāli dažādas sabiedrības grupas, neskatoties uz to atšķirībām valodā, paradumos, izglītībā, sociālajā nodrošinājumā vai kā citādi. Sabiedrībai ir jāpalīdz orientēties pieejamās informācijas jūrā, dodot skaidras un spēcīgas norādes uz pareizo virzienu. Tāpat Komisija arī piekrīt profesora G. Krūmiņa paustajam, ka ir ārkārtīgi svarīgi, lai paustais saskanētu ar darbībām.⁹⁷ Lai krīzes komunikācija būtu efektīva un veiksmīga, komunikācijas jautājumam

⁹⁴ Krūmiņš, G. 2021. *Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģija un stratēģiskā komunikācija Covid-19 krīzes ēnā*. Latvijas Zinātņu akadēmija, 75. sējums, 1. numurs. Pieejams: http://www.lasproceedings.lv/wp-content/uploads/2021/04/5_Gatis-Krumins.pdf

⁹⁵ Krūmiņš, G. 11.01.2021. *Komunikācijas grābekļi, uz kuriem varējām arī neuzkāpt, – Latvija Covid-19 krīzē*. Pieejams: <https://lvportals.lv/viedokli/323643-komunikācijas-grabekli-uz-kuriem-varejam-ari-neuzkapt-latvija-covid-19-krize-2021>

⁹⁶ Krūmiņš, G. u.c. 2020. *Krīzes laika komunikācija: sabiedrība un pārvaldība*. Pieejams: https://lvportals.lv/wwwraksti/TEMAS/FAILI/KRIZES_KOMUNIKACIJA_COVID19_ESEJA.PDF

⁹⁷ Krūmiņš, G. 2021. *Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģija un stratēģiskā komunikācija Covid-19 krīzes ēnā*. Latvijas Zinātņu akadēmija, 75. sējums, 1. numurs. Pieejams: http://www.lasproceedings.lv/wp-content/uploads/2021/04/5_Gatis-Krumins.pdf

jāpieiet kā valdības funkcijai, kas nozīmē, ka komunikācijai jā sākas ar pieņemtajiem lēmumiem un šo lēmumu pieņemšanā aktīvi jā piedalās komunikācijas speciālistiem, nodrošinot procesā uz datiem balstītu informāciju.⁹⁸

Rīgas Stradiņa universitātes veiktajā pētījumā par stratēģisko komunikāciju norādīts, ka krīzes komunikācijā, lai nodrošinātu izplatītās informācijas vienveidību, jābūt vienai institūcijai vai amatpersonai, kas sniedz oficiālo informāciju un skaidrojumus. Nav pieļaujams, ka vienu un to pašu informāciju dažādi interpretē un izplata dažādas institūcijas vai amatpersonas.⁹⁹ Šim viedoklim Komisija pilnībā piekrīt.

Centrālais stratēģiskās komunikācijas rīks LR ir Valsts kanceleja un ministriju attiecīgie komunikatori. 2020. gada sākumā Valsts kancelejā tika izveidots Stratēģiskās komunikācijas koordinācijas departaments.

Valsts kancelejas reglamentā, kuru apstiprinājis Ministru prezidents A. K. Kariņš, 13. punktā¹⁰⁰ ir noteikts, ka Stratēģiskās komunikācijas koordinācijas departamentam ir šādi uzdevumi un funkcijas:

- izstrādā valsts institūciju sadarbības un koordinācijas modeli stratēģiskās komunikācijas ieviešanai valsts pārvaldē;
- vada un atbalsta stratēģiskās komunikācijas ieviešanu praksē valsts pārvaldē;
- stiprina un attīsta valsts pārvaldes stratēģiskās komunikācijas spējas, nodrošinot zināšanas un mācību iespējas atbildīgajām un iesaistītajām amatpersonām;
- veic regulāru informācijas telpas monitoringu un analīzi par valsts pārvaldes komunikācijas efektivitāti, sabiedrību interesējošo tēmu dinamiku, valdības prioritāšu publisko rezonansi un situācijas

⁹⁸ Krūmiņš, G. 11.01.2021. *Komunikācijas grābekļi, uz kuriem varējām arī neuzkāpt*, – Latvija Covid-19 krīzē. Pieejams: <https://lvportals.lv/viedokli/323643-komunikācijas-grabekli-uz-kuriem-varējam-ari-neuzkapt-latvija-covid-19-krize-2021>

⁹⁹ Palkova, K. 2020. *Stratēģiskā komunikācija: tiesiskās problēmas COVID-19*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte. Pieejams: https://lzp.gov.lv/wp-content/uploads/2021/02/34_zinojums_pielik_02.pdf

¹⁰⁰ Valsts kancelejas reglaments. 26.11.2020. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/valsts-kancelejas-reglaments>

iespējamo attīstību, kā arī mērķtiecīgiem un ļaunprātīgiem mēģinājumiem ietekmēt sabiedrību, izmantojot informatīvo telpu, un procesiem informatīvajā telpā krīzes situācijās;

- nodrošina pārresoru ilgtermiņa komunikācijas stratēģiju un kampaņu izstrādi un ieviešanas koordināciju valsts pārvaldē;
- sniedz stratēģisku atbalstu krīzes komunikācijā un koordinācijā.¹⁰¹

Bijusī šā departamenta vadītāja D. Holma Komisijas sēdē norādījusi, ka Valsts kancelejas un viņas vadītā departamenta uzdevumi komunikācijas jomā attiecībā uz Covid-19 krīzes situāciju bija šādi:

- monitorēt informatīvo vidi jeb mediju un sociālos tīklus;
- sadarboties ar citām valsts iestādēm kaitnieciskas un nepatiesas informācijas ierobežošanai;
- motivēt atbildīgai rīcībai sabiedrību kopumā un iedzīvotājus individuāli;
- uzturēt sabiedrībā drošības sajūtu un uzticēšanos pieņemtajiem lēmumiem.¹⁰²

Krīzes ietvaros izveidota arī speciāla komunikācijas koordinācijas grupa, kurā ietilpst visu ministriju un Valsts kancelejas pārstāvji, pārstāvis no Ministru prezidenta biroja, kā arī no atsevišķām padotības iestādēm. Veselības sektora grupā darbojušās aptuveni 10 iestādes – VM un tās padotības iestādes un arī slimnīcas. Vēlāk pievienojies Vakcinācijas projekta birojs ar savu komandu, kur arī bijusi sasaiste gan ar veselības sektora komunikācijas koordinācijas grupu, gan ar Valsts kancelejas vadīto komunikācijas koordinācijas grupu, kurā pārsvarā diskutēja par stratēģiskām lietām.

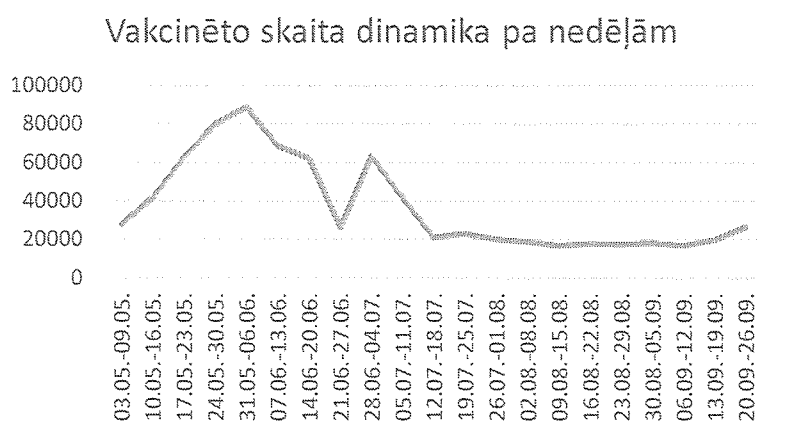
Krīzes komunikācija plānota gan īstermiņa jautājumiem (valdības pieņemtie lēmumi saistībā ar Covid-19 krīzi), gan kā ilgtermiņa stratēģija kopumā attiecīgi par vakcinācijas norisēm. Piemēram, ir izstrādāti arī uz krīzes stratēģiju orientēti dokumenti, bet šīs stratēģijas nācies regulāri pielāgot jaunām

¹⁰¹ Valsts kancelejas reglaments. 26.11.2020. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/valsts-kancelejas-reglaments>

¹⁰² Holma, D. 24.09.2021. No Komisijas sēdes protokola.

situācijām, kas ar pandēmijas izplatīšanos un ietekmi visu laiku ir mainījušās. Notikumu attīstību paredzēt ir bijis grūti vai pat praktiski neiespējami, ja runā par Covid-19 pandēmijas pirmajiem viļņiem.¹⁰³

Uz iespējamām kļūdām un esošām problēmām stratēģiskās komunikācijas realizēšanā norāda dažādi faktori. Bet kā nozīmīgāko Komisija vēlas uzsvērt Covid-19 vakcinācijas rādītājus 2021. gada 2. un 3. ceturksnī un arī gada otrajā pusē. Plašākām sabiedrības grupām vakcīnas kļuva pieejamas 2021. gada maijā, un līdz jūnija 1. nedēļai bija vērojami ļoti labi vakcinācijas tempi. Diemžēl, kā redzams 3. attēlā, jau jūnija 2. nedēļā vakcinēšanās dinamika sāka strauji kristies un negatīva tendence saglabājās līdz pat augusta vidum. Nav ņemta vērā Līgo svētku nedēļa, kurā vakcinācijas rādītāji ir pamatoti zemi. Turpmāko mēnesi rādītāji turējās vienā, bet salīdzinoši zemā līmenī.

3.attēls_1 Vakcinēto skaita dinamika pa nedēļām.

104

Par zema vakcinācijas tempa sekām Komisija sīkāk klāsta šā ziņojuma citās sadaļās, bet, kā konstatēts iepriekš, maksimāla iedzīvotāju vakcinācija pret Covid-19 salīdzinoši īsā laika posmā bija vitāli svarīga slimības savlaicīgai apkarošanai un slimnīcu atslogošanai. Protams, vakcinācijas aptveres problēmai ir dažādi un komplicēti iemesli, kas noteikti vērtējami tikai kopsakarībā, bet kā šo procesu ietekmējošs faktors, pēc Komisijas ieskata, viennozīmīgi minama arī

¹⁰³ Holma, D. 24.09.2021. No Komisijas sēdes protokola.

¹⁰⁴ Valsts kanceleja. 2022. Covid-19 vakcinācijas statistika. Pieejams: <https://covid19.gov.lv/covid-19/covid-19-statistika/covid-19-vakcinācijas-statistika>

valdības īstenotā komunikācija, piemēram, par valdības pieņemtajiem lēmumiem, noteiktajiem ierobežojumiem, atbalsta pasākumiem, kā arī vakcīnām, to izcelsmi, iepirkumiem, iedarbību un citādu zinātniski pamatotu, drošu informāciju.

Dažādos plašsaziņas informācijas avotos un sociālajos medijos ir vienkārši atrast piemērus par Latvijas iedzīvotāju viedokļiem: “Esmu jauns un vesels, Covid-19 man risku nerada”, “Vakcīnai varētu būt spēcīgas blaknes”, “Vakcīna izstrādāta aizdomīgi ātri”¹⁰⁵ un daudzi citi. SKDS veiktajā aptaujā 2021. gada janvārī tiek uzrādīti dati par to, kas attur iedzīvotājus no vakcinēšanās pret Covid-19:

- vēlas redzēt, kā vakcīna darbojas (74 procenti);
- uzskata, ka piedāvātās vakcīnas nav pietiekami pārbaudītas (66 procenti);
- vēlas iegūt vairāk informācijas par vakcīnām un to sastāvu (47 procenti).¹⁰⁶

Savukārt SKDS līdzīgā pētījumā 2021. gada decembrī, atbildot uz jautājumu, kāpēc nevēlas vakcinēties, tiek minēti šādi iemesli:

- bailes no komplikācijām un vakcīnas blaknēm (32 procenti);
- nevēlēšanās saistīta ar valdības pozīciju, apgalvojumu, ka vakcīnas tiek uzspiestas (25 procenti);
- uzskata, ka vakcīnas nav drošas, nav pietiekami pārbaudītas (24 procenti);
- uzskata, ka vakcīna nespēj pasargāt pret Covid-19 (21 procenti).¹⁰⁷

¹⁰⁵ Re:Baltica un Bērziņa, S. 16.05.2021. *Kāpēc viņi to negrib? Stāsta cilvēki, kas plāno atteikties no vakcīnas.* Pieejams:<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/zinu-analize/kapec-vini-to-negrib-stasta-cilveki-kas-plano-atteikties-no-vakcinas.a396878/>

¹⁰⁶ Pētījumu centrs SKDS. 2021. *Pētījums par sabiedrības attieksmi pret COVID-19. Latvijas iedzīvotāju aptauja. 2021. gada janvāris.* Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/7279/download>

¹⁰⁷ Pētījumu centrs SKDS. 2021. *Pētījums par sabiedrības attieksmi pret COVID-19. Latvijas iedzīvotāju internetaptauja. 2021. gada 15. decembris–20. decembris.* Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Sab_attieksme_pret_Covid_PETIJUMS.pdf

Satraucoši ir arī SKDS iegūtie rezultāti par to, cik no aptaujātajiem respondentiem, kas nav vakcinējušies uz doto brīdi, nemaz netaisās vakcinēties nākotnē, un tie ir 70 procenti no aptaujātajiem respondentiem.¹⁰⁸

Vērtējot vakcinācijas aptveri, jāmin, ka Latvijā līdz 2021. gada 27. jūlijam pilnu vakcinācijas kursu bija izgājuši vien aptuveni 40 procenti no visiem iedzīvotājiem.¹⁰⁹ Līdz 2022. gada janvārim vakcinēto iedzīvotāju skaits Latvijā pieaudzis līdz aptuveni 67 procentiem, balstoties uz pieejamiem statistikas datiem.¹¹⁰

Runājot par sabiedrības apmierinātības līmeni kopumā, noteikti jāmin nepietiekamā uzticēšanās valdībai. SKDS aptaujas rezultāti par 2021. gada decembri norāda, ka 45 procenti no aptaujātajiem valdības rīcību attiecībā uz sabiedrības informēšanu par pieņemtajiem lēmumiem uzskata par neatbilstošu, un 28 procenti par vidēji atbilstošu.¹¹¹

2021. gada oktobrī uzticēšanos Saeimai pauduši 16 procenti aptaujāto, savukārt Ministru kabinetam uzticas vien 17 procenti aptaujāto,¹¹² tas, pēc Komisijas ieskata, noteikti negatīvi atspoguļojas Covid-19 krīzes attīstībā.

Komisijas sēdēs secināts, ka, krīzei attīstoties, valdības lēmumi bieži vien nav bijuši balstīti uz zinātniskiem pētījumiem un komunikēšanā nav nošķirtas politiskās un ekspertīzes daļas.¹¹³ Komunikācija un ar to saistītie jautājumi turpmākajā Covid-19 krīzes gaitā, pēc Komisijas uzskatiem, nav risinājušies veiksmīgi. Komisijas sēdēs izsecinātas vairākas problēmas, komunikāciju apgrūtinājoši faktori un kļūdas, kas pieļautas krīzes komunikācijas īstenošanā. Komisija par būtiskākajām nepilnībām, kuras nepieciešams izcelt, uzskata šādas:

¹⁰⁸ Turpat.

¹⁰⁹ LV Portāls. 28.07.2021. *Iedzīvotāju vakcinācijas pret Covid-19 aptvere jūlija beigās*. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/330825-iedzivotaju-vakcinacijas-pret-covid-19-aptvere-julija-beigas-2021>

¹¹⁰ Valsts kanceleja. 2022. *Covid-19 vakcinācijas statistika*. Pieejams: <https://covid19.gov.lv/covid-19/covid-19-statistika/covid-19-vakcinacijas-statistika>

¹¹¹ Pētījumu centrs SKDS. 2021. *Pētījums par sabiedrības attieksmi pret COVID-19. Latvijas iedzīvotāju internetaptauja. 2021. gada 15. decembris–20. decembris*. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Sab_attieksme_pret_Covid_PETIJUMS.pdf

¹¹² Ziņu aģentūra LETA. 21.11.2021. *Aptauja: Iedzīvotāji vīlušies Saeimas un valdības darbā; ievērojami samazinājies uzticības līmenis*. Pieejams: <https://nra.lv/latvija/politika/364188-aptauja-iedzivotaji-vilusies-saeimas-un-valdibas-darba-ieverojami-samazinajies-uzticibas-limenis.htm>

¹¹³ Sedlenieks, K. 29.10.2021. No Komisijas sēdes protokola.

- komunikācija nav sasniegusi daudzas Latvijas iedzīvotāju grupas;
- valdības īstenotā komunikācija nav bijusi vienota un centralizēta;
- bijusi dezinformācija un nepatiesu ziņu izplatība;
- komunikācijas stratēģijas plānošanas nepilnības.

Pēc Komisijas ieskata, viens no būtiskākajiem šķēršļiem labu vakcinācijas tempu un rezultātu panākšanai bijis tas, ka tik ļoti nepieciešamā informācija nav sasniegusi daudzas Latvijas iedzīvotāju grupas. Mērķauditoriju analīze ir bijusi un turpina būt būtiska problēma Covid-19 komunikācijas īstenošanā. Lai gan Komisijas sēdēs aicinātās personas norādījušas, ka SKKD savā darbībā ir analizējis dažādas mērķauditorijas, tomēr Komisija pievienojas RSU Komunikācijas fakultātes dekānes profesores Andas Rožukalnes norādītajam, ka realizētās komunikācijas sasniegto auditoriju sastāvā saskatāmas nepilnības. Viņa norāda, ka daudzas svarīgas mērķauditorijas, kas veido ievērojamu sabiedrības daļu, nav sasniegtas, un tās ir šādas:

- jauni, slikti izglītoti vīrieši, kuri strādā vienkāršu darbu un kurus nesasniedz vispārējā komunikācija;
- vecāka gadagājuma cilvēki, kas nelieto digitālos komunikācijas rīkus, tai skaitā arī krievvalodīgo grupu;
- sabiedrības grupa, kas tic tautas līdzekļiem ārstniecībā, kā arī tie, kas pārspīlēti uzticas veselīgam dzīvesveidam (kā norādīts, apmēram ceturtdaļa);
- sabiedrības grupa, kas pandēmijas vidusposmā sāka izvairīties no ziņām noguruma un ziņu vienveidības dēļ.¹¹⁴

Kā rāda statistikas dati, Covid-19 pirmajā vilnī (2020. gada aprīlis, maijs) liela daļa aptaujāto norādījuši, ka valdības rīcību saistībā ar sabiedrības informēšanu uzskatījuši par atbilstošu, bet šī pozitīvā tendence kopš tā laika

¹¹⁴ Rožukalne, A. 08.10.2021. No Komisijas sēdes protokola.

perioda ir vienīgi kritusies un 2021. gada jūnijā pārliecinoši lielākā daļa aptaujāto nav bijuši apmierināti ar to, kā iedzīvotāji tiek informēti.¹¹⁵

Grūtības iedzīvotāju sasniegšanā rada dažādi faktori, un dažādām grupām šie faktori ļoti interesanti korelējas. Ja runājam par iedzīvotāju grupu, kas ir digitāli aktīva, labprāt lieto dažādus tehnoloģiskos risinājumus un platformas, tad viena no lielākajām problēmām ir tāda, ka informācijas avotu ir pārāk daudz, ikdienas lietošanā dominē sociālie tīkli un dažādas neformālas vietnes, kur informācija pirms publicēšanas netiek pārbaudīta, nav argumentēta un bieži vien ziņām nav nekāda faktiska, zinātniska vai medicīniska pamatojuma. Savukārt cilvēki, kas sastopas ar šo informāciju, ne vienmēr spēs atpazīt, kura informācija ir kvalitatīva un vērā ņemama.

No otras puses, ja analizē mērķauditorijas, kas nav tik digitāli aktīvas, piemēram, vecāka gadagājuma cilvēki, tad, īpaši reģionos, noteikti ir grūtāk šos iedzīvotājus sasniegt. Šī iedzīvotāju grupa daudz vairāk ņem vērā klasiskos medijus: televīzijas kanālus, radio un laikrakstus. Tāpēc šajos medijos noteikti jābūt ļoti kvalitatīvai, pietiekamai un uz dažādām auditorijām mērķētai informācijai. Problēmas var rasties tad, kad cilvēki apzināti izvairās no informatīvajiem raidījumiem, ziņām, intervijām un dod priekšroku izklaides raidījumiem, kurus skatās noteiktā laikā.

Komisijas sēdēs aicinātie skaidrojuši, ka dažādos Covid-19 krīzes attīstības posmos stratēģiski ir strādāts dažādos virzienos. E. Juhņēviča norādījusi, ka 2021. gada pavasarī notika pirmā kampaņa, kas bija mērķēta uz cilvēku informēšanu un aicināšanu vakcinēties, un mērķis bijis uzrunāt visus iedzīvotājus. Pie mērķētas senioru grupu uzrunāšanas darbs sākās tikai 2021. gada vasaras beigās, rudens sākumā.¹¹⁶

Komisija šajā jautājumā piekrīt Valsts kancelejas Komunikācijas departamenta vadītājas I. Pavlovas teiktajam un arī uzskata, ka jau krietni

¹¹⁵ Pētījumu centrs SKDS. 2021. *Pētījums par sabiedrības attieksmi pret COVID-19. Latvijas iedzīvotāju aptauja. 2021. gada jūnijs.* Pieejams: http://195.244.155.179/sites/default/files/title_file/SKDS_Jun2021.pdf

¹¹⁶ Juhņēviča, E. 24.09.2021. No Komisijas sēdes protokola.

savlaicīgāk bijis nepieciešams darbs, komunikācija ar konkrētām mērķauditorijām, iedzīvotāju grupām, lai nepieciešamā informācija maksimāli kvalitatīvā veidā nonāktu līdz konkrētajiem cilvēkiem. Kā norādīts D. Pavļuta sagatavotajā informatīvajā ziņojumā, līdz 2021. gada 28. septembrim vakcināciju pabeiguši vien 44,16 procenti, no kuriem, piemēram, senioru grupā (65+) pilnu vakcinācijas kursu izgājuši vien 50,3 procenti.¹¹⁷ Komisijai ir pamats uzskatīt, ka zema kopējā vakcinācijas aptvere zināmā mērā korelē ar lielu slimnīcu noslogotību 2021. gada oktobrī un novembrī.

Komisija secina, ka īstenotā komunikācija vakcinācijas jautājumos kopumā nav bijusi pietiekama. Minētajā informatīvajā ziņojumā veselības ministrs piedāvā mainīt komunikācijas pasākumus vakcinācijas mērķa sasniegšanai, īpaši pievēršoties senioru grupu vakcinācijas paplašināšanai, kā vienu no iespējamajiem risinājumiem piedāvājot personalizētu vēstuli izsūtīšanu.¹¹⁸ Komisija uzskata, ka šie pasākumi, kas plānoti saskaņā ar šo informatīvo vēstuli, noteikti ir vērtējami pozitīvi, bet nākuši novēloti. Fokusēta uzmanība uz problemātiskajām mērķauditoriju grupām bija nepieciešama jau pašā vakcinācijas sākumā. Turklāt, vērtējot kopējos visu Latvijas iedzīvotāju pilnas vakcinācijas procentuālos rādītājus, nākas secināt, ka ne tikai senioru grupai jāpievērš lielāka uzmanība un jāpielāgo jauni komunikācijas īstenošanas pasākumi. Negatīvas tendences, kā var secināt no SKDS apkopotajiem aptauju rezultātiem, vērojamas arī iedzīvotāju grupās ar zemu ienākumu līmeni,

¹¹⁷ Pavļuts, D. 2021. *Informatīvais ziņojums Par Ministru kabineta 2021. gada 10. augusta rīkojumā Nr. 532 "Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem"" (prot. Nr. 55 92. §) piešķirto līdzekļu ietvaros paredzēto pasākumu iedzīvotāju sociālajos tīklos informēta lēmuma pieņemšanu par vakcināciju pret Covid-19 maiņu.* Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/15607bed-fd90-481a-af3b-b23c82e32f57/download

¹¹⁸ Pavļuts, D. 2021. *Informatīvais ziņojums Par Ministru kabineta 2021. gada 10. augusta rīkojumā Nr. 532 "Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem"" (prot. Nr. 55 92. §) piešķirto līdzekļu ietvaros paredzēto pasākumu iedzīvotāju sociālajos tīklos informēta lēmuma pieņemšanu par vakcināciju pret Covid-19 maiņu.* Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/15607bed-fd90-481a-af3b-b23c82e32f57/download

pamatskolas izglītību.¹¹⁹ Protams, šie dati noteikti jāvērtē kopsakarībā ar citiem pieejamiem statistikas datiem.

Nozares speciālistu un zinātnieku kopīga pētījuma rezultāti liecina, ka valdības un institūciju komunikācijas speciālistiem ir nepietiekami instrumenti un resursi mērķauditoriju sistemātiskai un detalizētai izpētei, kas būtu priekšnoteikums gan sabiedrības interesēm atbilstošu lēmumu pieņemšanai, gan arī efektīvu vēstījumu formulēšanai un atbilstošu komunikācijas kanālu izvēlei.¹²⁰ Komisija uzskata: lai iespējamās nākotnes krīzes situācijās varētu pietiekami efektīvi darboties jautājumos ar sabiedrības informētību, kā arī veiksmīgāk veidot kopējo krīzes vadības stratēģiju, ir ļoti svarīgi regulāri veikt kvalitatīvus, aptverošus pētījumus par Latvijas iedzīvotājiem, viņu dzīves paradumiem, sociālo statusu, veselības stāvokli un daudziem citiem svarīgiem rādītājiem, lai nepieciešamības gadījumā speciālistiem būtu pieejami aktuāli dati, kurus var izmantot komunikācijas stratēģijā.

Kā liela un nopietna problēma noteikti norādāma dezinformācija, nepatiesas informācijas aprite sociālajos tīklos. Dezinformācija ir organizēta nepatiesas informācijas izplatīšana nolūkā radīt kādu specifisku efektu. Nepatiesas informācijas izplatīšanas dzinējspēks var būt arī pašu cilvēku gatavība noticēt šādiem notikumiem vai šādas pasaules uztverei vai interpretācijai.¹²¹ Pieejamo informācijas avotu pārpilnību dažādos dzīves aspektos noteikti var vērtēt pozitīvi, taču, runājot par visiem valsts (ne tikai Latvijas) iedzīvotājiem tik svarīgiem jautājumiem, kad ir apdraudēta sabiedrības veselība, pastāv nopietni sociālie un ekonomiskie riski un ir sagaidāmas nopietnas negatīvas sekas, šis faktors noteikti nestrādā pozitīvi. Informācijas ir pārāk daudz, un pavisam neliela daļa no visa pieejamā ir profesionāla un kvalitatīva, likumu ietvaros veidota, pamatota ar patiesu informāciju no

¹¹⁹ Pētījumu centrs SKDS. 2021. *Pētījums par sabiedrības attieksmi pret COVID-19. Latvijas iedzīvotāju aptauja. 2021. gada 15. decembris-20. decembris.*

http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Sab_attieksme_pret_Covid_PETIJUMS.pdf

¹²⁰ Krūmiņš, G. u.c. 2020. *Krīzes laika komunikācija: sabiedrība un pārvaldība.* Pieejams: https://lvportals.lv/wwwraksti/TEMAS/FAILI/KRIZES_KOMUNIKACIJA_COVID19_ESEJA.PDF

¹²¹ Laganovskis, G. 11.12.2020. *Dezinformācijas infekcija. Vai ir iespējama vakcīna pret to?* Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/322860-dezinformācijas-infekcija-vai-ir-iespejama-vakcina-pret-to-2020>

uzticamiem un drošiem avotiem. Tā vietā ir nākuši daudzi sociālie tīkli, blogi un citas interneta vietas, kurās viedokļi nav nodalīti no faktiem.¹²²

Komisijas sēdēs aicinātās personas norādījušas, ka dezinformācijas jautājumam pievērsts daudz uzmanības un uz to vērstas arī darbības, komunikatori organizētas speciālas mācības par to, kā identificēt dezinformāciju un ko ar to darīt. Valsts kanceleja arī veic informatīvās vides monitoringu, lai varētu operatīvi reaģēt un, sadarbojoties ar konkrētām institūcijām, attiecīgi reaģēt uz konkrētiem gadījumiem. Tāpat norādīts, ka ir bijusi veiksmīga sadarbība arī starptautiskā līmenī – ar sociālo tīklu platformām.¹²³

Kā norādījusi A. Rožukalne, plānošanas līmenī pietrūkst vienota spēka kodola un izstrādātas stratēģijas par to, kā nepatiesas ziņas visveiksmīgāk atspēkot, radot uzticēšanās un drošības sajūtu sabiedrībā.¹²⁴ Komisijā arī secināts, ka dezinformācijas ietekme nav nodalāma no dažādiem faktoriem pašā sabiedrībā, jo nepatiesas ziņas ne vienmēr, nonākot pie skatītāja, lasītāja vai klausītāja, rada viņam pārliecību par informācijas patiesumu. Tās ir noteiktas sabiedrības grupas un pat indivīdi, kas ir nenoturīgāki pret šāda veida informāciju, un šo nenoturību sēdēs aicinātie pamato ar dažādu iespējamu faktoru sekām, piemēram, sociālo nevienlīdzību, zemu izglītības līmeni, ilgstošu neuzticēšanos valsts pārvaldei un ar tiešsaistes tehnoloģiju algoritmiem.¹²⁵

Kā norādīts Komisijas sēdēs, lai cīnītos ar dezinformāciju, notiek sadarbība ar sociālo tīklu platformām, uzticama satura veidošana un tā pavairošana dažādās interneta vietnēs. Bet tiek arī uzsvērts, ka veiksmīgākai cīņai ar šo problēmu nepieciešams pievērsties no citas puses – informācijai, kuru sniedz valdība, jābūt vienotai, centralizētai un vienkārši saprotamai.¹²⁶ Šim viedoklim Komisija pilnībā pievienojas un uzskata, ka nepieciešams izveidot

¹²² Turpat.

¹²³ Holma, D. 24.11.2021. No Komisijas sēdes protokola.

¹²⁴ Rožukalne, A. 08.10.2021. No Komisijas sēdes protokola.

¹²⁵ Bīteniece, N. 08.10.2021. No Komisijas sēdes protokola.

¹²⁶ Bīteniece, N. 08.10.2021. No Komisijas sēdes protokola.

spēcīgu un autoritatīvu instrumentu, kas operatīvi un ļoti skaidri, pārliecinoši un, maksimāli sasniedzot iespējamās sabiedrības grupas, spētu argumentēti un profesionāli atspēkot nepatieso informāciju.

Kā nozīmīgs problēmjaudājums Komisijas sēdēs ir iezīmējusies īstenotās komunikācijas sadrumstalotība. Uz kļūdām, izaicinājumiem un sekām norādījušas vairākas Komisijas aicinātās personas un arī Komisijas locekļi. Diemžēl, risinoties Covid-19 krīzei, sabiedrība ir saņēmusi ļoti sadrumstalotu informāciju, kad par vienu un to pašu valdības lēmumu kādā jautājumā komunikācija notiek no dažādām pusēm un arī nesakrīt pēc būtības. No politiķiem nākusi pretrunīga informācija, kas noteikti rada neizpratni un neuzticēšanos gan šiem konkrētajiem informācijas avotiem, gan valdībai kopumā. Pēc Komisijas ieskata, negatīvu iespaidu noteikti atstāj arī tas, ka katrs no šādiem komunikācijas avotiem atšķiras pēc formāta un pasniegšanas veida.

Kā secināts Komisijas sēdēs un ko apstiprinājuši arī zinātnieki un nozares speciālisti,¹²⁷ daudzu politiķu individuālā komunikācija diemžēl lielā daļā gadījumu bija balstīta vien uz politiskām interesēm un publisko tēlu, nevis uz speciālistu un ekspertu vērtējumiem un ieteikumiem. Kā norādījis J. Sārts, ja pēc kopīga valdības lēmuma paziņošanas daži tās locekļi nāk klajā ar atšķirīgiem viedokļiem, tas nevar radīt uzticēšanos valdības darbam kopumā un spējām pārvarēt krīzi. Komisija šim viedoklim noteikti piekrīt.

Komisijas locekļi arī norādījuši, ka sabiedrība neizprot atšķirību starp krīzes vadības sēdi un MK pieņemtajiem gala lēmumiem. Pēc Komisijas ieskata, pastiprināta uzmanība jāpievērš arī strukturālās iekārtas izskaidrošanai sabiedrībai. Kā redzams, cilvēki nesaprot atšķirību, to, ar ko nodarbojas viena vai otra grupa, ko dara konkrētās sēdēs un kādā veidā tiek pieņemti gala lēmumi, kas beigās ir noteicošie. Runājot par spriešanas procesā esošiem neapstiprinātiem viedokļiem un lēmumiem, īpašs uzsvars jāliek tieši uz skaidrošanu, ka tās ir tikai sarunas un nenorāda uz gala lēmumu.

¹²⁷ Krūmiņš, G. u. c. 2020. *Krīzes laika komunikācija: sabiedrība un pārvaldība*. Pieejams: https://lvportals.lv/wwwraksti/TEMAS/FAILI/KRIZES_KOMUNIKACIJA_COVID19_ESEJA.PDF

Kā Komisijas sēdēs norādījusi D. Holma, Latvijā komunikācija ir ļoti decentralizēta un katra ministrija nodarbojas ar savu lēmumu komunikāciju. Komisija piekrīt, ka stratēģiskajā komunikācijā ir svarīga tās vienotība un formāts – vēstījumam jābūt saprotamam, stratēģiskajā plānošanā un komunikācijas īstenošanā ir svarīgi ietvert visu pandēmijā iesaistīto institūciju komunikatorus, īpaši uzsverot horizontālo savstarpējo koordināciju.¹²⁸

Tāpat Komisijas sēdēs secināts, ka nepieciešams domāt par ilgtermiņa komunikācijas stratēģiju, ilgtermiņa mērķiem un sasaisti ar krīzes vadību.¹²⁹

Komisija par būtisku trūkumu uzskata to, ka šobrīd nav pieejamas konkrētas vadlīnijas krīžu komunikācijas vadībai, svarīgi jautājumi nav nostiprināti normatīvajos aktos. Nav nostiprināta saskaņota un koordinēta valsts pārvaldes iestāžu informācijas aprites kārtība krīzes situācijā, nav definēti krīzes komunikācijas mērķi, uzdevumi u. c.¹³⁰ Secināts, ka nepieciešams prioritizēt pasākumus, kas saistīti ar stratēģijas izstrādi, plānošanu un fundamentālām lietām, kuras palīdzētu komunikāciju centralizēt, sakārtot un šo tik ļoti svarīgo institūciju, īpaši krīzes laikā, padarīt spēcīgāku.

¹²⁸ Holma, D. 24.09.2021. No Komisijas sēdes protokola.

¹²⁹ Zaķis, Z. 08.10.2021. No Komisijas sēdes protokola.

¹³⁰ Palkova, K. 2020. *Stratēģiskā komunikācija: tiesiskās problēmas COVID-19*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte. Pieejams: https://lzp.gov.lv/wp-content/uploads/2021/02/34_zinojums_pielik_02.pdf

Secinājumi un priekšlikumi

Komisija, pamatojoties uz parlamentārās izmeklēšanas gaitā iegūto informāciju un ziņām, šajā galaziņojumā sniedz turpmāk norādītos secinājumus.

Krīzes vadības tiesiskā regulējuma un pieņemto lēmumu sagatavošanas procesa izvērtējums

Krīzes vadības lēmumu sagatavošanas procesā ilgstošas krīzes gadījumā ir aktualizējies jautājums par KVP lomu kopējā krīzes vadības mehānismā. Pēc Komisijas ieskata, krīzes vadības pasākumu koordinācija ar pašvaldību civilās aizsardzības komisijām cilvēkresursu trūkuma dēļ ne visos gadījumos ir bijusi pietiekami efektīva.

Komisija kā būtisku atzīmē to, ka valsts līmeņa mācības civilo katastrofu pārvaldīšanas jomā nav pietiekamas. Tāpat nav notikušas valsts līmeņa mācības infekcijas izraisīto krīžu pārvarēšanas jautājumos. Pašlaik esošais resurss civilo krīžu pārvaldībai nav pietiekams.

Komisija uzskata, ka ir jāizveido pastāvīga struktūrvienība (iestāde) civilo krīžu pārvaldībai tiešā Ministru prezidenta pakļautībā un jāveic Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā iesaistīto darba grupu darbības apkopojums un analīze.

Valdības veikto vakcīnu iepirkumu izvērtējums

Komisija secinājusi, ka viena no efektīvākajām medicīniska rakstura pret darbībām jebkura vīrusa ietekmes ierobežošanai ir sabiedrības vakcinācija. Lai vakcinācija sniegtu maksimālu rezultātu, būtiska ir plaša sabiedrības vakcinācijas aptvere, kā arī ātrs vakcinācijas realizācijas temps.

Pēc Komisijas ieskata, gatavojoties vakcinācijas procesa realizācijai, valdības prioritātei vajadzēja būt darba plānošanai saistībā ar vakcīnu iegādi, loģistiku un sabiedrības informēšanu par vakcinācijas procesa organizēšanu.

Komisija kā vienu no galvenajiem savas darbības uzdevumiem izvirzīja uzdevumu iegūt tiešu un nepastarpinātu informāciju par Latvijas valdības atteikšanos iegādāties *Pfizer/BioNTech* vakcīnas atbilstoši EK iepirkumā piedāvātajam vakcīnu daudzumam.

Komisija konstatēja, ka minētā lēmuma rezultātā Latvijā masveida vakcināciju pret Covid-19 varēja uzsākt tikai aptuveni divus mēnešus vēlāk nekā citās ES dalībvalstīs un tas ietekmēja aptuveni 190 000 Latvijas iedzīvotāju vakcinācijas uzsākšanas brīdi.

Komisija uzskata, ka Veselības ministrijai vajadzēja radīt uz plānveida vakcinācijas procesa iestrādnēm balstītu, funkcionēt spējīgu ar Covid-19 infekcijas izplatību saistīto jautājumu apspriešanas un lēmumu pieņemšanas mehānismu jeb kārtību.

Tas ir tiešs Veselības ministrijas uzdevums, kas izriet no Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma, Ministru kabineta rīkojuma Nr. 476 "Par valsts civilās aizsardzības plānu" un citiem normatīvajiem aktiem.

Neraugoties uz to, ka Veselības ministrijai šo uzdevumu izpildei bija iespējas un pietiekami ilgs laiks sagatavoties, šāda sistēma netika radīta. Komisija secina, ka izšķiroša ietekme varēja būt tam apstāklim, ka 2020. gada vasarā Veselības ministrijā nenotika pienācīgi sagatavošanās darbi, lai gan bija paredzams pandēmijas otrais vilnis.

Veselības ministrijas izveidotā *ad hoc* darba grupa un tās darbība ir radījusi iespaidu, ka pastāvēja efektīvs jautājumu apspriešanas un lēmumu pieņemšanas mehānisms, bet realitātē tā mazināja galveno vakcinācijas procesa nodrošināšanā iesaistīto atbildīgo Veselības ministrijas institūciju (NVD, SPKC un ZVA) reālo atbildību par vakcinācijas nodrošināšanu un citiem to kompetencē esošajiem jautājumiem.

Lai gan Komisija šajā galaziņojumā ir atzinusi, ka šobrīd nav iespējams noteikt, vai *ad hoc* darba grupā iesaistītie ierēdņi, pieņemot lēmumu par pieteikšanos konkrētam skaitam *BioNTech/Pfizer* vakcīnu, ir rīkojušies attaisnojoši, vai viņu motīvi ir bijuši pamatoti un tiesiski vai arī šāds lēmums ir bijis nepamatots un prettiesisks, tomēr Komisija secina, ka Veselības ministrijas

darbībā pieļautie trūkumi un nepilnības varēja atstāt būtisku ietekmi uz lēmumu par *BioNTech/Pfizer* vakcīnu iepirkumu.

Komisija norāda, ka krīzes apstākļos īpaši svarīgs ir skaidrs un viennozīmīgi saprotams pienākumu un atbildības sadalījums starp lēmumu pieņēmējiem.

Vakcinācijas projekta biroja izveides un darbības izvērtējums

Pēc Komisijas iegūtās informācijas, 2021. gada janvārī Veselības ministrijā neviens speciālists nav strādājis ar vakcinācijas projektu kā vienīgo vai pat galveno sava amata pienākumu vai darba uzdevumu.

Pamatojoties uz parlamentārās izmeklēšanas laikā iegūtajām ziņām, Komisija konstatēja, ka Vakcinācijas projekta biroja izveides mērķis bija vienotas vakcinācijas pret Covid-19 ieviešanas stratēģijas efektīva īstenošana, vakcinācijas projekta pārvaldības mehānisma pārresoriska realizācija un uzraudzība, kā arī ieteikumu sniegšana vakcinācijas politikas izstrādē.

Komisija ir konstatējusi tādas nepilnības Vakcinācijas projekta biroja izveidē un darbības sākumā, kuru dēļ varēja tikt ietekmēta sabiedrības uzticēšanās valsts pārvaldei un pakārtoti varēja tikt ietekmēts arī vakcinācijas temps un aptvere.

Komisija konstatējusi, ka Vakcinācijas projekta biroja darbības nodrošināšanai tika izveidota pilnībā jauna tādu darbinieku komanda, daļa no kuriem iepriekš nebija saistīta ar veselības aprūpes nozari. Iepriekš minētā iemesla dēļ Vakcinācijas projekta biroja iekļaušanās pastāvošajā veselības aprūpes sistēmā ir bijusi smagnēja un tai bija nepieciešams ievērojams “ieskriešanās” periods.

Komisija konstatēja, ka apstākļi un laika periods, kādā tika izveidots Vakcinācijas projekta birojs, kā arī Vakcinācijas projekta biroja izmaksas radīja priekšnoteikumus tam, lai daļā sabiedrības veidotos negatīvs noskaņojums un pretestība Vakcinācijas projekta biroja pastāvēšanai.

Komisija izceļ zināmas pretrunas, kuras pastāvējušas sakarā ar Vakcinācijas projekta biroja izveidi. Veidojot pilnīgi jaunu struktūru, nevarēja

gaidīt, ka tā nekavējoties sniegs pienesumu veselības nozarei un atvieglos vakcinācijas procesa organizēšanu.

Komisija uzskata, ka vadības centri, īpaši krīzes situācijās, būtu veidojami, darbam tajos vismaz daļēji piesaistot atbildīgo nozaru ministriju un to pakļautības iestāžu amatpersonas un darbiniekus, līdzīgi kā tas tika darīts citos gadījumos Latvijas Republikā, piemēram, organizējot NATO samitu vai eiro ieviešanas projektu.

Komisija norāda, ka šādā veidā Vakcinācijas projekta birojs varētu ātrāk un efektīvāk iekļauties esošajā veselības nozari koordinējošo institūciju sistēmā.

Vakcinācijas projekta biroja struktūrvienība Veselības ministrijā tika likvidēta 2021. gada 21. aprīlī, Vakcinācijas projekta biroju iekļaujot NVD.

Komisija nav padziļināti analizējusi vakcinācijas organizāciju pēc 2021. gada aprīļa, tomēr konstatē, ka šajā galaziņojumā atspoguļotie dati pēc stāvokļa 2022. gada janvārī norāda uz vakcinācijas procesa realizācijas risinājuma saprātīgumu. Pašreiz Latvija iedzīvotāju vakcinācijas aptverē ir apsteigusi Igauniju un ir līdzīgā pozīcijā ar Lietuvu. NVD Vakcinācijas projekta nodaļa šobrīd nodrošinājusi aptuveni 80% Latvijas pieaugušo iedzīvotāju vakcināciju. Pabeigtas vakcinācijas ziņā Latvija ir apsteigusi, piemēram, ASV, Izraēlu un Šveici.

Valdības noteikto atbalsta un infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu izvērtējums

Komisija ir veikusi valdības noteikto atbalsta un infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu izvērtējumu un secinājusi, ka viens no efektīvākajiem Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanas nemedicīniskajiem mehānismiem, kuru var īstenot valdība, ir tieši uz sabiedrības savstarpējo klātienes kontaktu mazināšanu vērsti ierobežojumi. Lai gan šādi ierobežojumi atstāj ļoti pozitīvu ietekmi uz slimības izplatības rādītājiem, atvieglojot medicīnas personāla darba apstākļus un slimnīcu noslodzi, tie neizbēgami rada negatīvu iespaidu uz ekonomiku, kā arī ilgtermiņā rada neiecietību sabiedrībā.

Komisija konstatējusi, ka Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanas pasākumiem jābūt nesaraujami saistīti ar valstī nosakāmajiem ekonomikas un sabiedrības atbalsta mehānismiem. Šā iemesla dēļ Komisija valdības noteiktos atbalsta un infekcijas izplatības ierobežošanas pasākumus Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai ir vērtējusi to kopsakarībā.

Pēc Komisijas ieskata, valdības īstenoto ierobežojošo pasākumu kopums pandēmijas pirmā viļņa laikā Latvijai bija ļoti nozīmīgs. Latvija pēc pirmā pandēmijas viļņa varēja uzrādīt labus rezultātus gan attiecībā uz slimības izplatību kopumā, gan arī letālo iznākumu skaita ziņā.

Komisija neuzskatīja, ka būtu lietderīgi izvērtēt un analizēt katru valdības noteikto ierobežojumu atsevišķi, bet vērtēja tos visus kopumā un kopsakarībā. Komisija piekrīt daudzkārt sniegtajiem negatīvajiem vērtējumiem par ierobežojošo pasākumu, kas saistīts ar tā dēvēto “atļauto preču sarakstu”. Komisija atzīmē, ka šo pasākumu par neveiklu un kļūdainu atzinusi arī pati valdība un tas nozīmē, ka no konkrētās situācijas ir gūti nepieciešamie secinājumi un vērtīgas atziņas, kas noderēs arī nākotnē.

Vērtējot turpmāko Covid-19 pandēmijas viļņu laikā ieviesto ierobežojošo pasākumu atbilstību, Komisija secinājusi, ka valdība nav savlaicīgi gatavojusies tam, ka infekcijas izplatība atkal var pastiprināties, proti, nebija izstrādāts konkrēts rīcības plāns un stratēģija.

Komisija uzskata, ka tiesiskā noteiktība un spēja plānot savu un arī savas saimnieciskās darbības nākotni ir ļoti nozīmīga sabiedrības pamatvajadzība. Pēkšņa un iepriekš neparedzama valdības noteikto Covid-19 infekcijas izplatību ierobežojošo pasākumu īstenošana atstājusi uz sabiedrību ļoti negatīvu iespaidu.

Komisija kā ļoti pozitīvu ieceri vērtē valdības mēģinājumu ieviest luksofora principu, atbilstoši kuram apzinātā riska pakāpe ļautu prognozēt, kā būtu mīkstināmi vai pastiprināmi noteiktie piesardzības pasākumi. Diemžēl minētais princips praksē faktiski netika ieviests un valdība šo principu neievēroja.

Komisija uzskata, ka atteikšanās no tāda sabiedrībai iepriekš paredzamu un plānojamu ierobežojumu noteikšanas mehānisma, atbilstoši kuram ikvienam

sabiedrības loceklim, kam tas ir svarīgi, būtu iespēja sekot līdzi statistikas rādītājiem un savlaicīgi paredzēt un plānot savu ikdienu vai saimniecisko darbību, ir notikusi pārāgri. Pēc Komisijas ieskata, bija iespējams sistēmu uzlabot.

Luksofora principa darbība Latvijā nebija efektīva tādēļ, ka tika balstīta vienīgi uz kumulatīvo saslimstības rādītāju. Taču sistēmas darbībā papildus varēja ņemt vērā arī, piemēram, Covid-19 izraisītās mirstības un smago saslimšanas gadījumu skaitu, kā arī reģionālas nozīmes slimnīcu kapacitātes un noslodzes rādītājus. Komisija uzskata, ka tas būtu ļāvis šo principu reāli ieviest un valdībai to ievērot, īpaši ņemot vērā to, ka valdībai bija pieejami plašāki Veselības ministrijas sagatavotie dati.

Komisija secinājusi, ka pirmā pandēmijas viļņa laikā ieviesto ierobežojumu dēļ ekonomiski skarto uzņēmumu atbalsta mehānismi efektīvi sāka funkcionēt mazliet par vēlu. Šo mehānismu efektivitāte tika uzlabota, laika gaitā tos mainot un pielāgojot.

Komisija secinājusi, ka 2020. gadā sadarbība starp valdību un tās partneriem (LDDK, LTRK) nav bijusi pietiekami efektīva, partneru pārstāvji Komisijas sēdēs norādījuši uz zināmām grūtībām sadarbības jautājumos.

Komisijai tika norādīts, ka kopumā piešķirtais finansējums Ekonomikas ministrijas programmās ir 940 miljoni eiro un atbalstīts 161 tūkstotis privāto un juridisko personu. Lielākie atbalsta mehānismi bija saistīti ar dīkstāves pabalstiem, algu subsīdijām, apgrozāmo līdzekļu grantiem, papildus tam arī eksporta grantiem, tūrisma pakalpojumu grantiem, aizdevumiem apgrozāmajiem līdzekļiem, kā arī vairākiem finanšu instrumentiem – nodokļu nomaksas termiņu pagarinājumu un garantijām.

Izvērtējot dīkstāves pabalsta realizācijas aspektus, Komisijas sēžu gaitā tika konstatēti divi būtiskākie trūkumi. Ne visai veiksmīgs bijis dīkstāves pabalstu realizācijas risinājums pirmā pandēmijas viļņa laikā uzņēmumiem, kuri bija pieteikušies un saņēmuši šo atbalstu un kuriem tika noteikts absolūts aizliegums strādāt. Šis konkrētais nosacījums daudzus uzņēmumus piespiedu

kārtā iedzīnis dīkstāvē, kas nebūt nav visām situācijām atbilstošākais un efektīvākais risinājums.

Otrs trūkums bija saistīts ar dīkstāves pabalstu aprēķināšanas mehānismu. Otrā pandēmijas viļņa laikā šī kļūda tika ņemta vērā, nosakot minimālo izmaksu summu.

Komisija uzskata, ka dīkstāves pabalsti kopumā vērtējami pozitīvi un ir apzinātas arī kļūdas, kas daļēji tika novērstas nākamā pandēmijas viļņa laikā. Respektīvi, tika mainīts dīkstāves pabalsta izmaksas princips un pieļauta iespēja, ka uzņēmumi var neapstādināt savu darbību pilnībā.

Kā konstatējusi Komisija, atbalsta mehānismu galvenie mērķi bija noturēt valsts ekonomiku un nepieļaut strauju bezdarba līmeņa pieaugumu, kas ilgtermiņā atstātu nozīmīgas negatīvas sekas ekonomikā. Pēc ekonomikas nozares speciālistu sniegtajiem datiem ir secināts, ka šie mērķi ir veiksmīgi sasniegti. Bezdarba līmenis nav pieaudzis, turklāt ir būtiski palielinājies lielo un eksportējošo uzņēmumu skaits, kas nodrošina turpmāko ekonomisko izaugsmi kopumā un vērtējams kā papildu instruments Covid-19 ietekmes mazināšanai.

Komisija konstatē, ka atbalsta mehānismu realizēšanas rezultātā ir palielinājies valsts ārējais parāds, kura apmēriem un izmaksām nepieciešams rūpīgi sekot, lai nepieļautu Latvijas finanšu iespēju pārsniegšanu.

Komisija uzskata, ka kopumā Latvijā realizētā stratēģija, nosakot ierobežojošos un atbalsta pasākumus, ir bijusi apmierinoša, tomēr valdībai bija jārēķinās ar to, ka tās lēmumi no sabiedrības skatpunkta bieži vien var izrādīties nepopulāri, tāpēc valdībai ir jārūpējas par veiksmīgu un profesionālu komunikāciju.

Valdības pieņemto lēmumu komunikācijas izvērtējums

Komisija uzskata, ka Covid-19 krīze ir norādījusi uz to, cik vitāli svarīga ir pareizas stratēģiskās komunikācijas esība valstī. Kā atzīst Vidzemes Augstskolas rektors Gatis Krūmiņš, stratēģiskā komunikācija ir lēmumu, rīcību, to interpretāciju un mērķtiecīgu komunikācijas iniciatīvu kopums, kas vērsts uz ilgtermiņa mērķa sasniegšanu.

Centrālais stratēģiskās komunikācijas rīks Latvijas Republikā ir Valsts kanceleja un attiecīgie ministriju komunikatori. 2020. gada sākumā Valsts kancelejas ietvaros tika izveidots Stratēģiskās komunikācijas koordinācijas departaments.

Krīzes laikā ir izveidota arī speciāla komunikācijas koordinācijas grupa, kurā iekļautas visas ministrijas, Valsts kanceleja, pārstāvis no Ministru prezidenta biroja, kā arī atsevišķas padotības iestādes. Veselības sektora grupā ir darbojušās aptuveni 10 iestādes – Veselības ministrija, tās padotības iestādes un arī slimnīcas. Vēlāk pievienojies Vakcinācijas projekta birojs ar savu komandu, kam bijusi sasaiste gan ar veselības sektora komunikācijas koordinācijas grupu, gan arī ar Valsts kancelejas vadīto komunikācijas koordinācijas grupu.

Pēc Komisijas ieskata, stratēģiskās komunikācijas galvenais uzdevums Covid-19 krīzes laikā ir bijis un joprojām ir šāds – nodrošināt Latvijas sabiedrību ar kvalitatīvu un uztveramu, drošu, pamatotu un argumentētu informāciju. Informācijai jābūt vienotai un jāsasniedz maksimāli dažādas sabiedrības grupas neatkarīgi no to atšķirībām valodas, paradumu, izglītības, sociālā nodrošinājuma un citādā ziņā.

Komisija piekrīt profesora G. Krūmiņa paustajam, ka ir ārkārtīgi svarīgi, lai tas, ko valdība deklarē, saskanētu ar tās darbībām. Turklāt, lai krīzes komunikācija būtu efektīva un veiksmīga, komunikācijas jautājumam jāietilpst valdības funkcijās – tas nozīmē, ka komunikācijai jāsākas ar pieņemtajiem lēmumiem, bet šo lēmumu pieņemšanā aktīvi jāpiedalās komunikācijas speciālistiem, nodrošinot komunikācijas procesā uz datiem balstītu informāciju.

Komisija uzskata, ka problēmas valdības īstenotajā komunikācijā ar Covid-19 krīzi saistītajos jautājumos ir daļēji novedušas pie tā, ka vakcinācijas temps Latvijā 2021. gada 2. un 3. ceturksnī, kā arī gada otrajā pusē ir ievērojami krities.

Statistikas dati, kas atspoguļo sabiedrības uzticēšanos valdībai, liecina par negatīvām tendencēm. 2021. gada decembrī SKDS veiktās aptaujas rezultāti par liecina, ka 45% no aptaujātajiem valdības rīcību attiecībā uz sabiedrības informēšanu par pieņemtajiem lēmumiem uzskata par neatbilstošu un 28% – par

vidēji atbilstošu. 2021. gada oktobrī uzticību Saeimai pauduši vien 16% aptaujāto, bet Ministru kabinetam – 17% aptaujāto. Tas, pēc Komisijas ieskatiem, noteikti ir negatīvi atsaucies uz Covid-19 krīzes attīstību.

Pēc Komisijas ieskata, viens no būtiskākajiem šķēršļiem labu vakcinācijas tempu un rezultātu panākšanai ir bijis tas, ka tik ļoti nepieciešamā informācija nav sasniegusi daudzas Latvijas iedzīvotāju grupas. Mērķauditoriju analīze ir bijusi un joprojām ir būtiska problēma krīzes komunikācijas īstenošanā.

Komisija pievienojas un piekrīt I. Pavlovas teiktajam, ka krietni savlaicīgāk bija nepieciešams darbs un komunikācija ar konkrētām mērķauditorijām un iedzīvotāju grupām, lai nepieciešamā informācija maksimāli kvalitatīvā veidā nonāktu līdz Latvijas iedzīvotājiem.

Nozares speciālistu un zinātnieku kopīgā pētījuma rezultāti rāda, ka valdības un institūciju komunikācijas speciālistiem nav pietiekamu instrumentu un resursu mērķauditoriju sistemātiskai un detalizētai izpētei, kas būtu priekšnoteikums gan sabiedrības interesēm atbilstošu lēmumu pieņemšanai, gan arī efektīvu vēstījumu formulēšanai un labāko komunikācijas kanālu izvēlei.

Lai nākotnē iespējamās krīzes situācijās pietiekami efektīvi nodrošinātu sabiedrības informētību, kā arī veiksmīgāk veidotu kopējo krīzes vadības stratēģiju, pēc Komisijas ieskata, ir ļoti svarīgi regulāri veikt kvalitatīvus, aptverošus pētījumus par Latvijas iedzīvotājiem, viņu dzīves paradumiem, sociālo statusu, veselības stāvokli un daudziem citiem svarīgiem rādītājiem. Tādējādi nepieciešamības gadījumā speciālistiem būtu pieejami aktuāli dati, kurus var izmantot, izstrādājot komunikācijas stratēģiju.

Komisija secinājusi, ka nopietna problēma komunikācijas jomā ir saistīta ar dezinformāciju, tās mērogu un klātbūtni mūsdienu informācijas avotos. Pieejamo informācijas avotu pārpilnība attiecībā uz dažādiem dzīves aspektiem noteikti ir vērtējama kā pozitīvs apstāklis un faktors, taču, runājot par visiem valsts (ne tikai Latvijas) iedzīvotājiem tik svarīgiem jautājumiem kā sabiedrības veselības apdraudējums, šī pieejamās informācijas pārpilnība nebūt nav vērtējama tik pozitīvi, jo ir nesaraujami saistīta ar nopietniem sociālajiem un

ekonomiskajiem riskiem un var izraisīt nopietnas negatīvas sekas. Informācijas ir pārāk daudz, bet tikai pavisam neliela daļa no tās ir profesionāla un kvalitatīva, likumu ietvaros veidota un pamatota ar uzticamiem un drošiem avotiem.

Komisija noskaidrojusi, ka Valsts kanceleja dezinformācijas jautājumam pievērš pastiprinātu uzmanību un veic dažādas tādas darbības dezinformācijas apkarošanai, kuras, pēc Komisijas ieskata, vērtējamās kā apmierinošas. Tiek veikts arī informatīvās vides monitorings, lai varētu operatīvi reaģēt uz dažādām situācijām, ir rīkota arī komunikatoru apmācība jautājumos par to, kā identificēt dezinformāciju un kā uz to reaģēt.

Komisija uzskata, ka informācijai, ko sniedz valdība, jābūt centralizētai, vienotai un vienkārši saprotamai. Komisija pievienojas A. Rožukalnes viedoklim, ka plānošanas līmenī pietrūkst vienota spēka kodola un izstrādātas stratēģijas par to, kā nepatiesas ziņas visveiksmīgāk būtu atspēkojamas, tādējādi radot sabiedrībā uzticības un drošības sajūtu. Ir nepieciešams izveidot spēcīgu un autoritatīvu instrumentu, kas būtu spējīgs operatīvi un ļoti skaidri, pārliecinoši, argumentēti un profesionāli, sasniedzot maksimāli iespējamās grupas, atspēkot nepatiesu informāciju.

Komisija secinājusi, ka Covid-19 krīzes laikā sabiedrība ir saņēmusi ļoti sadrumstalotu informāciju, kad par vienu un to pašu valdības lēmumu kādā jautājumā komunikācija notiek ar dažādām pusēm, turklāt nesakrīt pēc būtības. No pašiem politiķiem nākusi pretrunīga informācija, kas noteikti rada neizpratni un neuzticību gan šiem konkrētajiem informācijas avotiem, gan arī valdībai kopumā.

Pēc Komisijas ieskata, pastiprināta uzmanība ir jāpievērš strukturālās iekārtas izskaidrošanai sabiedrībai. Kā secinājusi Komisija, Latvijas iedzīvotāji nesaprot atšķirības, nesaprot, ar ko nodarbojas tā vai cita grupa, ko dara konkrētās sēdēs un kādā veidā tiek pieņemti galīgie lēmumi, kas beigās tomēr arī paliek noteicošie. Uz apspriešanas procesā paustajiem, bet neapstiprinātajiem viedokļiem un problemātiskajiem lēmumiem jāliek īpašs uzsvars, tieši paskaidrojot, ka pagaidām par tiem notiek tikai sarunas, bet galīgais lēmums vēl nav pieņemts.

Komisija piekrīt tam, ka stratēģiskās komunikācijas aspektā ir svarīga komunikācijas vienotība un forma – vēstījumam jābūt saprotamam, turklāt stratēģiskās komunikācijas plānošanā un īstenošanā ir svarīgi ietvert visu pandēmijas apkarošanā iesaistīto institūciju komunikatorus, īpaši uzsverot savstarpējo horizontālo koordināciju.

Tāpat Komisijas sēdēs secināts, ka nepieciešams domāt par ilgtermiņa komunikācijas stratēģiju ar ilgtermiņa mērķiem un to sasaisti ar krīzes vadību.

Komisija par būtisku trūkumu uzskata to, ka šobrīd nav pieejamas konkrētas vadlīnijas krīžu komunikācijas vadīšanai un svarīgi jautājumi nav noregulēti normatīvajos aktos. Nav noteikta krīzes situācijām tik nepieciešama saskaņota un koordinēta valsts pārvaldes iestāžu informācijas aprites kārtība, nav definēti krīzes komunikācijas mērķi, uzdevumi u. c. Komisija secinājusi, ka nepieciešams prioritizēt pasākumus, kas saistīti ar stratēģijas izstrādi, plānošanu un fundamentālām lietām, kas palīdzētu komunikāciju centralizēt, sakārtot un šo tik ļoti īpaši krīzes laikā svarīgo instrumentu padarīt spēcīgāku.

Izmantoto avotu un literatūras saraksts

1. Anglijas pārstāvju palāta. 12.10.2021. Ziņojums “Coronavirus: lessons learned to date”. Pieejams: <https://committees.parliament.uk/publications/7497/documents/78688/default/>
2. Brusbārde B. 28.04.2021. Uzņēmējdarbība Covid-19 gadā: krīze un atbildes. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/uznemejdarbiba-covid-19-gada-krize-un-atbildes>
3. Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums: LR likums. 25.05.2016. Latvijas Vēstnesis. 100.
4. Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likums: LR likums. 09.06.2020. Latvijas Vēstnesis. 110.A.
5. Endziņš J. un Salmiņš A. 14.09.2021. No Komisijas sēdes protokola.
6. Epidemioloģiskās drošības likums: LR likums. 30.12.1997. Latvijas Vēstnesis. 342./345.
7. Iekšējās kontroles sistēmas pamatprasības un tās izveidošanas, uzraudzības un uzlabošanas kārtība tiešās pārvaldes iestādēs noteiktas Ministru kabineta 2012. gada 8. maija noteikumos Nr. 326 “Noteikumi par iekšējās kontroles sistēmu tiešās pārvaldes iestādēs”.
8. Johns Hopkins University. 02.09.2020. COVID-19 Data Repository by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University. Pieejams: <https://github.com/CSSEGISandData/COVID-19>

9. Krimināllikums: LR likums. 08.07.1998. Latvijas Vēstnesis. 199/200.
10. Krīzes vadības padomes nolikums: MK noteikumi Nr. 42. 20.01.2011. Latvijas Vēstnesis. 11.
11. Krūmiņš G. 11.01.2021. Komunikācijas grābekļi, uz kuriem varējām arī neuzkāpt, – Latvija Covid-19 krīzē. Pieejams: <https://lvportals.lv/viedokli/323643-komunikacijas-grabekli-uz-kuriem-varejam-ari-neuzkapt-latvija-covid-19-krize-2021>
12. Krūmiņš G. 2021. Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģija un stratēģiskā komunikācija Covid-19 krīzes ēnā. Latvijas Zinātņu akadēmija, 75. sējums, 1. numurs. Pieejams: http://www.lasproceedings.lv/wp-content/uploads/2021/04/5_Gatis-Krumins.pdf
13. Krūmiņš G. u. c. 2020. Krīzes laika komunikācija: sabiedrība un pārvaldība. Pieejams: https://lvportals.lv/wwwraksti/TEMAS/FAILI/KRIZES_KOMUNIKACIJA_COVID19_ESEJA.PDF
14. Laganovskis G. 11.12.2020. Dezinformācijas infekcija. Vai ir iespējama vakcīna pret to? Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/322860-dezinformacijas-infekcija-vai-ir-iespejama-vakcina-pret-to-2020>
15. Latvijas oficiālās statistikas portāls. 2021. COVID-19 ietekme: uzņēmumu noskaņojuma rādītāji. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/covid/7494-covid-19-ietekme-uznemumu-noskanojuma-raditaji?themeCode=COVID>
16. LR Finanšu ministrija. 09.03.2012. FM valsts sekretāres S. Bajāres komentārs par eiro projekta vadītāja konkursa rezultātiem. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=k0vUR7bE38k>

17. LR Finanšu ministrija. Informatīva mājaslapa par eiro. Pieejams: <http://www.eiro.lv/lv/kas-ir-eiro-/latvijas-soli-cela-uz-eiro-ieviesanu/projekta-struktura>
18. LV portāls. 28.07.2021. Iedzīvotāju vakcinācijas pret Covid-19 aptvere jūlija beigās. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/330825-iedzivotaju-vakcinacijas-pret-covid-19-aptvere-julija-beigas-2021>
19. Manabalss.lv. 06.03.2021. Iedzīvotāju iniciatīva “Par vakcinācijas biroja likvidēšanu”.
20. Mathieu, E., Ritchie, H., Ortiz-Ospina, E. 2021. A global database of COVID-19 vaccinations. Pieejams: <https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>
21. MK noteikumi Nr. 330 Vakcinācijas noteikumi: MK noteikumi Nr. 330. 29.09.2000. Latvijas Vēstnesis. 341/34.
22. MK noteikumi Nr. 42 ” Krīzes vadības padomes nolikums”. 20.01.2011. Latvijas Vēstnesis. 11.
23. Nacionālā veselības dienesta nolikums: MK noteikumi Nr. 850. 10.11.2011. Latvijas Vēstnesis. 178.
24. Nacionālās drošības likums: LR likums. 29.12.2000. Latvijas Vēstnesis. 473/476.
25. LA.lv. 16.12.2020. Mājās aiz atslēgas vai tomēr ne: ko nozīmē termins “totāls lokdauns”? Pieejams: <https://www.la.lv/majas-aiz-atslegas-vai-tomer-ne-ko-nozime-termins-totals-lokdauns>
26. Palkova K. 2020. Stratēģiskā komunikācija: tiesiskās problēmas COVID-19. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte. Pieejams: https://lzp.gov.lv/wp-content/uploads/2021/02/34_zinojums_pielik_02.pdf

27. Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu: MK rīkojums Nr.103. 09.10.2021. Latvijas Vēstnesis. 195A.

28. Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli: LR likums. 27.03.2013. Latvijas Vēstnesis. 61.

29. Par ekonomikas attīstības grupu: Ministru prezidenta rīkojums Nr. 2020/1.2.1.-64. 17.04.2020. Latvijas Vēstnesis. 75.

30. Par starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu: Ministru prezidenta rīkojums Nr. 2020/1.2.1.-60. 17.03.2020. Latvijas Vēstnesis. 54.

31. Par vadības grupu Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam: Ministru prezidenta rīkojums Nr. 2020/1.2.1.-62. 18.03.2020. Latvijas Vēstnesis. 55.

32. Par Valsts civilās aizsardzības plānu: MK rīkojums Nr. 476. 26.08.2020. Latvijas Vēstnesis.

33. Pavļuts D. 2021. Informatīvais ziņojums Par Ministru kabineta 2021. gada 10. augusta rīkojumā Nr. 532 “Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”” (prot. Nr. 55 92. §) piešķirto līdzekļu ietvaros paredzēto pasākumu iedzīvotāju sociālajos tīklos informēta lēmuma pieņemšanu par vakcināciju pret Covid-19 maiņu. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/15607bed-fd90-481a-af3b-b23c82e32f57/download

34. Pētījumu centrs SKDS. 2021. Pētījums par sabiedrības attieksmi pret COVID-19. Latvijas iedzīvotāju aptauja. 2021. gada janvāris. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/7279/download>

35. Pētījumu centrs SKDS. 2021. Pētījums par sabiedrības attieksmi pret COVID-19. Latvijas iedzīvotāju internetaptauja. 2021. gada 15.

decembris – 20. decembris. Pieejams:
http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Sab_attieksme_pret_COVID_PETIJUMS.pdf

36. Pētījumu centrs SKDS. 2021. Pētījums par sabiedrības attieksmi pret COVID-19. Latvijas iedzīvotāju aptauja. 2021. gada jūnijs. Pieejams:
http://195.244.155.179/sites/default/files/title_file/SKDS_Jun2021.pdf

37. Re:Baltica un Bērziņa S. 16.05.2021. Kāpēc viņi to negrib? Stāsta cilvēki, kas plāno atteikties no vakcīnas. Pieejams:
<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/zinu-analize/kapec-vini-to-negrib-stasta-cilveki-kas-plano-atteikties-no-vakcinas.a396878/>

38. Reirs J. 12.05.2020. Informatīvais ziņojums par Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda finansējuma pārdalēm un risinājumiem COVID-19 seku mazināšanai. Pieejams:
[http://tap.mk.gov.lv/doc/2020_05/FMZIN_12052020_COVID19\[1\].882.DOCX](http://tap.mk.gov.lv/doc/2020_05/FMZIN_12052020_COVID19[1].882.DOCX)

39. Sander, G.F. 13.05.2020. Facing Pandemic, Latvia Follows the Lead of Its Experts. Pieejams:
<https://foreignpolicy.com/2020/05/13/coronavirus-pandemic-latvia-follows-lead-medical-experts-science/>

40. Valsts ieņēmumu dienests. 2022. Covid-19. Pieejams:
<https://www.vid.gov.lv/lv/covid-19>

41. Valsts kanceleja. 17.02.2020. Vadlīnijas izpildvaras politisko un pārvaldes amatpersonu sadarbībai.

42. Valsts Kanceleja. 2022. Covid-19 vakcinācijas statistika. Pieejams:
<https://covid19.gov.lv/covid-19/covid-19-statistika/covid-19-vakcinacijas-statistika>

43. Valsts kancelejas reglaments. 26.11.2020. Pieejams:
<https://www.mk.gov.lv/lv/valsts-kancelejas-reglaments>

44. Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. 21.06.2002. Latvijas Vēstnesis. 94.

45. VM. 04.02.2021. Covid-19 drošības pasākumus mazinās saskaņā ar "luksofora principu". Pieejams: <https://www.vm.gov.lv/lv/jaunums/covid-19-drosibas-pasakumus-mazinas-saskana-ar-luksofora-principu>

46. VM nolikums: MK noteikumi Nr. 286. 16.04.2004. Latvijas Vēstnesis. 60.

47. VM vēstule "Par informācijas un materiālu izsniegšanu saistībā ar Vakcinācijas projekta biroja izveidi un darbību".

48. VM vēstule par informācijas un materiālu izsniegšanu saistībā ar Vakcinācijas projekta biroja izveidi un darbību.

49. Zāļu valsts aģentūras nolikums: MK noteikumi. 07.08.2012. Latvijas Vēstnesis. 123.

50. Ziņu aģentūra LETA, LA.lv. 20.03.2021. Levits: Vakcinācijas projekta biroja darbības rezultātus redzēsīm pēc Lieldienām. Pieejams: <https://www.la.lv/levits-par-vakcinacijas-biroju>.

51. Ziņu aģentūra LETA. 21.11.2021. Aptauja: Iedzīvotāji vīlušies Saeimas un valdības darbā; ievērojami samazinājies uzticības līmenis. Pieejams: <https://nra.lv/latvija/politika/364188-aptauja-iedzivotaji-vilusies-saeimas-un-valdibas-darba-ieverojami-samazinajies-uzticibas-limenis.htm>.

Komisijas priekšsēdētājs

Laika zīmogs 06. 02. 2022.
plkst. 11. 46

R.Kozlovskis

Komisijas sekretārs

Laika zīmogs 06. 02. 2022.
plkst. 12. 09

R.Nemiro